

**Birleşmiş Milletler
Çevre
Programı**

Dağıtım: Genel
8 Mart 2007

Aslı: İngilizce

Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi

Taraflar Konferansı

Üçüncü Toplantı

Dakar, 30 Nisan–4 Mayıs 2007

Geçici gündem Madde 5 (d)**

**Taraflar Konferansı'nda ele alınacak veya
eyleme geçirilecek hususlar: uygulama planları**

**Stockholm Sözleşmesi Altında Ulusal Uygulama Planı Geliştirme
ve Uygulama İçin Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Taslak
Rehberi******

Sekrataryanın notu

1. Taraflar Konferansı, SC-1/12 sayılı kararının beşinci fıkrasında, Sekreteryadan, diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yürüterek ve kaynak yeterliliğine de bağlı olarak, ulusal uygulama planlarının hazırlanmasında ülkelere yardımcı olması açısından sosyal ve ekonomik değerlendirmeler üzerine ek bir rehber düzenlemesi ve bunu yaparken de gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerin kendine has koşullarını dikkate alması talebinde bulunmuştur.
2. Taraflar Konferansı, SC-2/7 sayılı kararında, ek rehberin hazırlanması konusunda Sekreteryanın kaydettiği ilerlemeye dikkat çekmiş ve kaynakların elverişli olması durumunda, Taraflar Konferansı Üçüncü Toplantısında ele alınabilmesi amacıyla ek rehberin taslak versiyonunun tamamlanması talebinde bulunmuştur.
3. Bu talebe istinaden, Sekreteryaya, Stockholm Sözleşmesi Altında Ulusal Uygulama Planı Geliştirme ve Uygulama İçin Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Taslak Rehberi'ni hazırlamıştır. Taslak rehber, Küresel Çevre Fonu tarafından finanse edilen "Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimine İlişkin Ulusal Uygulama Planları Geliştirme" başlıklı proje kapsamında Birleşmiş Milletler Çevre Programı

* UNEP/POPS/COP.3/1.

** Stockholm Sözleşmesi, Madde 7; Taraflar Konferansı Birinci Toplantı Çalışma Raporları (UNEP/POPS/COP.1/31), Ek I, Karar SC-1/12 ile İkinci Toplantı Çalışma Raporları (UNEP/POPS/COP.2/30), Ek I, Karar SC-2/7.

K07927 160307

(UNEP) Küresel evre Fonu birimi ile işbirliği yürütülerek hazırlanmıştır. Taslak rehber, bu notun ekinde verilmiştir.

Ek

Kalıcı Organik Kirlenmeler Ulusal Uygulama Planlarını Geliştirme ve Uygulama İçin Sosyal ve Ekonomik Değerlendirme Taslak Rehberi

UNEP/GEF: KALICI ORGANİK KİRLETİCİLERİN (KOK)
YÖNETİMİNE İLİŞKİN
ULUSAL UYGULAMA PLANLARI (UUP)
GELİŞTİRMEYE YÖNELİK
12 ÜLKEYİ KAPSAYAN PİLOT PROJE

Stockholm Sözleşmesi Altında Ulusal Uygulama Planı Geliştirme ve Uygulama İçin Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Rehberi

Taslak
Mart 2007

İÇİNDEKİLER

		Sayfa No
1	GİRİŞ	3
1.1	Rehberin amacı	4
1.2	Yetki	4
1.3	Hedef kitle ve kapsam	5
1.4	Nasıl kullanılmalıdır?	5
BÖLÜM A	SOSYO-EKONOMİK DEğERLENDİRME NEDİR, NEDEN ÖNEMLİDİR, İLKELERİ NELERDİR?	9
A1	Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Nedir?	10
A2	Ulusal Uygulama Planları Neden Sosyo-Ekonomik Değerlendirme İçermelidir?	12
A3	Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Uygulamalarınızı Nasıl Etkileyebilir?	16
A4	Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede Genel İlkeler ve Uygulamalar	17
A5	Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede Kullanılan Başlıca Araçlar	20
BÖLÜM B	SOSYO-EKONOMİK DEğERLENDİRME UYGULAMASI	23
B1	Ulusal Uygulama Planının Farklı Planlama ve Uygulama Aşamalarında Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Kullanılması	24
B2	Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Programı Dahilinde Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Geliştirme ve Uygulama	26
BÖLÜM C	ARAÇLARI KULLANMA YÖNERGELERİ	37
C1	Paydaş Analizi	38
C2	STEP Analizi	43
C3	Sosyal Risk Analizi	45
C4	Danışma Araçları	47
C5	Geçim Kaynakları Analizi	53
C6	Maliyet-Fayda Analizi	58
C7	Sorunlar ve Seçenekler Analizi	66
C8	Mantıksal ereveseler	73
Ek A	Sürec Akım şeması	76
	Kaynakça	77

GİRİŞ

1 GİRİŞ

1.1 Rehberin Amacı

Bu rehberin amacı, Stockholm Sözleşmesi kapsamında Taraf ülkelere, uygulama planlarını geliştirirken ve uygularken sosyo-ekonomik değerlendirme yapmaları konusunda yardımcı olmaktır.

Rehberin temel olarak üç hedefi vardır:

1. Sosyo-Ekonomik Değerlendirme konusunda **rehberlik** sunmak ve Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi kapsamında ulusal uygulama planlarının geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde bu değerlendirmenin benimsenmesi için ikna edici bir gerekçe oluşturmak;
2. Ulusal uygulama planlarının geliştirilmesinden ve uygulanmasından sorumlu ekiplere, uzmanların çalışmalarını gözetebilecek seviyede Sosyo-Ekonomik Değerlendirme süreci ve yöntemlerini **tanıtmak**;
3. Ulusal uygulama planının planlama ve uygulama sürecinde **karar verme** konusunda bilgi sağlamak amacıyla, ilgili sosyo-ekonomik verilerin toplanmasının ve analizlerinin teknik ve diğer hususlarda yapılacak analizlerle birlikte nasıl yürütüleceği konusunda kullanışlı bir kit oluşturmak.

Rehber, ilk hedefle alakalı olarak, ulusal uygulama planının başarılı bir şekilde hazırlanması ve uygulanmasında sosyal göstergelerin önemi konusunda kavramsal bir çerçeve çizmekte ve sosyo-ekonomik bir analizin faaliyet alanı ve sınırlarını açıklamaktadır.

Hem temel analiz hem de etki değerlendirme analizi için fikir veren veri türleriyle alakalı olarak, sosyo-ekonomik bir değerlendirme gerçekleştirmek için gerekli olan farklı yöntem ve araçlar açıklanmaktadır.

Üçüncü hedefle alakalı olarak ise, Sosyo-Ekonomik Değerlendirme sistematik olarak kalıcı organik kirleticilere karşı harekete geçmek amacıyla ulusal uygulama planının geliştirilmesinin herhangi bir aşamasında karar verme sürecine ve süregelen planlama aşamalarına yerleştirilmektedir.

1.2 Yetki

Taraflar Konferansı, SC-1/12 sayılı kararıyla, Stockholm Sözleşmesi Sekreteryası'ndan, diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği yürüterek ve kaynak yeterliliğine de bağlı olarak, diğerlerinin yanı sıra sosyal ve ekonomik değerlendirmeler üzerine de ek bir rehber düzenlemesi ve

bunu yaparken de gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelerin kendine has koşullarını dikkate alması talebinde bulunmuştur.

Bu talebe istinaden, Sekreteryaya, Küresel Çevre Fonu tarafından finanse edilen "Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimine İlişkin Ulusal Uygulama Planlarını Geliştirmeye Yönelik 12 Ülkeyi Kapsayan Pilot Proje" başlıklı proje kapsamında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) Küresel Çevre Fonu birimi ile işbirliği içerisinde, Stockholm Sözleşmesi kapsamında ulusal uygulama planlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında sosyo-ekonomik değerlendirme konulu bu rehberi hazırlamıştır.

1.3 Hedef Kitle ve Kapsam

Bu rehber, Stockholm Sözleşmesi Madde 7 kapsamında ulusal uygulama planlarını oluşturmak ve yürütmekle görevli ülke ekiplerine özel olarak hazırlanmıştır. Taraflardan birçoğu, kalıcı organik kirleticilerin kimyasal ve çevresel etkilerinin iyileştirilmesine yönelik halihazırda çeşitli önceliklerin veya planların bulunduğu bağlamlarda görevlerini sürdürmektedir. Bu rehber, ulusal bir uygulama planının henüz geliştirilmediği az sayıdaki Taraf ülkeleri ne kadar ilgilendiriyorsa **yukarıda bahsedilen Tarafları da o kadar ilgilendirmektedir**. Ekiplerin, Sosyo-Ekonomik Değerlendirme konusunda uzman olmaları beklenmemektedir. Bunun yerine rehber, ulusal ekiplerin, Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirmekle yükümlü çok disiplinli bir ekibin çalışmalarını gözetleyebilmelerini ve bu çalışmaların herhangi bir karar alma sürecine etkili bir şekilde aktarılabilmesini sağlamaktadır.

1.4 Nasıl kullanılmalıdır?

Sosyo-ekonomik rehber, genel anlamda, Kimyasal Risk Yönetimi Karar Verme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Kullanılmasına Dair OECD Çerçevesi'nde belirlenen aşamaları ve adımları takip etmektedir.¹ Rehber, ulusal uygulama planlarını yürütmeden sorumlu ülke ekiplerine yol göstermek amacıyla, akademik değerden ziyade pratik amaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır.

Rehber, üç temel hedefine ulaşabilmek amacıyla üç ayrı bölümde düzenlenmiştir:

1. Bölüm A; Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeyi ve kalıcı organik kirleticilerin insanlar üzerindeki etkisini azaltma ve genel anlamda çevresel yönetimi bağlamında bu değerlendirme değerini tanımlar.

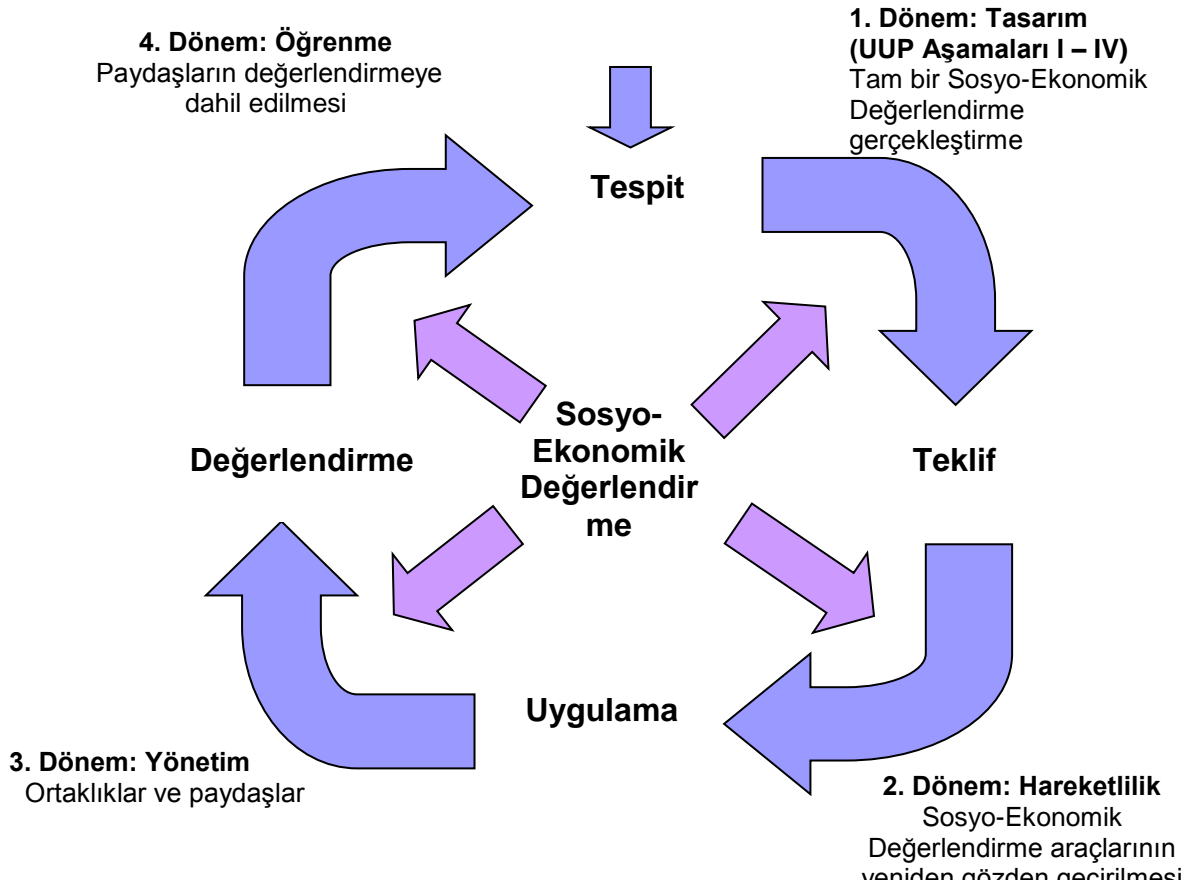
¹ OECD Çevre Sağlığı ve Güvenliği Yayınları (2000), KİMYASAL RİSK YÖNETİMİ KARAR VERME SÜRECİNDE SOSYO-EKONOMİK DEĞERLENDİRMENİN KULLANILMASI ÇERÇEVESİ'nden alınmıştır. Risk Yönetimi Serileri No: 13

2. Bölüm B; Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin ulusal uygulama planlarına nasıl yerleştirildiğini ve Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin nasıl gözetileceğini anlatır.
3. Bölüm C; Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede kullanılan başlıca araçları açıklar.

Ulusal uygulama planları, kendiliğinden doğrudan pratik eylemlere dönüşebilecek uygulamalar değildir. Kalıcı organik kirleticilerin sosyal etkilerini azaltacak faaliyetler, belki de en iyi şekilde, toplu olarak, çevredeki kalıcı organik kirleticilerin yönetimine yönelik bir Etki Azaltma Projesi olarak ifade edilebilir.

Aşağıdaki şekilde, kalıcı organik kirleticilerin yönetimi için bir Program Döngüsü süreci verilmiştir. Şekilde, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Program Döngüsünün ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir. Program Döngüsünde, Sosyo-Ekonomik Değerlendirme ile tasarım, proje hareketliliği, proje yönetimi ve öğrenme olmak üzere dört ayrı dönem arasındaki ilişki gösterilmektedir.

Şekil 1'de Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin kalıcı organik kirleticilerin yönetimi için oluşturulan Program Döngüsünde nasıl merkezi bir konumda olduğu görülmektedir.

Her bir dönem, aşağıda gösterildiği şekilde farklı aşamalara ayrılmaktadır:

1. Dönem - Tasarım: Program Döngüsünün 1. Döneminde bütüncül bir Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirilir. Sosyo-Ekonomik Analizde 4 aşama vardır: (1) Sorun Tespiti

ve Durum Analizi; (2) Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Uygulaması; (3) Seçenekler Analizi ve (4) Eylem Planı. Bu süreçler, ulusal uygulama planının geliştirilmesi sırasında, özellikle I-IV. Aşamalarda gerçekleştirilecektir (ulusal uygulama planı sürecinin şeması için Ek A'ya bakınız).

2. Dönem - Hareketlilik: Teklif, Kaynak dağılımı, Yönetim ekibinin bir araya gelmesi, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin gözden geçirilmesi, Mantıksal çerçeve kapsamında düzenleme, Görev Tanımının oluşturulması. Paydaş analizi ve diğer hükümet politikalarıyla sağlanacak bağlantılar yoluyla ortaklar ve olası fon sağlayıcıları tespit edilir. Ulusal uygulama planı planlama sürecinin bir parçası olarak Sosyo-Ekonomik Değerlendirme yapılmamışsa, uygulama sürecinin başlangıcında bu değerlendirme gerçekleştirilebilir.

3. Dönem - Yönetim: Eylemlerin uygulamaya geçirilmesi ve en hassas paydaş grupları için olumlu çıktıların alınmasını sağlamak için Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin kullanılması. Uygulamanın ilgili paydaş grupları doğru zamanlarda dahil etmesini sağlamak amacıyla paydaş analizi gözden geçirilir.

4. Dönem - Öğrenme: Değerlendirme. Ulusal uygulama planının değiştirilmesinde yeni girişimleri şekillendirecek öğrenme dönemidir. Kalıcı organik kirleticilerin yönetiminde uygulanan eylemin etkilerini değerlendirmek amacıyla Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede belirlenen farklı paydaş gruplarına danışılması gerekecektir.

BÖLÜM A: SOSYO-EKONOMİK DEĞERLENDİRME NEDİR, NEDEN ÖNEMLİDİR, İLKELERİ NELERDİR?

BÖLÜM A: SOSYO-EKONOMİK DEĞERLENDİRME NEDİR, NEDEN ÖNEMLİDİR, İLKELERİ NELERDİR?

A.1 Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Nedir?

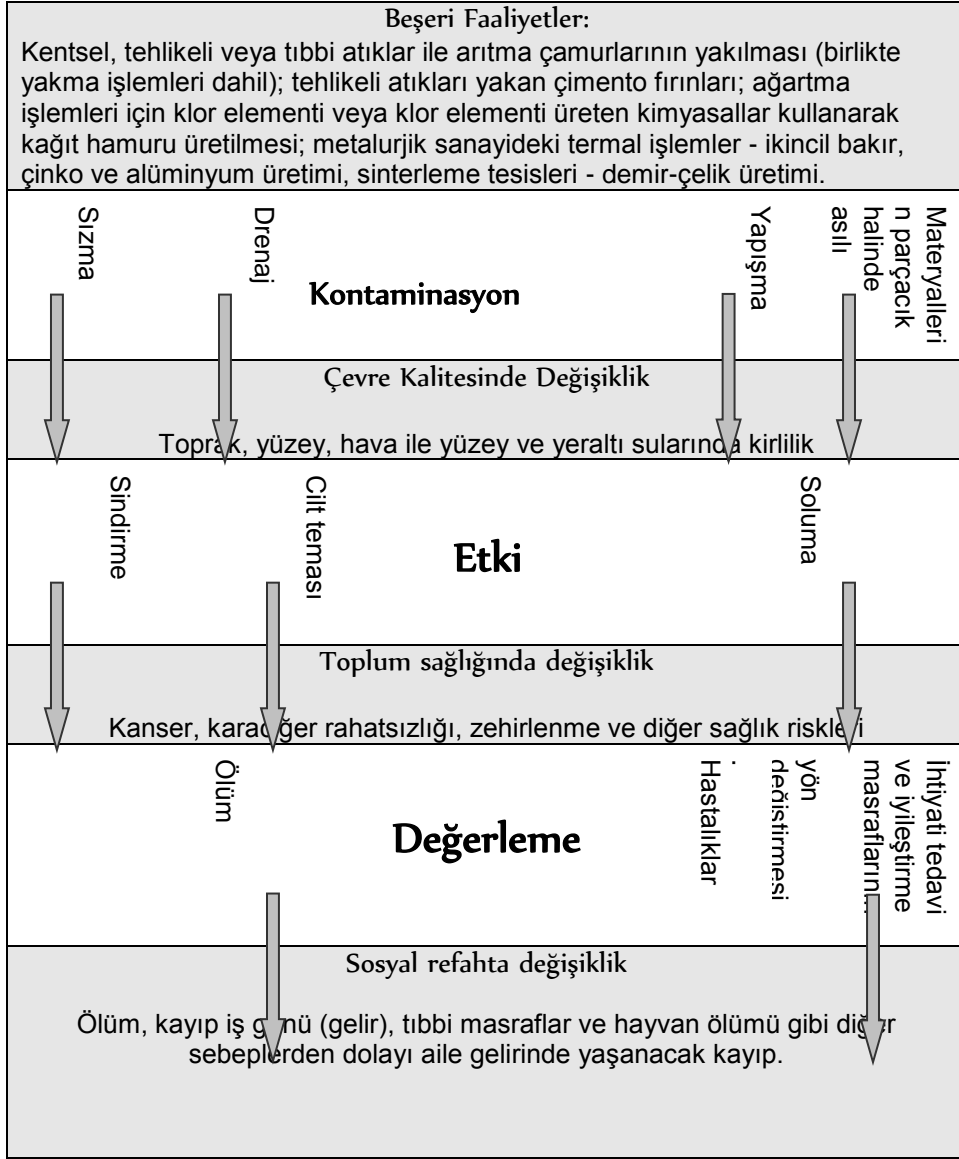
Sosyo-Ekonomik Değerlendirme (SED), KOK'ların yönetimi gibi farklı süreçlerin toplumun tüm kesimleri üzerinde (yerel topluluklar ve gruplar, sivil toplum, özel sektör ve hükümet dahil) yarattığı olası sosyal ve ekonomik etkilerin sistematik bir değerlendirmesi olarak tanımlanır. Bu tür bir değerlendirme, planlanan müdahalelerin (politikalar, programlar, planlar ve projeler) ve bu müdahalelerin sebep olduğu herhangi bir sosyal değişim sürecinin, hem olumlu hem de olumsuz anlamda, kasıtlı ve kasıtsız sosyal etkilerinin analiz edilmesi ve yönetilmesi yöntemidir.

Sosyal etkiler; insanların rutin yaşamları, çalışmaları, rolleri, diğerleriyle ilişkileri, ihtiyaçlarını karşılamaları ve toplumun bir üyesi olarak genel mücadele yöntemlerini değiştiren eylemler sebebiyle meydana gelen bireysel ve toplumsal değişikliklerdir.

KOK'ların yönetimi kapsamında, sosyal ve ekonomik etkiler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Kalıcı organik kirleticilere maruziyetten doğacak hassasiyet;
- Sağlık durumunda yaşanacak kötüleşme veya iyileşme;
- Geçim şartlarındaki kayıp veya düzelmeler;
- Yaşam maliyetlerindeki değişiklikler;
- İş, gelir ve çalışma güvenliğindeki değişiklikler;
- Çocuk işçi düzeyleri;
- Gelir dağılımı eşitlik düzeyindeki değişiklikler;
- Teşebbüs gelişimi için ortaya çıkacak fırsatlar (KOBİ'ler dahil);
- Sağlık, eğitim ve altyapı gibi kamu hizmeti taleplerinde yaşanacak değişiklikler.

Aşağıdaki şekil, kalıcı organik kirleticilerin insanlar üzerinde yaratacağı potansiyel etkiyi göstermektedir.

Şekil 2: Kalıcı organik kirleticilerin insanlar üzerinde yaratacağı potansiyel etki

Sosyo-Ekonomik Değerlendirme, muhtemel etkilerin değerlendirilmesinden sonra, uygun ve doğru bir şekilde konuya odaklanan eylemlerin seçilmesi ve bu kararın verilmesi aşamasında olduğu gibi bu eylemlerin etkililiklerinin izlenmesinde de yardımcı olur. Sosyo-Ekonomik Değerlendirme, genel popülasyonlar üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve en hassas gruplar için adil sonuçların alınması için bir temel teşkil eder.

A.2 Ulusal Uygulama Planları Neden Sosyo-Ekonomik Değerlendirme İçermelidir?

Bu konuyla alakalı olarak üç temel sebep bulunmaktadır:

- İnsanlar ve çevre üzerinde olumlu bir etkinin oluşmasını sağlamak;
- Stockholm Sözleşmesi yükümlülükleri;

- iii) Tarafların sosyal odaklı diğer uluslararası anlaşmalar kapsamındaki taahhütlerine yapılacak katkı.

i) İnsanlar ve çevre üzerinde olumlu bir etkinin oluşmasını sağlamak

Ulusal uygulama planlarında karar verme konusunda bilgi sağlayan verilerin çoğu kimyasallar ve çevre hakkında bilimsel ve teknik bilgilerle ilişkilendirilmiştir. Sosyo-Ekonomik Değerlendirme, insanlara adil olarak davranılmasını ve KOK'ların yönetiminde önerilen yönetim stratejilerinin toplumun tüm kesimlerinin, özellikle de tehdiye en açık olanların, refahı üzerinde yaratacağı etkilerin dikkate alınmasını sağlar. SED ile elde edilen veriler, UUP ve UUP uygulama ekipleri için bilgi sağlayacak olup, bu kişilere KOK'larla ilgili eylemlerin sosyal sonuçlarını analiz etme, izleme ve yönetme imkanı verecektir.

ii) Stockholm Sözleşmesi yükümlülükleri

Stockholm Sözleşmesi metninde farklı yerlerde sosyo-ekonomik değerlendirmeye atıflar yapılmaktadır. Tablo 1'de, Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerin uygulanması sırasında sosyo-ekonomik bir değerlendirme yapmanın önemini gösteren bu atıflar sıralanmaktadır.

Sözleşmenin sosyo-ekonomik değerlendirmeler hakkındaki F eki, Sözleşme kapsamındaki kimyasallar için muhtemel kontrol önlemlerinin değerlendirmesini yaparken Taraflarca göz önüne alınması gereken hususlara dair bir gösterge listesi niteliği taşımaktadır.

Ek F'nin girişinde: "Bu Sözleşmeye dahil edilmesi yönünden değerlendirilmekte olan kimyasal maddeler için, olası denetim önlemlerine ilişkin olarak, yönetim ve ortadan kaldırma dahil bütün seçenekleri kapsayan bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu amaçla; Taraflar Konferansı tarafından bir karar alınmasına olanak sağlamak amacıyla, olası denetim önlemleriyle ve sosyo-ekonomik hususlara ilişkin gerekli bilgiler temin edilmelidir", denilmektedir.

Tablo 1: Stockholm Sözleşmesi'nde Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin başarılı bir uyum şansını önemli ölçüde arttırabileceği atflar

Stockholm Sözleşmesi'ndeki Atrf		Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Önemi
Giriş		
2. Fıkra	"Başta gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere, kalıcı organik kirleticilere maruz kalmalardan kaynaklanan sağlık sorunlarının, özellikle kadınlar üzerindeki ve onlar aracılığıyla gelecek nesiller üzerindeki olumsuz etkilerinin <u>bilincinde olarak(...)</u> ".	Kalıcı organik kirleticilerle alakalı sağlık sorunlarının sebepleriyle ilgili sağlık istatistiklerinden sonuç çıkarmak mümkün değildir. Bu yüzden, toplum kesimlerinin KOK'lara maruz kalmasından doğan sağlık etkilerinin ölçüğü ve şekli hakkında daha kesin bir tablo çizebilmek amacıyla Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirilmelidir.
7. Fıkra	"Ayrıca Rio Çevre ve Kalkınma Bildirgesi tedbirlerini ve Gündem 21'in ilgili hükümlerini <u>anımsayarak (...)</u> ".	Gündem 21, aşağıda yer alan "UNCED, 1992, Gündem 21, Giriş Bölüm 23.2"de de görüldüğü üzere, çevre konularında karar verme sürecine paydaşların dahil edilmesinin önemini vurgulamaktadır: "Yeni katılım çeşitleri ihtiyacı doğmuştur. Buna; bireylerin, grupların ve kuruluşların verilecek kararları, özellikle de yaşadıkları ve çalıştıkları toplulukları etkileme olasılığı olan kararları bilmesi ve bu sürece katılması ihtiyacı da dahildir. Bu Sosyo-Ekonomik Değerlendirme rehberinde, KOK'ların yönetiminden doğacak ihtilaflarla alakalı karşılıklı mutabakata dayalı ve işe yarar kararların alınması sürecinde paydaş analizi anahtar rol üstlenmekte ve bu sürecin merkezinde yer almaktadır.
17. Fıkra	"Rio Çevre ve Kalkınma Bildirgesi'nin; ulusal yetki sahiplerinin, esas itibarıyla kirleticilerin yol açtığı masrafları kamu yararını gözeterek ve uluslararası ticaret ve yatırımların yapısını bozmadan üstlenmeleri yaklaşımın dikkate alarak, çevresel harcamaların içkenleştirilmesi ve ekonomik araçların kullanımını teşvik etmeyi hedeflemenin gerektiğini ifade eden 16. ilkesini tekrar teyit ederek (...) ".	Bu rehber, "kirleten öder" ilkesini ele alan Maliyet-Fayda Analizi sistemini önermektedir.
Giriş 18. Fıkra	"İnsan sağlığını ve çevreyi kalıcı organik kirleticilerin zararlı etkilerinden korumakta <u>kararlı olarak (...)</u> ".	Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Avrupa Bölge Ofisi, çevre sağlığını, "çevredeki fiziksel, kimyasal, biyolojik, sosyal ve psikososyal faktörlerce belirlenen, yaşam kalitesi de dahil olmak üzere insan sağlığının farklı yönlerini" içerecek şekilde tanımlamaktadır. "Aynı zamanda, çevrede mevcut ve gelecek nesillerin sağlığını olumsuz anlamda etkileyebilme olasılığı olan faktörleri değerlendirme, düzeltme, kontrol altına alma ve önleme teorisi ve uygulaması anlamına gelmektedir" (İkinci Avrupa Çevre ve Sağlık Konferansı, Helsinki, 1994).
Madde 1	Amaç "...insan sağlığını ve çevreyi kalıcı organik kirleticilerden korumaktır."	İnsan sağlığı ve çevrenin tanımı oldukça kapsamlı olmakla birlikte insan refahını da

Stockholm Sözleşmesi'ndeki Atf		Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Önemi
<p>Madde 3</p> <p>2. Para. b (iii) a.</p>	<p>Kasıtlı üretim ve kullanımdan kaynaklanan salınımların azaltılması veya ortadan kaldırılmasına ilişkin önlemler. "Salınımları asgari düzeye indirmek veya önlemek için gerekli önlemleri olarak insan sağlığını ve çevreyi korumak"</p>	<p>içermektedir. İnsan sağlığının ve çevrenin KOK'ların etkilerinden korunması sürecinde insan refahı, yönetim veya yenisiyle değiştirme faaliyetleri ile korunmalı veya zenginleştirilmelidir. İnsan sağlığının tehlikeye atılmamasını sağlayabilmek amacıyla KOK'ların ve KOK yönetiminin etkilerinin Sosyo-Ekonomik Değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir.</p>
<p>Madde 7</p> <p>2. Fıkra</p>	<p>Uygulama Planları</p> <p>"Taraflar, uygun olan durumlarda, uygulama planlarının geliştirilmesini, uygulanmasını ve güncellenmesini kolaylaştırmak amacıyla doğrudan veya küresel, bölgesel veya alt bölgesel kuruluşları aracılığıyla işbirliği içerisine girer ve kadın grupları ve çocuk sağlığı ile ilgilenen gruplar dahil kendi ulusal paydaşlarına danışırlar."</p>	<p>Kadın gruplarının ve çocuk sağlığı ile alakalı grupların özel olarak kapsama alınması, ulusal uygulama planlarının bu grupların sağlık önceliklerine ve ihtiyaçlarına yer vermesinin sağlanması gerekliliğine verilen önemi göstermektedir. Bu süreci kolaylaştırmak amacıyla Sosyo-Ekonomik Değerlendirme araçlarına ve becerilerine ihtiyaç vardır. Yine bu araçların kullanılması, ilgili <i>bütün</i> özel ilgi gruplarının ulusal uygulama planlarının geliştirilmesi ve uygulanması sürecine dahil edilmesini ve bu gruplara danışılmasını sağlar. Bu yüzden, sözü edilen iki özel ilgi grubu, ilgili bütün paydaş grupların bir sembolü niteliği taşımaktadır.</p>
<p>Madde 9</p> <p>1. Fıkra (b)</p>	<p>Bilgi Paylaşımı</p> <p>"Her bir taraf şu konulara ilişkin olarak karşılıklı bilgi alışverişini kolaylaştıracak veya bunu üstlenecektir: (...) Kalıcı organik kirleticilere alternatifler bulunması, bu alternatiflerin riskleri ve aynı zamanda ekonomik ve sosyal maliyetlerinin belirlenmesi; (...)"</p>	<p>Sosyo-Ekonomik Değerlendirme araçları, bilgi paylaşımının kolaylaştırılmasında yardımcı olur. Ayrıca, bilgi paylaşımı, özellikle çıkarı olan/etkilenen gruplardan karar vericilere ve karar vericilerden diğer paydaş gruplara şeklinde birçok yönde bilgi akışını sağlar.</p>
<p>Madde 10</p> <p>1. Fıkra (b)</p> <p>1. Fıkra (c)</p> <p>2. Fıkra</p> <p>4. Fıkra</p> <p>1. Fıkra (d)</p>	<p>Kamuoyunun bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve eğitimi "(...) Kamuoyuna, kalıcı organik kirleticilere ilişkin mevcut bütün bilgilerin sunulması (...). "Özellikle kadınlar, çocuklar ve en az eğitilmiş kesimler için kalıcı organik kirleticiler ile bunların sağlık ve çevre üzerindeki etkileri ve alternatifleri hakkında eğitimsel programların ve kamuoyu bilinçlendirme programlarının geliştirilmesi ve uygulanması" "Her bir Taraf, kapasitesi dahilinde, kamuoyunun 1. fıkrada belirtilen kamusal bilgilere erişimini ve bu bilgilerin güncelliğinin korunmasını sağlayacaktır." "Taraflar, kalıcı organik kirleticiler ve onların alternatifleri hakkında bilgi sağlamada, güvenlik broşürleri, raporlar, kitle iletişim araçları ve diğer iletişim araçlarını kullanabilir ve ulusal ve bölgesel düzeylerde bilgi merkezleri kurabilirler."</p>	<p>"Bireylerin, grupların ve kuruluşların; çevre üzerinde önemli bir etkisi olan ya da olabilecek ürün ve faaliyetler ile çevrenin korunması konusunda alınan tedbirlere ilişkin bilgiler de dahil olmak üzere, ulusal makamlar tarafından tutulan çevre ve kalkınma ile alakalı bilgilere erişebilme hakkı olmalıdır" UNCED, 1992, Gündem 21, Giriş Bölüm 23.2.</p> <p>Sosyo-Ekonomik Değerlendirme, özellikle de paydaşların dahil edilmesi araçları, bilgilerin uyarlanması yardımcı olabilir; böylece elde edilen bilgilerin konuyla alakası artacak ve hedeflenen kitleler tarafından daha iyi anlaşılacaktır. Diğer Sosyo-Ekonomik Değerlendirme araçları da, kendileri için uygun olan eğitim materyallerinin hazırlanmasında ilgili paydaşların sürece dahil edilmesini sağlayabilir.</p> <p>Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirilmesi durumunda, edinilen bilgilerin kapsamı yalnızca bilimsel ve teknik olmakla kalmayıp daha da genişleyecektir. Teknik bilgide olduğu gibi bu bilgilerin de sürekli olarak güncellenmesi gerekecektir. Sosyo-Ekonomik Değerlendirme verileri, teknik veya bilimsel araştırma verilerine göre daha az istatistiksel bilgi olarak görünecektir.</p> <p>Kamuoyu katılımının, uygun tepkiler verme</p>

Stockholm Sözleşmesi Kapsamında Ulusal Uygulama Planı Geliştirme ve Uygulama İçin Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Rehberi

Stockholm Sözleşmesi'ndeki Atıf		Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Önemi
1. Fıkra (e)	<p>ve çevresel etkilerinin ele alınmasında ve yeterli çözümleri geliştirmede, bu Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin olarak ulusal düzeyde girdi sağlamak için fırsatlar verilmesi dahil, Kamuoyu katılımının sağlanması."</p> <p>"İşçilerin, bilim adamlarının, eğitimcilerin ve teknik ve idari personelin eğitimi"</p>	<p>sürecine toplumun etkin bir şekilde katkıda bulunabileceği şekilde düzenlenmesi, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin belli başlı çıktıları olan bir dizi beceriye sahip olunmasını gerektirir. Özellikle de KOK'larla alakalı etkiler, alternatifler, sosyal riskler konusunda topluluklara danışma ve paydaş katılımının artırılması, ulusal düzeyde ilgili girdileri sağlamak için sahip olunan fırsatları artırabilir.</p> <p>Bu hususla alakalı olarak Sözleşme, alternatif yönetim seçenekleri oluşturulmasında KOK'ların sebep olduğu kirlilikle alakalı teknik hususlara çok disiplinli bir yanıt verilmesi ihtiyacı olduğunu belirtir. Sosyo-Ekonomik Değerlendirme, doğası itibariyle çok disiplinli bir süreç olup, SED uzmanları eğitim programlarında oldukça faydalı girdiler sağlayabilir.</p>
Madde 11 1. Fıkra (e)	Araştırma, Geliştirme ve İzleme	
2. Fıkra (a)	<p>"Taraflar, kendi kapasiteleri dahilinde, ulusal ve uluslararası düzeylerde, kalıcı organik kirleticilere ilişkin olarak ve uygun olan yerlerde, alternatifleri ve kalıcı organik kirleticiler hakkında aşağıdaki konularda, ilgili araştırma, geliştirme, izleme ve işbirliğini teşvik edecek ve/veya üstlenecektir: (...) Sosyo-ekonomik ve kültürel etkiler (...)"</p> <p>"Taraflar, 1. fıkraya göre faaliyette bulunurken, kendi kapasiteleri dahilinde şunları yapacaklardır: (...) Harcanacak çabaların gereksiz yere tekrarını en aza indirme ihtiyacını da dikkate alarak, araştırma, veri toplama ve izlemenin tanımlanması, yürütülmesi, değerlendirilmesi ve finansmanı amacıyla yönelik uluslararası programları, ağları ve örgütleri destekleme ve gerektiğinde daha da geliştirme"</p>	<p>Bu madde, özel olarak sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerden bahsetmektedir. Bu SED rehberi de ilgili etkilerle alakalı olarak etkili bir araştırma, geliştirme ve izleme yapılabilmesi için önerilen araç ve yöntemlerden oluşmaktadır.</p> <p>SED araçları, KOK yönetim döngüsünde, taklidin asgari düzeyde tutularak uygulamanın iyileştirilebilmesi amacıyla sınırlararası faaliyetleri destekleme konusunda katkı sağlar.</p>
Madde 12 2. Fıkra	Teknik Yardım	
3. Fıkra	<p>"Taraflar, (...) bu Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirme kapasitelerini geliştirme ve güçlendirmede yardımcı olmak için zamanında ve uygun teknik yardım sağlamak konusunda işbirliği yapacaklardır."</p> <p>"Bu yönde gerekli ilave yönlendirme Taraflar Konferansı tarafından sağlanacaktır."</p>	<p>Sosyo-Ekonomik Değerlendirme araç ve yöntemlerinde yer alan kapasite geliştirme, bu koşul çerçevesinde Sözleşme'den kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesinde bir tür katkı olarak ele alınabilir.</p> <p>Taraflar Konferansı, birinci ve ikinci toplantılarında, Sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi için kapasite oluşturulmasını sağlayabilmek adına mümkün olduğunca hızlı bir şekilde SED rehberinin hazırlanmasını tavsiye etmişlerdir.</p>
Madde 13 4. Fıkra	Mali Kaynaklar ve Mekanizmalar	
	<p>Gelişmekte olan Taraf ülkelerin bu Sözleşme altındaki taahhütlerini etkin biçimde yerine getirmelerinin boyutu, gelişmiş ülke konumundaki Taraf ülkelerin bu Sözleşme kapsamındaki mali kaynaklar, teknik yardım ve teknoloji transferine ilişkin taahhütlerini etkin biçimde yerine getirmelerine bağlıdır. Sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınma ile yoksulluğun, insan sağlığına ve çevrenin korunmasına gereken önem göstererek yok</p>	<p>Stockholm Sözleşmesi yükümlülükleri, gelişmekte olan ülkelerde yürütülen yoksulluğun ortadan kaldırılması amacından ayrı düşünülemez. Sözleşme kapsamında, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin bu yöndeki hedeflerine ulaşmalarını sağlamak amacıyla teknik yardım, mali kaynak ve mekanizma önermek zorundadır. SED, Tarafların, KOK yönetimi ve yoksulluğu azaltma faaliyetlerinin hangi noktalarda</p>

Stockholm Sözleşmesi'ndeki Atıf		Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Önemi
	edilmesinin gelişmekte olan Taraf ülkelerin ilk ve en önemli önceliği olduğu gerçeği tam olarak dikkate alınacaktır."	yoksulluğu azaltma hedefleriyle yakından uyuşturduğunu (sinerjistik) ve/veya hangi noktalarda bu hedeflere doğrudan veya dolaylı olarak zıt olabileceklerini (antagonistik) vurgulayarak bu konularda daha iyi alternatiflerin analiz edilmesi için olanaklar sunar.
Ek E	Risk Profili için Bilgi Gereklilikleri	Risk kriterlerinin tespit edilmesinde faydalıdır.
Ek F	Sosyo-Ekonomik değerlendirmeler hakkında bilgi	Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirilmesinin altında yatan gerekçe

iii) Tarafların sosyal odaklı diğer uluslararası anlaşmalar kapsamındaki taahhütlerine yapılacak katkı

Ulusal uygulama planını tamamlayan Tarafların hemen hemen tamamı; insan hakları, çocuk hakları, kadın hakları, yoksulluğu azaltma, vb. sosyal odaklı uluslararası taahhütlerde bulunmuş olacaktır. Bu taahhütlerin çoğu, ulusal anayasa ve mevzuatlara yerleştirilecektir. SED, bu taahhütler ile Stockholm Sözleşmesi arasındaki sinerjilerin belirlenmesini sağlayacaktır. Bunun da ulusal uygulama planlarının harekete geçirilmesi bağlamında önemli etkileri olacaktır:

- Aynı fonların birden fazla amaç için ayrılmak üzere azami düzeye çıkarılabileceği gösterildiğinde fon sağlama işlemi daha kolay hale gelecektir. Örneğin, Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin her ikisi de toplumun en hassas grupları, bu bağlamda KOK'lar ve bu maddelerin sosyal etkilerini azaltmak için alınacak önlemlerin etkileyebileceği toplum kesimleri üzerine odaklanmaktadır (aşağıdaki kutucuğa bakınız).
- Bu tür sinerjiler, gerek toplulukların kendileri için gerekse uygulama ekipleri için topluluk danışma süreçlerini daha kolay hale getirme olasılığını yükseltmektedir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri (MDG) ile alakalı olarak, Stockholm Sözleşmesi yükümlülükleri, gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğu bitirme hedefinden ayrılmaz. Çünkü, dünya genelinde yoksul durumda olan insanlar, KOK'ların ve bu maddelerin etkilerini azaltmak için alınacak tedbirlerden etkilenme olasılığı en yüksek olan gruplardır. Bu yüzden, ulusal uygulama planlarının, ilgili ülkenin yerel bazda Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmasını sağlama amacı taşıyan, Yoksulluğu Azaltma ve Sosyal Katılım Stratejileri gibi herhangi bir ulusal politikayla aynı doğrultuda yürütülmesi önem arz etmektedir. UUP, hem bu politika ve planlar aracılığıyla bilgi sağlayacak hem de karşılığında bu plan ve politikalara olumlu bir katkıda bulunacaktır.

Sözleşme kapsamında, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin bu yöndeki hedeflerine ulaşmalarını sağlamak amacıyla teknik yardım, mali kaynak ve mekanizma önermek zorundadır. SED, Tarafların, KOK yönetimi ve yoksulluğu azaltma faaliyetlerinin hangi noktalarda yoksulluğu azaltma hedefleriyle yakından uyuşturduğunu (sinerjistik) ve/veya hangi noktalarda bu hedeflere doğrudan veya dolaylı olarak zıt olabileceklerini (antagonistik) vurgulayarak bu konularda daha iyi alternatiflerin analiz edilmesi için olanaklar sunar.

A3 Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Uygulamalarınızı Nasıl Etkileyebilir?

Ulusal uygulama planının geliştirilmesi ve uygulanması sırasındaki farklı aşamalarda Sosyo-Ekonomik Değerlendirmelerin gerçekleştirilmesi ülke ekibine aşağıda sıralandığı şekilde katkıda bulunacaktır:

- KOK'ların etkilediği ve KOK'ların sebep olduğu çevre ve sağlık zararlarını durdurmak amacıyla hükümet tarafından yürütülen faaliyetlerden etkilenebilecek olan farklı grup ve bireylerle çalışma;
- Vatandaşların algıları, sorunları ve öncelikleri konusunda temel oluşturacak bir veri tabanı oluşturma. Tarafların çoğunda, bu amaçla edinilen veriler bir arada toplanmamaktadır. Bu adım, ulusal uygulama planının gelecekte izlenmesi ve değerlendirilmesini kolaylaştırır.
- Farklı gruplar üzerinde meydana gelecek çeşitli etkileri anlama ve yapılacak müdahaleleri ona göre düzenleme. Bu süreçler, farklı seviyelerde işe yarayacaktır. Örneğin; satın alma davranışlarını değiştirmek amacıyla faaliyet tasarlama; toplulukların toksik alanlardan taşınarak yeni yerlere yerleştirilmesi sürecini anlama ve planlama; PCB veya dibenzodiyoksin ile dibenzofuran üreten sanayi işletmelerinin kapanması sonucu işsiz kalan nüfusun yeniden eğitimi ve yeniden istihdamı.
- Ulusal uygulama planı faaliyetlerini KOK'ların etkilediği insanların ihtiyaçlarına göre düzenleme;
- Teknik yönetimden toplumsal ve ekonomik meselelerin de sürece dahil edilmesine kadar ilgi alanlarının genişletilmesi yoluyla ulusal uygulama planı önceliklerinin yeniden değerlendirilmesi;
- Eylem planlarının yeniden değerlendirilmesi. Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede, belirli bir alternatif uygulamasının risk ve maliyetinin etkilenen topluluk için çok yüksek olduğunun ortaya çıkması durumunda alternatif stratejiler planlanarak uygulanabilir. Bu da kabul edilemeyecek ve planlanmamış çıktı olasılığını azaltır.

A.4 Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede Genel İlkeler ve Uygulamalar

Stockholm Sözleşmesi'nin 1. Maddesi göz önüne alındığında, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeyi aşağıdaki kurallar ve uygulamalar yönlendirmelidir:

- I. Ulusal ve bölgesel strateji ve programlarla bağlantı
- II. Etki eşitliğini sağlamak
- III. Değerlendirmede en önemli etkilere odaklanmak
- IV. Niteliksel verilerle birlikte niceliksel verilerin önemini kabul etmek
- V. Farklı paydaşları dahil etmek
- VI. SED uygulayıcılarını ve farklı disiplinlerden ekipleri kullanmak

Kendi ulusal uygulama planlarını geliştiren ve uygulayan her bir Taraf ülkenin, diğer ilgili politika ve stratejileri tespit edip bunlarla bağlantı kurabilmesi önemlidir. Aşağıda, zorunlu olarak sosyo-ekonomik bir değerlendirme içeren strateji türlerine örnek verilmiştir ve bu örnekler en azından coğrafi alanda hangi sosyo-ekonomik meselelerin önemli olduğuna dair bilgi sağlayabilir.

- Basel ve Rotterdam Sözleşmeleri ile Uluslararası Kimyasallar Yönetiminde Stratejik Yaklaşım (SAICM) gibi çok taraflı çevre anlaşmaları;
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleri gibi diğer Birleşmiş Milletler sözleşmeleri ve anlaşmaları ile Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve bölgesel ekonomik ticaret anlaşmaları;
- Yoksulluğu Azaltma Stratejisi Belgeleri ve Binyıl Kalkınma Hedefleri.

Ulusal uygulama planı ülke ekiplerine üyeliklerin, daireleri veya bakanlıkları benzer politika ve strateji hedeflerine ulaşmaya çalışan personeli içerebilir (veya içermesi düşünülebilir). Bu temsilciler, ulusal uygulama planını geliştirmek amacıyla eşgüdüm mekanizmaları oluşturmada ve aynı zamanda politikalar, öncelikler, stratejiler ve programlar hakkında bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla bir kanal oluşturmada önemli bir rol üstlenirler.

II Etki eşitliğini sağlamak

Etkilenme olasılığı olan bütün grupların tespit edilmesi, etki eşitliği kavramının merkezinde yer almaktadır (Paydaş Analizi hakkında bilgi edinmek için Bölüm A5'e bakınız). Bu yüzden her bir gurubun nasıl etkilendiğini tam olarak ayrıntılandırmak önemlidir. Bir yönetim uygulamasını değiştirme kararı; örneğin, KOK olduğu belirlenen bir pestisidin üretimini yasaklama veya fabrikalara kasıtsız olarak üretilen KOK'ların salınımını azaltma koşulu getirilmesi, her zaman bir "kazanan" ve "kaybeden" ortaya çıkarır. Bununla birlikte, hiçbir kategorideki insan, özellikle de yaşı, cinsiyeti, etnik kökeni, ırkı, mesleği veya diğer faktörlerden dolayı daha hassas veya savunmasız olabilecek bireyler, bu tür müdahalelerin yükünü üzerinde taşımamalıdır. SED, KOK'ların yönetiminin en savunmasız kesimlerde olumlu etki yaratmasını ve olumsuz etkilerin de asgari düzeye indirilmesini sağlamak için bir fırsat teşkil eder.

III Değerlendirmede en önemli etkilere odaklanmak

Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeyi yürüten ekip, değerlendirmenin kapsamını ve detaylarını etkileyecek kısıtlı bir zaman ve kaynak sınırlamaları ile mücadele etmelidir. Bu tür kısıtlamalar göze alındığında oldukça önemli bir soru ortaya çıkar: "Sosyal alemin tamamını kapsayamazsanız, nelere odaklanmak zorundasınız?" Bu sorunun cevabı, en önemli etkilere, özellikle de en savunmasız gruplara odaklanmaktır. Bunu yapabilmek için ekibin, erkenden bütün etkilenen gruplar için önemli etkilerin tamamını tespit etmesini

sağlayacak çeşitli hızlı değerlendirme veya soruşturma teknikleri kullanması gerekir. Tabii ki, kamuoyu tarafından önemli olduğu belirlenen etkilerin önceliği en üst düzeyde olmalıdır. Sosyo-Ekonomik Değerlendirme süresi boyunca geniş çevrelerden kamuoyu katılımının sürece dahil edilmesi elzemdir; fakat en önemli kamuoyu endişelerinin ele alınmasını sağlayabilmek amacıyla genelde ek metodlar kullanılmalıdır (örn. kilit haber kaynakları, katılımcı gözlemi ve mümkünse anketler).

IV Niteliksel verilerle birlikte niceliksel verilerin önemini kabul etmek

Değerlendirmecilerin tamamı, önemli etkileri ve miktarını belirlemek, böylece karar vericilere ve etkilenen kamuoyuna mümkün olduğunca eksiksiz ve kesin bilgi sağlamak için uğraşır. Bununla birlikte, sosyal etkiler ve bu etkilerin karmaşıklıklarının miktarını belirlemek genel de zordur. Bunu göze alarak, önemli meselelerde kabaca doğru sonuca varmak önemsiz meselelerde kesin olarak doğru sonuca varmaktan daha iyidir. Kullanılan bilgilerin türünü ve bu bilgilerin doğasında bulunan belirsizlikleri anlamak da önemlidir. Paydaşlara danışarak ortaya çıkarılanlar gibi niteliksel verilerin kullanımı, güvenilir bir önceliklendirme ve karar verme sürecine daha etkili bir şekilde katkıda bulunabilir.

V Farklı paydaşları dahil etmek

Bunun anlamı, toplumun farklı gruplarından temsilcileri sürece dahil etmektir: kadınlar, erkekler, gençler, farklı etnik gruplar, yoksul kesimler, özel sektör (yerel, ulusal ve çok uluslu), sivil toplum, yerel ve ulusal idareler.² Toplum kesimleriyle alakalı olarak, yapılan danışma ne kadar yerel bazda olursa, farklı ilgilerin ve ihtiyaçların, elit kesimler aracılığıyla "çevrilerek" aktarılmasındansa, gerçek anlamda temsil edilmesi o kadar kolay olacaktır. Paydaş analizi, çeşitli paydaşların doğru bir şekilde tespit edilmesini ve bu kesimlerin fikirlerinin dikkate alınmasını sağlayacaktır.

VI SED uygulayıcılarını ve farklı disiplinlerden ekipleri kullanmak

Sosyo-Ekonomik Değerlendirme yapabilmek için çok farklı türde bilgi ve beceriye ihtiyaç duyulacaktır. SED, hükümetin bilimsel ve teknik dairelerinde rutin olarak düzenlenen değerlendirmelerden farklıdır. Mesleki anlamda vasıflı, sosyal gelişimi, sosyal ve ekonomik analiz eğitimi ve deneyimi olan, yetenekli insanlara ihtiyaç duyulduğu önemle vurgulanmalıdır. Deneyimli bir SED uygulayıcısı, verilerin farkında olur ve başka bir yerde gerçekleşen, fakat söz konusu etki alanını ilgilendirebilecek etkilerle alakalı mevcut sosyal bilim kanıtlarına da aşınadır. Bir sosyal bilimci, önemli etkilerin tamamını tespit edebilecek ve uygun önlem prosedürlerini seçebilecek kabiliyette olacaktır.

² Paydaş katılımı hakkında daha fazla bilgi edinmek için Stockholm Sözleşmesi Kapsamında Ulusal Uygulama Planı Geliştirme Rehberi (2004) Bölüm 5.4'e bakınız.

Disiplinlerarası bir Sosyo-Ekonomik Değerlendirme ekibinin parçası olarak bir sosyal bilimciye sahip olmak, önemli bir sosyal etkinin gözden kaçma olasılığını da düşürecektir. Sosyal etkileri değerlendirirken, muhtemel bir etkiye dair her iki yönde de kanıt olmadığı durumda varılacak en uygun yargı, ilgili seçeneğin güvenilir bir şekilde liste dışı bırakılamayacağı olacaktır. Ayrıca, SED uygulayıcısının proje kapsamında gündeme getirilen teknik ve biyolojik/çevresel perspektiflerin yanı sıra birlikte çalıştığı kuruluşun kültürel ve usulle alakalı bağlamlarına da aşina olması önem arz eder.

A.5. Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede Kullanılan Başlıca Araçlar

Aşağıda tanımlanan araçlar iki temel türden verilmiştir: Sosyo-Ekonomik Değerlendirme bilgilerini toplama amacı olanlar ve bu bilgileri analiz etmeye ve genel proje ve program planlamasına entegre etmeye yardımcı olanlar. Bu araçların tamamı, sosyo-ekonomik verilerin toplanıp analiz edilebildiği ve Stockholm Sözleşmesi ulusal uygulama planı döngüsündeki birçok alanda olduğu kadar programların geliştirilmesi ve uygulanması ile öncelikli eylemlerin uygulanması için hazırlanan projelerde kullanılabildiği yol ve yöntemlerdir. Bu yöntemlerin birçoğu aynı zamanda diğer alakalı kimyasal ve atık anlaşmaları kapsamında ele alınacak eylemleri değerlendirme sürecinde de faydalı olacaktır.

Paydaş Analizi, SED'in temel aracı olmakla birlikte diğer araçların çoğunun da temelini oluşturmaktadır. Paydaş Analizi, paydaş gruplarını belirlemek ve bu grupların paylarının, rollerinin ve KOK risk azaltımı ve yönetimindeki ilgilerini tanımlamak amacıyla kullanılan bir araçlar veya süreçler bütünüdür. Bu analiz, giriş noktalarını ve eylemleri belirlemeye yarar.

STEP Analizi; dinamik ve stratejik bir planlama aracı olup, KOK'lar için atılacak herhangi bir yönetim girişiminin başlangıcında kullanılabilir ve girişimin içinde bulunduğu koşulların gözden geçirilmesini kolaylaştırır. STEP Analizi; Sosyolojik, Teknolojik, Ekonomik ve Politik Analiz kavramının kısaltması olup, UUP geliştirilmesi ile alakalı öne çıkan değişim ve trendleri değerlendirmeye yarayan bir davet niteliğindedir.

Sosyal Risk Analizi; SED'in temelini oluşturur ve sosyal grupların riski azaltabildiği ve dış şoklara dayanabildiği sınır ve eşik değerleri oluşturma amacını taşır. Sosyal Risk Analizi, soru tipli girdileri içeren pek çok araçtan oluşur (paydaş analizi, geçim kaynakları analizi, vs.) ve nüfus üzerindeki tüm temel riskleri, özellikle en yoksul ve en tehlide açık gruplardaki değerlendirmeyi kolaylaştırır. Bu analiz türü, KOK'ların insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkisi ile herhangi bir koşulda sebep olacağı tehdidin boyutlarını irdeleyen Teknik Risk Analizinden farklıdır (Sözleşme, Ek E'ye bakınız).

İstişare Araçları, KOK'ların yönetimi uygulamalarında ortaya çıkan etkilerin paydaşlarca nasıl algılandığını ortaya koymak açısından önemlidir. İstişare teknikleri aslen görsel nitelikte

olup, toplum seviyesinden politikayı belirleyenlere kadar bütün düzeylerdeki özel ilgi gruplarında kullanımı amacıyla tasarlanmıştır. Bu teknikler; değerlendirme, temel bilgi toplama, planlama, verileri uyarlama ve bilgileri dağıtma, izleme ve değerlendirme süreçleri için faydalıdır.

Geçim Kaynakları Analizi; SED uzmanlarına, farklı paydaş gruplarının geçim kaynaklarını ve KOK yönetiminin onları hangi temel yollarla etkileyeceğinin anlaşılması için daha ayrıntılı bilgi toplama konusunda yardımcı olur. Geçim Kaynakları Analizi, KOK'lar ile alakalı politika ve yasalarda meydana gelen değişiklikler gibi dış faktörlerin, örneğin ticaret, piyasa, vergiler, üretim, iş ve yerel kullanım üzerine yaratacağı etkilerin izinin sürülmesini sağlar.

Maliyet Fayda Analizi (MFA); politika düzeyinde karar verme sürecinde KOK seçeneklerine karşı yürütülen analitik bir yaklaşımdır. Bu analiz, tüm girdileri (maliyetler) ve pozitif etkileri (faydalar) tek bir para ölçüsüne indirgemeyi amaçlar. Maliyet fayda analizi, bir eylemin maliyetleri ile o eylemden elde edilen faydaların basitçe karşılaştırılması fikrine dayanır. Bu şekilde, maliyet-fayda analizi, bir eylemin nispi maliyetleri ile faydalarını statükoyla veya alternatif bir eylemle arasındaki farkı değerlendirerek, karmaşık karar verme sürecine mantıksal bir yaklaşım içerisinde yardımcı olabilir. Bununla birlikte, parasal olmayan değerlerin (KOK yönetim seçeneklerinin sosyal maliyetleri gibi) sayısal değerlere dönüştürülmesi işlemi basit değildir ve oldukça belirsiz bir sonuç verebilir. Ayrıca, varsayılan değerlerin olduğu gibi kabul edilmesi de, dikkatli bir şekilde kullanılıp diğer analiz ve kanıt kaynaklarıyla dengelenmedikçe, aldatıcı bir kesinlik anlayışı ortaya çıkarabilir. Parasal değerlerin belirlenmesinde yapılan varsayım dizilerinin paydaşlar tarafından kabul edilmesi, analiz sonuçlarının kabul edilmesi sürecinde önem arz edecektir.

Seçenekler Analizi; Değerlendirme Ekibinin ön kavram ve fikirleri filtrelemesi, daha iyi bir anlayışı kazanması, paydaş sahipliğini inşa etmesi ve yararlı önerileri ayırarak uygunsuz olanları reddetmesini sağlayan, Stockholm Sözleşmesi UPP döngüsü sürecinde değerlendirilen bir araçlar topluluğudur. Seçenekler Analizi, karar verme sürecinde son yargıya varılmasını sağlayan bir mekanizmadır.

Mantıksal Çerçeve Analizi; bir projeyi veya bir faaliyet grubunu ortak, tek bir amaç etrafında organize etmek amacıyla kullanılan oldukça etkili ve faydalı bir araçtır. Bu araç; KOK azaltım programını planlama, izleme ve değerlendirme işlemleri için bir temel teşkil eder. Mantıksal Çerçeve Analizi, esas itibarıyla, kilit paydaşlarla istişare halinde geliştirilmesi gereken 16 "kutucuk"tan oluşmaktadır. Mantıksal çerçeveler, asla paydaşlardan ayrı olarak çalışan bir danışman grubu tarafından çizilmemelidir.

B Bölümü, bu araçların her birinin UUP geliştirme ve uygulama aşamalarında ne zaman ve ne şekilde kullanılabileceğini ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır.

C Bölümü, kullanımlarının gözetimi sürecine yardımcı olması açısından bu araçların nasıl kullanılması gerektiği de dahil olmak üzere daha fazla ayrıntıya yer vermektedir.

BÖLÜM B: SOSYO-EKONOMİK DEĞERLENDİRME UYGULAMASI

BÖLÜM B: SOSYO-EKONOMİK DEĞERLENDİRME UYGULAMASI

B1 Ulusal Uygulama Planının Farklı Planlama ve Uygulama Aşamalarında Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin Kullanılması

Sosyo-Ekonomik Değerlendirme (SED), ulusal uygulama planının geliştirilmesi ve uygulanması süreci boyunca herhangi bir aşamada yardımcı olabilir. Önceliklerin, ulusal uygulama planının I-III Aşamalarında halihazırda belirlenmesi durumunda, karşılaştırılan azaltma tedbirlerinin etkilerine ışık tutmak için SED kullanılabilir. Bu durumda, IV. Aşama için kısa bir araştırma yürütülebilir. Sonuçlar yine aydınlatıcı olacak, UUP iletişim stratejilerinin planlanmasına ve eşit olmayan etkilerin fazlalıklarının ortadan kaldırılmasına yardımcı dokunacaktır. Bununla birlikte, azaltma tedbirlerinin etkisinin izini sürebilmek amacıyla, UUP geliştirilmesi sürecinin I - III. Aşamalarında temel bir tetkik yapılması gerekecektir. Böylece, uygulama kaynakları daha yoğun olacak, fakat sonuç olarak daha faydalı bilgilere ulaşılabilecektir.

Pratikte, her ülkenin hedefinde ORANTILI bir yanıt olmalıdır. PCB'lerin Sözleşme kapsamında ülkenizin bir numaralı önceliği olması durumunda kullandığınız araçlar ve yaptığınız tetkik derinliği de bu gözlemlerle orantılı olacaktır. Sorunun boyutu daha küçük çaplı ise, hazırlayacağınız programın kapsamı ve ölçeği de bunu yansıtacaktır.

Aslında, SED ve/veya UUP'nin planlanması ve yürütülmesi sürecinde ulaşılan farklı aşamalarda bir takım tekrarlar yapılması gerekebilir. Her bir aşamada yapılacak akran değerlendirmesi ve paydaş istişarelerinin, ulaşılan sonuç ve yargılara katkıda bulunması beklenir. Akran değerlendirmesinin sonucunda kolay bir şekilde hiçbir seçeneğe ulaşılamaması ya da yeni risk veya meselelerin ortaya çıkması durumunda; veri toplama, analiz ve karar verme aşamalarının tekrar edilmesi gerekecektir.

Tablo 2: Ulusal uygulama planı döngüsünde Sosyo-Ekonomik Değerlendirme araçlarının türü ve amacı

Araç	Amaç	Kullanım Yeri
Paydaş Matrisi	Farklı gruplardan kamuoyunun sürece dahil edilmesinin temel yolu	Bilgi toplama ve paylaşma, geri bildirimde bulunma ve başka bilgi gerekliliklerini sağlamak üzere herhangi bir SED'in ve UUP'nin birçok aşamasında
Önem ve Etki Matrisi	Savunmasız paydaş grupların kendi tercihleri, algıları ve seçimlerini gösterebilmeleri için seslerinin duyulmasını sağlamak	Etki azaltma konusunda meseleleri veya planlama seçeneklerini değerlendirirken paydaş gruplarla yapılan ayrıntılı SED'lerde
Katılım Matrisi	Kimi, nasıl ve ne zaman sürece dahil etmek gerekir? KOK'ların etkisinin azaltılması projelerinde iletişim stratejilerine bir temel oluşturabilir.	Etki azaltma planlarının yapılması sırasında ve proje döngüsünün tamamı boyunca, paydaş matrisinden sonra
STEP Analizi	KOK kullanımı ve yönetimi çevresindeki sosyal, teknik, ekonomik ve politik çevre	SED'in başlarında ve planlama döngülerinde

Stockholm Sözleşmesi Kapsamında Ulusal Uygulama Planı Geliştirme ve Uygulama İçin Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Rehberi

	nasıl?	
Sosyal Risk Analizi	Herhangi bir etki azaltma tedbirini yürütmenin temelinde, algılanan ve gerçek riskler hakkında tam ve açık bir fikre sahip olunması yatar.	Sorunun belirlenmesinin ilk aşamasında (UUP I. Aşama), fakat aynı zamanda her analiz düzeyinde ve mantıksal çerçeveye geliştirilmesinde
Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler	Algılarını paylaşımları konusunda teşvik amacıyla kilit paydaşlar için kullanılacak soru kontrol listesi: bütün toplumsal ve siyasi istişarelerin temeli	Bu araç; planlama, veri toplama, gözden geçirme ve değerlendirme süreçleri (Stockholm Sözleşmesi UUP döngüsünün bütün aşamaları) boyunca en sık kullanılan araçlardan biridir
Toplumsal Haritalama, Kesit ve Matris	Farklı paydaş grupları üzerinde KOK'ların mevcut etkisi ile alınacak azaltıcı önlemlerin gelecekte yaratacağı etkilerdeki farkları ayrıntılandırmak	Etki azaltma konusunda meseleleri veya planlama seçeneklerini değerlendirirken paydaş gruplarla yapılan ayrıntılı SED'lerde
Kesit Gezileri	KOK kullanım uygulamaları, depolama ve meydana gelecek değişikliklerin muhtemel etkileriyle alakalı olarak belirli bir sahanın önemli özelliklerini keşfetmek	Etki azaltma konusunda meseleleri veya planlama seçeneklerini değerlendirirken paydaş gruplarla yapılan ayrıntılı SED'lerde
Matrisler, Sıralama ve Puanlama	Özellikle durum ve seçenekleri karşılaştırmayla alakalı olarak paydaşlarla tercihleri görüşmek	Etki azaltma konusunda meseleleri veya planlama seçeneklerini değerlendirirken paydaş gruplarla yapılan ayrıntılı SED'lerde
Geçim Kaynakları Analizi	Farklı paydaşların mevcut durumda KOK'ların etkileriyle nasıl yaşadıkları, halihazırda izledikleri ve değişecek politika ve uygulamalara karşı gelecekte izleyebilecekleri stratejilerin analizi	Özellikle etki azaltma seçeneklerini tasavvur etmek ve KOK'ların temini veya kullanımında yaşanacak bir değişikliğe karşı verilecek muhtemel tepki zincirini oluşturabilmek amacıyla, paydaş analizinden sonra
MFA	Maliyet ve faydaları mali veya siyasi değerlerle ifade etmek	Gerekli olan ayrıntılar sebebiyle, en iyi, temel meselelerin etki azaltma seçeneklerini belirleyebilmek amacıyla halihazırda önceliklendirildiği durumlarda kullanılır
Sorun ve Hedef Analizi	Bir sebep-sonuç hiyerarşisine dayalı olarak temel sorun veya hedefleri belirlemek	Planlama senaryolarında yardımcı olması açısından, UUP döngüsünün ilk döneminin son aşamalarında ve ikinci dönemi boyunca, temel bilgi yığınının toplanmasından sonra
Seçenekler Analizi	KOK yönetim stratejilerinin seçilmesi sırasında verilerin SED ve diğer açılardan farklı şekillerde analiz edilmesini sağlayan sorulardan oluşan bir kontrol listesi	Özellikle UUP tasarımının/gözden geçirilmesinin son aşamalarında ve mantıksal çerçeve analizine giden süreçte faydalıdır
SWOT Analizi	Farklı seçeneklerin güçlü yanlarını, zayıf yanlarını, sunduğu imkanları ve tehditleri (SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) belirler	Seçenekler analizinde yardımcı olması için
Karar Matrisleri	Strateji ve eylem planlarının doğrultusuyla alakalı nihai kararların verilmesini sağlayan, SED ve diğer yöntemlerin önemli özelliklerinin bir özeti	UUP döngüsü birinci dönemin sonunda ve ikinci dönemin başında, doğrudan mantıksal çerçeve analizine besleme sağlamak üzere, seçenekler analizine son halini verme sürecinde
Mantıksal Çerçeveler Analizi	Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin son aşaması. Etki azaltma projelerinde gözle görülür hedef olmaları açısından, yaşanan değişikliklerin sosyo-ekonomik etki göstergelerinin kullanılmasını sağlar	UUP döngüsünün birinci döneminin sonunda ve ikinci dönemin başında etki azaltma eylemleri için yapılan planları resmiyete kazandırmak ve standartlaştırmak; üçüncü dönemde de geriye bakıp, gelecekteki uygulama dönemi için ders çıkarmak amacıyla kaydedilen ilerlemeyi gözden geçirmek.

B2 Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Programı Dahilinde Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Geliştirme ve Uygulama

Ulusal uygulama planını geliştirmeden ve eyleme dönüştürmeden sorumlu ülke ekipleri, Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirebilecek kapasiteye sahip olmayabilirler. Bununla birlikte, ulusal uygulama planının insanları, özellikle de nüfusun savunmasız kesimlerini, KOK yönetiminin muhtemel olumsuz etkilerinden koruyabileceği düzey, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmede gösterilen titizlikle doğru orantılıdır. Bu yüzden, UUP ve KOK yönetim döngüsünü oluşturacak olan ülke ekiplerinin, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin nasıl ve hangi aşamalarda UUP'ye ve planın uygulamasına yerleştirilebileceği (KOK yönetim döngüsünün Birinci Döneminde) ile SED gerçekleştirme sürecindeki önemli dönüm noktaları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Rehberin bu bölümü, SED gerçekleştirme hakkında "kendin yap" kitapçığı olarak düzenlenmemiştir. Bunun yerine, SED metodolojisi ve bu değerlendirmenin UUP geliştirme ve yürütme süreçlerine nasıl oturduğu konusunda ülke ekiplerinin yeterli anlayışa sahip olmalarını amaçlamıştır. Bu bilgilerle birlikte, ülke ekiplerinin SED gerçekleştirmek üzere doğru beceri ve deneyime sahip olan uzmanları kullanabilmesi ile toplanılan ve analiz edilen bilgilerin kalitesi ve ilgisinin izlenebilmesi için bu değerlendirmenin nelerden oluştuğu hakkında yeterli farkındalığa sahip olması umulmaktadır. SED'in KOK sorunları bağlamında ele alınması uzmanların sorumluluğunda olsa da; izlenmesi, üretilen verilerin değerlendirilmesi ve bu verilerin KOK'ların yönetiminde yaşanabilecek sorunları ele almak amacıyla yapılabilecek en pragmatik ve zamanlı müdahaleler hakkında bilgi vermelerini sağlamak üzere analiz edilmesi ülke ekiplerinin sorumluluğundadır.

SED sürecinin süresini ve bütünlüğünü, değerlendirme ekibinin elinde bulunan kaynaklar ve aciliyet süresi belirleyecektir. Orantılılık meselesi bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Örneğin KOK Yönetim Döngüsünün İkinci Döneminde, yapılacak yeniden değerlendirme ölçeği, daha önce yapılan değerlendirmelerin ortaya çıkardığı sonuçlara bağlı olarak değişebilir. Ölçeğin oluşturulması sonrasında hedefler belirlenebilir ve SED'i gerçekleştirecek ekiple sözleşme imzalanabilir.

Sosyo-Ekonomik Değerlendirme için bir uzman ekibi oluşturma

Mümkün olan ilk fırsatta, SED için çok disiplinli bir ekip oluşturabilmek önemlidir. Ekip; Sağlık, Yoksulluk, Cinsiyet, Yönetişim ve Eğitim alanlarında geçmiş deneyimleri olan Sosyal İçerme/Kalkınma uzmanlarından oluşmalıdır. SED, diğer teknik envanterlerle aynı anda gerçekleştirileceğinden, bu uzmanların Çevre Bilimciler ve Teknik Uzmanlardan destek alabilmesi gereklidir. Görev Tanımları ile alakalı olarak Şekil 3'e bakınız.

Görev Tanımları aşağıdaki unsurları belirtmelidir:

Kapasite

1. Katılımcı topluluk istişarelerinde kabiliyetler ve deneyim

Çıktılar

2. Aşağıdakiler de dahil olmak üzere spesifik veri türleri:
3. Temsilci olarak farklı gruplardan bilgi sağlayan kişilerle görüşüldüğüne dair kanıt
4. Yapılabilecek faaliyetlere ilişkin gösterge niteliğinde bir liste (yönetimin kendisini ekibe bırakarak)

Lojistik

5. Bir zaman çizelgesi
6. Bütçe
7. Rapor formatı

Şekil 3: Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Ekibi Görev Tanımları

Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeyi Planlama

Kilit Paydaşlar

Bir araya gelmelerinden sonra, SED ekibi, toplum kesimlerinden kimlerle istişare yapacaklarını veya kimleri sürece ve istişare etkinliklerinin programlanmasına dahil edeceklerini belirlemeleri veya bu kişilere haber vermeleri gerekecektir. Genellikle, ellerinde bulunan kapsam ve süre nedeniyle, ekip tüm paydaşlarla görüşemeyecektir. Bu nedenle, belirli bir grup içerisindeki ilgi ve perspektif genişliğini yansıtabilecek bireyleri seçmek zorunda kalacaklardır. Bilgi sağlayacak bu kişiler, "kilit" paydaşlar olarak bilinir. Temsilci sürecinin meşru olmasını sağlamaya dikkat edilmesi gerekir. Örneğin, belirli bir bilgi sağlayıcısı (örn. bir birey veya STK) gerçekten ekibin temsil ettiğini düşündüğü paydaşlar adına mı konuşuyor?

Değerlendirme ekibinin (genellikle), KOK Yönetim Döngüsünün herhangi bir dönemi içerisinde kilit bir paydaştan bilgi almak için yalnızca bir fırsatı olacaktır. Bu yüzden, ekibin istişare etkinliklerinin programını dikkatli bir şekilde planlaması önem arz eder. Ülke ekibinin bu noktadaki görevi ise istişarelerin eşgüdümlü olarak yürütülmesini ve bilgi sağlayıcılarına ayrılan zamanın akıllı ve saygılı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Ülke ekibi ve değerlendirme ekibinin istişarelerin ne zaman ve nerede gerçekleşeceğini netleştirmeleri gerekir. Ekip üyeleri, her bir ayrı kamuoyu grubuna soracak önemli soruları önceden hazırlamalıdır. Değerlendirme ekibi, bu sorular etrafında yapılacak konuşmaları kolaylaştırmak amacıyla kullanılacak en uygun aracı seçme konusunda net olmalıdır.

Mümkün olduğu durumlarda, değerlendirme ekibinin, gerek bilgilendirmek gerekse verileri doğrulatma amacıyla ulaştıkları genel, sentez niteliğindeki bulguları paydaşlarla paylaşması beklenir.

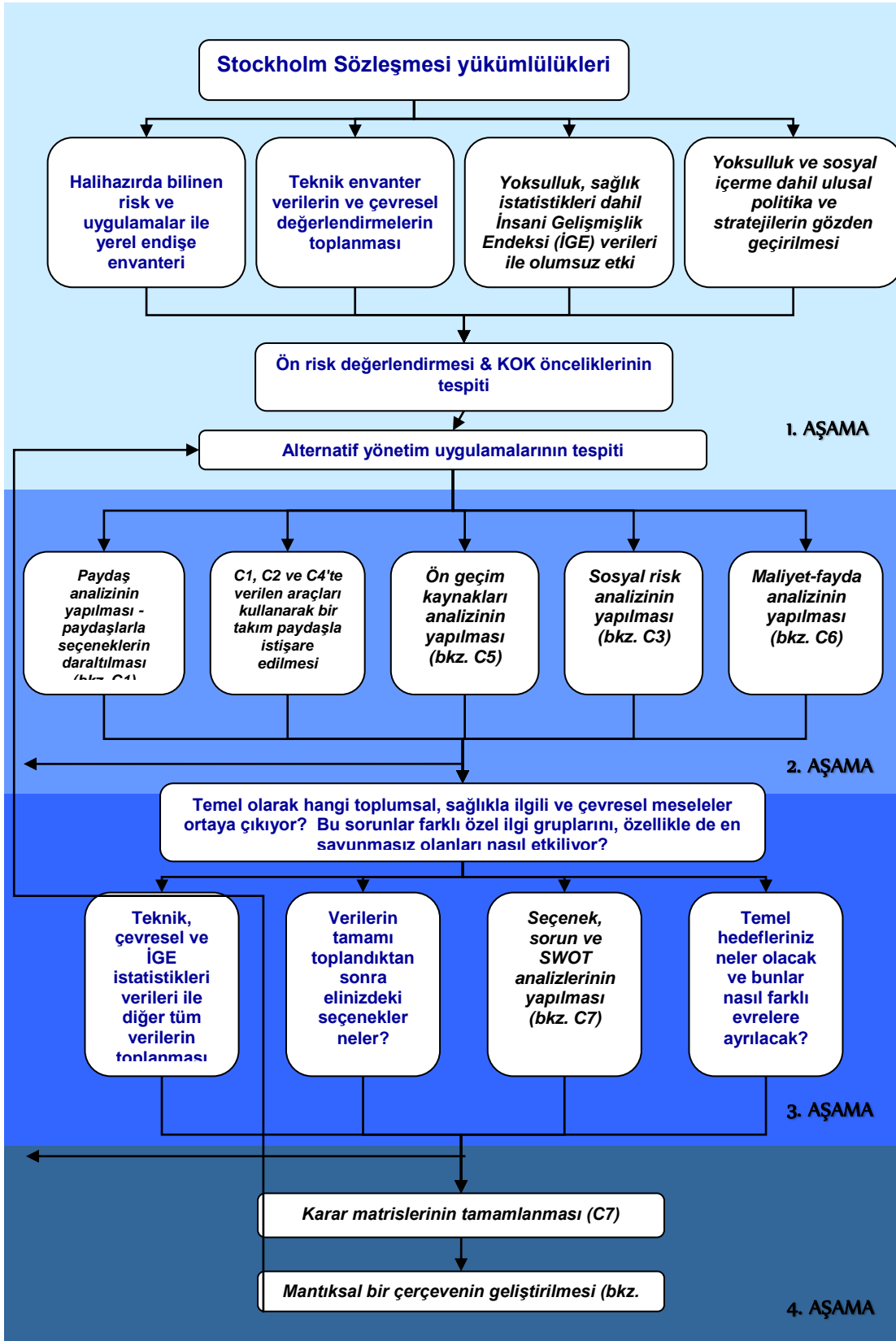
Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeyi Ulusal Uygulama Planının Uygulanması Süreciyle Uyumlaştırmak

Rehberin bu kısmı, ulusal uygulama planı ile Sosyo-Ekonomik Değerlendirme arasındaki uyumu göstermeyi amaçlamaktadır. Ulusal uygulama planları, kendiliğinden doğrudan pratik eylemlere dönüşebilecek uygulamalar olmadığından, kalıcı organik kirleticilerin sosyal etkilerini azaltacak faaliyetlerin toplu olarak çevredeki kalıcı organik kirleticilerin yönetimine yönelik bir Etki Azaltma Programı olarak ifade edilmesi daha kolay olabilir. Bu tür bir Program, dört ayrı *döneme* ayrılabilir (bkz. Şekil 1): Tasarım, Hareketlilik, Yönetim ve Öğrenme. Bu evreler, ulusal uygulama planının *aşamalarından* farklıdır (bkz. Ek A). Aşağıda, Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin *aşamalarının* Proje Döngüsünün her bir *dönemine* nasıl denk geldiği gösterilmiştir. Tekrar özetlemek gerekirse:

- KOK yönetim döngüsünde dört Dönem bulunmaktadır (bkz. Şekil 1)
- UUP'de beş Aşama bulunmaktadır (bkz. Ek A)
- SED sürecinde ise dört Aşama bulunmaktadır (bkz. Şekil 4)

Aşağıda **Şekil 4**'te, ulusal uygulama planının *aşamalarının* hangi noktalarda Sosyo-Ekonomik Değerlendirme sürecinin *aşamalarına* denk geldiği görülmektedir. Bu aşamalar art arda gerçekleşiyor şeklinde gösterilse de, bazı envanterlerin tamamlanması diğerlerinden uzun sürdüğü için bazı çakışmaların olması beklenebilir.

Aynı şekilde, önemli paydaşların katkı sunabilmelerini sağlamak adına geri bildirim de çok önemlidir. Aşağıdaki şemalarda, geri bildirim halkası gösterilmemiş, fakat olduğu varsayılmıştır. Değerlendirme ekibini harekete geçirmek için verilen sorular maviyle gösterilmiştir. Bu soruları cevaplandırmak için gereken araçlar italik olarak, siyah renkle gösterilmiştir.

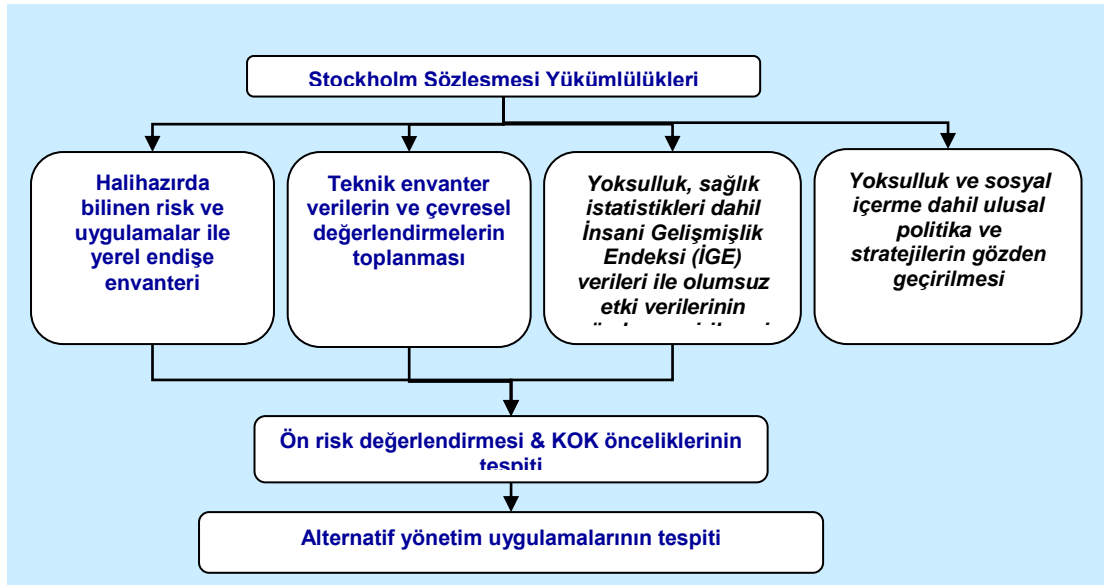

Şekil 4: Kalıcı organik kirleticilerin yönetimi sürecinin bir parçası olarak Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerçekleştirme aşamaları

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Döngüsünde Birinci Dönem (bkz. Şekil 1): Tasarım

KOK'ların yönetimi döngüsündeki birinci dönem, kirleticilerin nüfusu nasıl etkilediğini ve bu etkileri azaltma olanaklarını belirlemeye odaklanır. Program Döngüsünün 1. Dönemi, SED ekibine etkilere yalnızca Stockholm Sözleşmesi penceresinden değil aynı zamanda daha geniş ulusal ve uluslararası değişim gündemlerinden de bakma imkanı tanır. Değerlendirme ekibi, farklı kesimler üzerindeki etkilerin farklı konulardan genel bir çerçevesini çizmek amacıyla özellikle de STEP aracını faydalı bulacaklardır.

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Program Döngüsünde Birinci Dönem: Tasarım - Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Süreci Birinci Aşama: Sorunun Tespiti ve Durum Analizi

SED'in ilk aşaması, UUP geliştirme sürecinin I., II. ve III. aşamalarını içermektedir (bkz. Ek A). Bu aşamanın, UUP'de belirlenen öncelikli eylemleri uygulamayı amaçlayan herhangi bir projenin ilk bölümü ile aynı olduğu vurgulanmalıdır.

Birinci Aşamadaki varsayım, Sözleşme yükümlülükleri haricinde, KOK'larla alakalı henüz hiçbir ulusal önceliğin oluşturulmadığıdır. UUP'yi geliştirmekten sorumlu ülke ekibi eğitilmekte ve son şeklini almaktadır. Ülkedeki KOK'ların üretimi, ticareti, kullanımı ve bertarafı hakkında kamusal alanda farklı bilgiler mevcut olabilir ve bu noktada kimyasalların envanterine başlanacaktır.

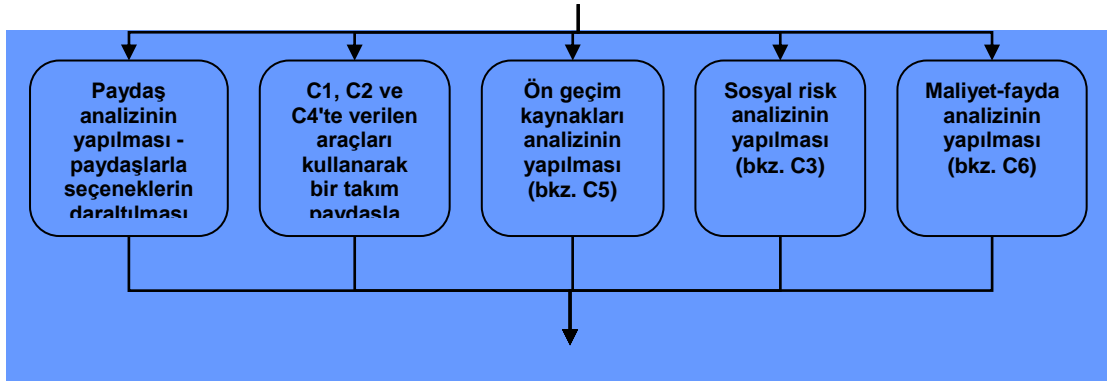
Durum değerlendirmesi yaparken, değerlendirme ekibinin hükümet kuruluşları ve STK'lar ile özel işletmeler de dahil bütün kesimlerden ek bilgi toplayabilmesini sağlamak önem arz eder. Ekip, hem kimyasal envanterini hazırlayacak hem de halihazırdaki ulusal ve bölgesel

öncelikleri anlayabilmek adına Yoksulluğu Azaltma Stratejisi Belgesi (PRSP), diğer sosyal içerme belgeleri, bölgesel ticaret anlaşmaları ve diğer ulusal politikaları gözden geçirecektir. Bu karma bilgiler, gelecekte yürütülecek eylemler planlanırken ve değerlendirilirken dikkate alınacak bir "temel" durum değerlendirmesi olarak nitelendirilebilir.

Mümkün olan en iyi durum değerlendirmesi, UUP'nin geliştirilmesi ve yürütülmesi sürecinde öne çıkacak herhangi bir analitik ve karar verme sürecine sosyo-ekonomik bir analiz katmanı ekleyebilen üyelerden oluşan ülke ekipleri tarafından yapılabilir.

Değerlendirme ekibi, bu aşamanın sonunda bir ön risk değerlendirmesi gerçekleştirmelidir. Ekibin belirlenen risk ölçeğini, teknik ve sosyo-ekonomik değerlendirmeleri, ilgili ulusal öncelikleri, stratejileri ve programları göz önünde bulundurarak yürütülecek eylemlerle alakalı öncelikleri belirlemeye başlayabilir. En önde gelen risklerin yönetimi için alternatif uygulamalar da belirlenebilir.

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Program Döngüsünde Birinci Dönem: Tasarım - Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Süreci İkinci Aşama: Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Uygulaması

SED'in İkinci Aşamasında, değerlendirme ekibi, birincil verileri toplamaya odaklanacaktır. Bu durum, KOK Yönetim Döngüsünün herhangi bir analiz düzeyi veya Dönemi için geçerlidir. Rehberin C Bölümünde, değerlendirme ekibinin bu aşamada kullanması ihtimali olan araçların genel özeti verilmiştir. Bütün araçlar katılım esastır. Bu da, toplumun tüm kesimlerine eşit bir söz hakkı verilmesinin önemini göstermektedir. Böylece, belirli bir grubu olumsuz anlamda etkileyecek bir karar alınması durumunda, bu etkileri asgari düzeye indirecek faaliyetler devreye sokulacaktır.

Katılım Esaslı Değerlendirme Araçları

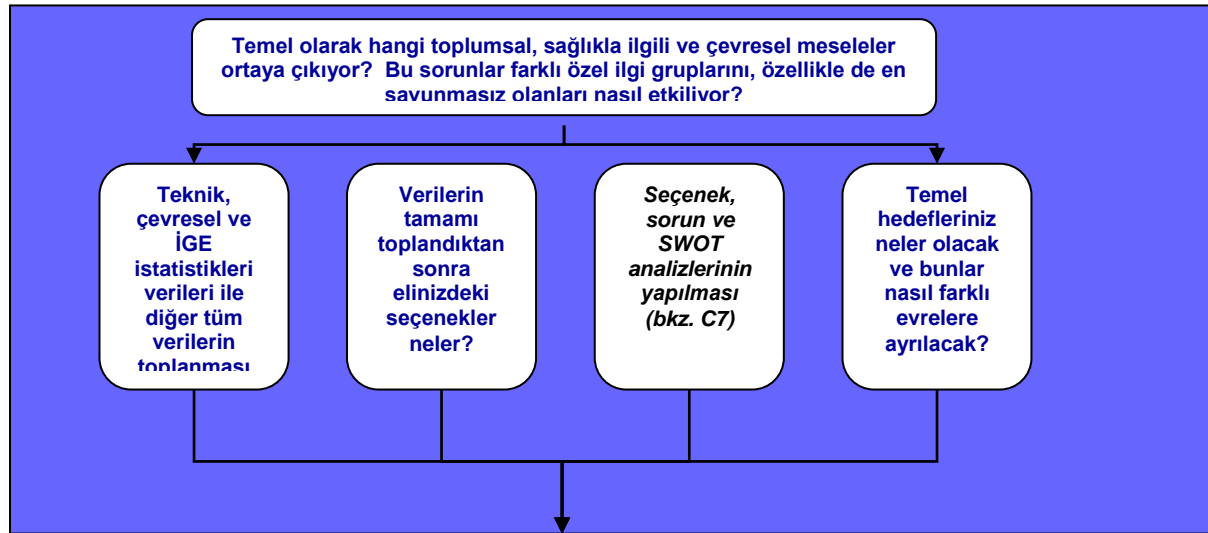
Değerlendirme ekibi süreci paydaş analiziyle (C1) başlatabilir. Bu analiz de zaten daha savunmasız olan toplum üyelerinin sürece katkıda bulunmalarını ve çıkarlarını

vurgulamalarını sağlayan alt araçlardan oluşmaktadır. Paydaş analizi kapsamında değerlendirme ekibi birçok bireyle konuşabilecek ve özellikle de aşağıda belirtilen diğer sosyal analiz araçlarını kullanma imkanı bulabilecektir:

- Sosyal risk analizi (C3) – Bir topluluğun en savunmasız gruplarının karşı karşıya kaldığı riskler ve dış şoklara artık dayanamaz hale geldiği eşik değerler hakkında veri toplanmasını sağlar.
- Haritalandırma ve Kesit Gezileri (C4) – Topluluk üyelerinin değerlendirme ekibine rehberlik ettiği, ilgili alana yapılacak bir keşif gezisidir. Bu gezi, KOK'ların topluluk ve çevre üzerinde yaratacağı etkileri ortaya çıkarabilir.
- Tercih Sıralaması - Özellikle de olası seçeneklerin halihazırda görüşüldüğü durumlarda kullanılır (C4).
- Ön Geçim Kaynakları Analizleri (C5) - Mevcut durum ile KOK azaltma faaliyetleri sonucunda değişme olasılığı olan durum arasında bir mukayese yapılmasını sağlar.

Daha sonra, Ülke Ekipleri, SED sürecinde topladıkları kanıt ve verileri karar verme mekanizmasına bilgilendirme yapmak için kullanacaktır. Sosyo-Ekonomik verilerin; kurumsal, mevzuatla ilgili, teknik ve bilimsel verilerle birlikte değerlendirilmesi gerekir.

Kalıcı Organik Kirlenmelerin Yönetimi Program Döngüsünde Birinci Dönem: Tasarım - Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Süreci Üçüncü Aşama: Seçenekler Analizi

SED sürecinin Üçüncü Aşamasında, değerlendirme ekibi KOK'ların topluluklar üzerindeki etkilerini azaltmak için alınacak önlemlerin etkileriyle alakalı en önemli bilgileri sıralamış durumda olacaktır. Seçenekler analizi (C6); değerlendirme ekibinin çeşitli kimyasal yönetim seçeneklerini tartmada ve yasaklanan KOK'ları azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak için girişimler tasarlamada kullanacakları araçlar toplamıdır.

Bu aşamada, değerlendirme ekibi, bilgi toplama sürecini daha etkili bir şekilde gerçekleştirmek için ayrılabilirler. Ülke ekibinin, sosyal ve ekonomik analizler arasında önemli ayrıntıların paylaşılmasını sağlayabilmek amacıyla etkili bir koordinasyon ve iletişim imkanı olmasının önemini göz önünde bulundurmaları gerekecektir. Değerlendirme ekibi için, C7'deki araçlar (sorun ve seçenek analizi) seçenekleri analiz etmede ve ileri aşamalara geçmede yararlı olabilir.

Bir sonraki aşama, resmi bir ulusal uygulama planı teklifi oluşturmaktır.

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Program Döngüsünde Birinci Dönem: Tasarım - Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Süreci Dördüncü Aşama: Eylem Planı

SED sürecinin Dördüncü Aşamasında, değerlendirme ekibi, karar verme mekanizmasını bilgilendirecek araçları kullanır. Bu araçlar yalnızca SED'de değil, proje yönetimi ve proje döngüsü analizi çalışmalarında da sıklıkla kullanılmaktadır.

- Sorunlar ve Seçenekler Analizi
- SWOT analzi
- Karar Verme Matrisleri

Değerlendirme ekibiyle yapılacak görüşmeler sonrasında, ülke ekipleri, bu aşamada sosyal maliyet ve faydaları çok iyi bir şekilde anlamış ve değerlendirmiş halde olacaktır. Değerlendirme ekibi, müdahale fikirlerini mantıksal ve şeffaf bir şekilde eylemlere dönüştürmek amacıyla mantıksal çerçeve analizini (C8) kullanabilir.

Deneyimli değerlendirme ekipleri, araçları mevcut duruma uygun hale getirecek ve düzenleyecektir. Örneğin belirli bir durum için bir ya da birden fazla aracın tamamen gereksiz olduğuna kanaat getirebilirler. Bununla birlikte, araçların tamamı, değerlendirme ekibinin ülke ekibine, KOK'ların yol açacağı riskleri duyurmaya çalışan vatandaşların ihtiyaçları konusunda güçlü bir algı kazandırmasını sağlayacaktır. Yine bu araçlar sayesinde, halkın ihtiyaçlarının sorunla mücadelede kullanılan teknik yönlerle eşit muamele görmesi sağlanacaktır.

Bu noktada, mali destek amacıyla fon sağlayıcılara sunulabilecek, güçlü bir şekile hazırlanmış bir teklifin oluşması gerekecektir. Bu teklif, daha kapsamlı kalkınma gündemine bağlanacak ve SED süreci sayesinde daha fazla kamuoyu desteği görecektir.

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Program Döngüsünde İkinci Dönem: Hareketlilik

Teklif kaynak ayrılmasından sonra, ülke ekibi, program döngüsünün ikinci dönemine girmiş olacaktır. Bu dönemin ilk aşaması, bir yönetim ekibini bir araya getirmesinden dolayı döngünün Birinci Aşamasına benzer (bkz. Ek A).

Program döngüsünün İkinci Döneminde de, ilk değerlendirmenin halen kesin ve doğru olduğunu teyit etmek ve soruları teklifin pratik yönlerine odaklamak amacıyla Sosyo-Ekonomik Değerlendirme yeniden gözden geçirilir (esasen yukarıda bahsedilen Birinci Dönemin 3. ve 4. Aşamalarına benzer şekilde).

Bu dönem, ülke ekibinin mantıksal bir çerçeve oluşturması (yukarıda 5. Aşamada bahsedildiği şekilde) ve uygulamadaki farklı ortaklar için bir Görev Tanımı geliştirmesi ile sonlandırılır. Görev Tanımı; görevleri ve sorumlulukları, amaçları, zaman çerçevelerini ve mevcut kaynakları açıklığa kavuşturacaktır.

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Program Döngüsünde Üçüncü Dönem: Yönetim

İkinci Dönem vasıtasıyla oluşturulan mantıksal çerçeve ve Görev Tanımı, uygulama eylemlerinin yürütülebileceği çerçeveyi sunmaktadır. Eylemlerin yanı sıra, KOK'ların Yönetimi Program Döngüsünün bu dönemini yürütmek, ülke ekiplerinin geri bildirim toplamasını ve planları gerçek zamanlı olarak düzenlemesini gerektirir. Bu yüzden, İzleme (devamlı) ve Gözden Geçirme (periyodik) yapıları ile zaman çizelgesi, bu ilk aşamanın temel çıktısı olacaktır.

Bir kez daha belirtmek gerekirse, bu yönetim süreçleri büyük ölçüde Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin yanı sıra eylemlere paralel veya eylemlerin bir parçası olarak yürütülecek teknik değerlendirmelere bağlı olacaktır. Aynı şekilde, burda da, ülke ekiplerinin ulaşmaya çalıştığı bilgilerin türüne göre ilgili araçları seçmeleri ve araştırılan özel meselelerle alakalı olarak bu araçların kullanımını düzenlemeleri gerekir.

Bu dönem, süreç boyunca ne yapıldığını, hangi hedeflere ulaşıldığını ve harcanılan kaynakların genel bir muhasebesini anlatan ilerleme raporlarının yazılması ile sonlanır.

Kitapçık, ilk hedefle alakalı olarak, ulusal uygulama planının başarılı bir şekilde hazırlanması ve uygulanmasında sosyal göstergelerin önemi konusunda kavramsal bir çerçeve çizmekte ve sosyo-ekonomik bir analizin faaliyet alanı ve sınırlarını açıklamaktadır.

Hem temel analiz hem de etki değerlendirme analizi için fikir veren veri türleriyle alakalı olarak, sosyo-ekonomik bir analiz yapmak için gerekli olan farklı yöntem ve araçlar açıklanmaktadır.

Üçüncü hedefle alakalı olarak ise, Sosyo-Ekonomik Değerlendirme sistematik olarak kalıcı organik kirleticilere karşı harekete geçmek amacıyla ulusal uygulama planının geliştirilmesinin herhangi bir aşamasında karar verme sürecine ve süregelen planlama aşamalarına yerleştirilmektedir.

Kalıcı Organik Kirleticilerin Yönetimi Program Döngüsünde Dördüncü Dönem: Öğrenme

Öğrenme veya Ders Çıkarma dönemi, gerçeklere dayalı raporlarla donanımlı bir şekilde, yine dersleri düzenleyip sıralayacak bir ekibin oluşturulması ile başlar.

Bir sonraki adımın geliştirilmesi sürecine bilgi sağlamak amacıyla ulusal uygulama planı ve ilgili eylem planlarının etkilerini belirlemek için Sosyo-Ekonomik Değerlendirme gerekli olacaktır. Bu aşamada aranılan bilgiler, ele alınan meselelerin sıralaması ile UUP'de belirlenen eylem planlarının uygulanmasının etkililiği ve verimliliği ile alakalı olacaktır.

Son olarak, öğrenme aşamasının çıktıları, bir sonraki Program Döngüsünün Birinci Döneminin başlangıcında Tespit sürecine katkıda bulunacaktır. Bu da eylem planlarının bir sonraki aşamasını oluşturmaktadır ve UUP'nin güncellenmesini içerebilir. Bu aşamada, öğrenilen dersler, örneğin Sözleşmeye yeni KOK kimyasallarının eklenmesinden ve bunların ulusal önceliklere ve politikalara uyarlanmasından doğabilecek herhangi yeni bir planlama çalışması ile birleştirilecektir.

BÖLÜM C: ARAÇLARI KULLANMA YÖNERGELERİ

C1 PAYDAŞ ANALİZİ

PAYDAŞLAR KİMLERDİR?

Paydaş, bir geliştirme faaliyeti, projesi veya programına karşı özel bir ilgisi olan herhangi bir birey, grup veya kurum olarak tanımlanır. Bu tanıma, hedefteki faydalanıcı ve aracı kişi ve kurumlar ile kazananlar, kaybedenler ve karar verme süreçlerine dahil olan veya bu süreçlerden mahrum bırakılan kişi ve kurumlar da dahildir. Herhangi bir katılım sürecinde Paydaşların oynadığı rol, birçok sebepten dolayı farklılık gösterebilir; fakat bütün paydaşlar meşru bakış açılarını masaya yatırabilirler.

PAYDAŞ ANALİZİ

Paydaş analizi, Paydaş gruplarını tespit etmek ve bu grupların paylarını, rollerini ve ilgilerini belirlemek amacıyla kullanılan faydalı araç ve süreçlerin bir toplamıdır.

Paydaş analizi sayesinde;

- UUP hazırlama sürecinin ve/veya teklif edilen KOK azaltma girişimlerinin bir parçası olarak danışılması ve sürece dahil edilmesi gerektiğine inanılan kişi veya kurumlar belirlenir.
- Kazananlar ve kaybedenler ile sürecin ilerleyişinde yer alacak veya bunu etkileyecek hak, ilgi, kaynak, bilgi, beceri ve yeteneğe sahip kişi veya kurumlar belirlenir.
- UUP'nin etkilenen kişi veya kurumların algılanan ihtiyaçlarına karşı duyarlılığı iyileştirilir.
- Savunmasız ve dezavantajlı gruplar üzerindeki olumsuz sosyal ve ekonomik etkiler azaltılır veya umulacağı şekilde tamamen ortadan kaldırılır.
- Süreç açısından faydalı ittifakların oluşması sağlanır.
- Riskler tespit edilip, azaltılır. Örneğin, herhangi bir ihtilaftan kaçınmak amacıyla önceden paydaşlar arasındaki muhtemel çıkar ve beklenti çatışmaları belirlenir.
- Bilgilerin anlaşılır bir şekilde ve zamanında kamuoyuyla paylaşılması sağlanır.
- Fon sağlama imkanları artar.
- Kimyasal yönetim stratejileri ve girişimlerinin başarılı bir şekilde uygulanması sağlanır.

Paydaş analizi, ideal olarak, ulusal uygulama planı için yapılacak ilk hazırlığın bir parçası olarak ve yine planın uygulanmasından önce gerçekleştirilmesi gereken yinelemeli bir süreçtir. Bu şekilde, kimyasalların ve bu kimyasalları azaltmak veya ortadan kaldırmak için tasarlanan faaliyetlerin sosyal ve ekonomik etkilerinin paydaşlarla birlikte araştırılması mümkün olur.

Analizin, farklı perspektifleri araştırmak ve çapraz başvuru yoluyla bu perspektifleri teyit etmek amacıyla farklı paydaşlarla yapılması gerekir.

Paydaş Analizi Nasıl Yapılır?

İnsanların paydaşlar hakkında düşünmesini sağlayan birçok farklı araç bulunmaktadır. Aşağıda, danışılması gereken birey ve gruplar ile onların sürece yönelik gerçek/potansiyel ilgilerini belirlemek amacıyla sıklıkla kullanılan basit bir süreç verilmiştir.

Bu süreç birkaç farklı adımdan oluşur:

1. Adım: Paydaş Belirleme - Paydaş Tablosu Oluşturma

- a Mümkün olduğunca geniş düşünmeye çalışarak, KOK azaltma girişimi kapsamına girebilecek muhtemel paydaşların listesini yapınız (örn. UUP döngüsünün Birinci

Döneminde, her bir KOK ailesi için bir tablo yapılabilir. İkinci Dönemde ise daha önce kararlaştırılan girişimler hakkında olacaktır). Bu noktada, yalnızca daha öne çıkan kilit aktörleri değil, aynı zamanda normal şartlarda danışılmayacak, fakat kimyasallardan ve ilgili azaltma/ortadan kaldırma faaliyetlerinden etkilenecek savunmasız ve ötekileştirilmiş grupları da göz önünde bulundurunuz.

- b) Mümkün olduğunca etraflı bir şekilde, bu grupların ilgili girişim ve hedeflerle alakalı ilgi ve çıkarlarını (gizli veya açık) belirleyiniz. Her bir paydaşın birden fazla ilgisi olabileceğini göz önünde bulundurunuz.

Örneğin: Belirli bir pestisidin devamlı olarak kullanılması, çiftçilerin sağlığı üzerinde uzun süreli zararlı etkiler yaratabilir. Fakat, pestisidin kullanılmaması sonucunda mahsul veriminde yaşanabilecek olası bir düşüş, çiftçilerin geçim kaynaklarıyla alakalı olarak gelirlerini ve statülerini nasıl etkileyecektir?

- c) Girişimin her bir paydaşın çıkarları üzerinde yaratabileceği olası etkilerin ön değerlendirmesini yapınız. Bunu yaparken, aşağıdaki sembolleri kullanınız.

- + çıkarlar üzerinde olası bir olumlu etki
- çıkarlar üzerinde olası bir olumsuz etki
- +/- farklı koşullarda olası olumlu ve olumsuz etkiler

Yukarıdaki örnekte de görüleceği üzere, herhangi bir paydaş grup, önerilen faaliyetlerden hem olumlu hem de olumsuz anlamda etkilenebilir.

- d) Bütün paydaşlar listelendiğinde, paydaşları UUP/uygulama programının çıktıları açısından temsil ettiği önceliğe göre sıralayınız.

Paydaş Tablosu Örneği

Paydaşlar	Çıkarlar	Girişimin Olası Etkisi	Çıkar Önceliği
Çalışan Çocuklar	Güvenli çalışma ortamı, sosyal koruma, alternatif gelir kaynağı	+/-	1
Yoksul Kadınlar	Sıtma koruması, sağlıklı bebek ve çocuklar, gelir	+/-	1
Çiftçiler	Sağlıklı ürünler, daha iyi bir sağlık, algılanan statüyle alakalı alışkanlıklar	-/+	1
Tarım Sektöründeki Özel Şirketler	Ürün kalitesinin yükselmesi/alternatif ürünler hakkında kamusal farkındalığın artması	-	4

Yukarıdaki tablo, Paydaş Tablosu için verilmiş basit bir format örneğidir. Paydaşlar hakkında süreçle alakalı olabilecek daha fazla bilgiyi içerecek şekilde farklı tablolar da kullanılabilir. Aşağıdaki tablo ise biraz daha farklı bir mantık çerçevesinde, PCB Yönetim girişimi için hazırlanan bir Paydaş Tablosu örneğidir.

PCB Yönetimi: Paydaş Analizi ÖRNEĞİ					
Paydaşlar	Özellikler Hedef, Sosyal ve Ekonomik Yapı, Kuruluş, Statü Tutumları	Çıkar & Beklentiler - Beklenen Sonuçlar	Endişe Duyulan Konular Çevresel Sorunlar, Diğer Paydaşlarla İşbirliği	Potansiyel & Eksiklikler - Kaynak Donatımı - Bilgi, Deneyim - Potansiyel Katkılar	Proje Çıkarım ve Sonuçları - Gerekli Olası Eylem
Çevre Bakanlığı	Kaynaklar açısından merkezileştirilmiş kararlar - Bir süre sonra, üstlenilecek projelere Bakanlık kurulunun karar vermesi - Daha iyi bir çevre	- Projede lider rolü - Toplumdaki imajının iyileşmesi - Kimyasallarla alakalı bütün projelerde lider rolü	Temel endişe duyulan konu: çevre - Tarım Bak. hariç bütün bakanlıklarla işbirliği	- Mevcut mali kaynağı yok - Uzmanlığı var (PCB yönetimi konusunda eğitimli uzmanlar) - Planlama kapasiteleri	- Mevcut uzmanlığından faydalanılması - Kaynakların merkezi dağıtımının gözden geçirilmesi ve PCB yönetimiyle alakalı kaynak olup olmadığının araştırılması
Sanayi Bakanlığı	- Ademi merkezîyetçi bir yapı - Sanayi dernek ve kuruluşlarının ortağı olması - Sanayi performansının artırılması	- PCB bertarafı konusunda sanayinin eğitilmesinde lider rolü - Ulusal ve uluslararası anlamda rekabet edebilir sanayiler - Sanayi eğitimiyle alakalı bütün faaliyetlerde lider rolü	- Temel endişe duyulan konu: sanayi performansı ve çevre sağlığı - Çevre Bak. ile ilişkiler iyileştirilebilir - STK'larla daha önce hiç çalışmadı	- Sanayi dernek ve kuruluşları vasıtasıyla mali kaynaklar edinilebilir - Uzmanlık mevcut	- PCB yönetim politikası gerekli - PCB'lerin ayrıntılı ve güncel bir envanteri - PCB'lerle çalışan sanayi sektörleri iyi tanımlanmış - Katılmak isteyen sanayi sektörlerinin araştırılması
Elektrik Tesisleri	- Merkezileştirilmiş kararlar - Projeler, ulusal çapta destekleniyor - Ekipman değişikliği konusunda fonlar kısıtlı - Mali olanak yaratacak herhangi bir projeye ihtiyaç var - Çevre, öncelik değil	- PCB yönetimi konusunda iyi eğitilmiş çalışanlar - Yıkıma kadar geçici depolama tesisine ihtiyaç var - İnsan sağlığı konusunda daha az risk - Ekonomik faydalar önde geliyor - Diğer meslektaşlarla işbirliği	- PCB ekipmanının bakımının ihmal edilmesi - Çevre Bak. ile ilişkiler iyileştirilebilir - Sektöre sağladığı potansiyel faydalar net değil	- Mevcut kaynaklar çok sınırlı - Sorun hakkında bilgi paylaşılabılır - Uzmanlığa ihtiyacı var	- PCB'ler yerine kullanılabilecek alternatif teknolojiler hakkında çok az bilgileri var - Hangi tesislerin katılmak istediğinin araştırılması
STK'lar	- Esnek ekonomik ve sosyal yapı - Temel hedef, sağlık ve çevrenin korunması	- Güvenli bir çevre - Ülkede daha az PCB bulunması	- Diğer sektörlerle yapılacak işbirliği kolay olmayabilir ve zaman alabilir - Kamuoyunun bilgiye erişimi hakkında endişeler	- Çalışabilmek için kaynağa ihtiyaçları var - Toplum eğitimi konusunda deneyim	Kamuoyunun PCB yönetimi ve sağlık/çevre riskleri konusunda bilinçlendirilmesi

2. Adım: Paydaşların Etkilerini ve Önemini Değerlendirme

"Kilit" paydaşlar, bir girişimin başarılı olmasını nasıl etkileyebilir veya bu süreçteki önemleri nelerdir?

- **Etki**, paydaşların "proje" üzerinde sahip olduğu güç anlamına gelir. Paydaşlar (birey, grup veya kuruluşlar), karar verme veya bir şeyler yapma konusunda diğerlerini ne derecede ikna edebilir veya mecbur kılabilir?
 - **Önem**, "proje"nin her bir paydaşın ihtiyaç ve çıkarını tatmin etme konusunda verdiği öncelik anlamına gelir.
- a Bir matris şemasında etki ve önemi birleştiriniz. Matrisi kullanarak paydaşları göreceli terimlerle yerleştiriniz. Bunu bir ekip çalışması olarak yapmak daha faydalı olabilir.

A Çeyreği	B Çeyreği
C Çeyreği	D Çeyreği

A, B ve C çeyrekleri, projenin kilit paydaşlarıdır. Yani bu kişiler, projeyi önemli ölçüde etkileyebilecek veya proje hedeflerine ulaşılması durumunda büyük öneme sahip olacak paydaşlardır.

A Çeyreği : Projedeki önemi hayli yüksek, fakat etkisi düşük olan paydaşlar. Çıkarları korunmak isteniyorsa, bu kişilere yönelik özel girişimlerde bulunulması gerekir.

B Çeyreği : Projedeki önemi hayli yüksek, fakat aynı zamanda projenin başarısı için de önemi oldukça yüksek olan paydaşlar. Proje yöneticileri ve hibe sağlayıcılarının, proje için etkili bir güç birliği sağlanması adına bu paydaşlarla iyi iş ilişkileri geliştirmesi gerekecektir.

C Çeyreği : Proje açısından yüksek etkiye sahip ve bu yüzden proje çıktılarına etkileyebilecek, fakat çıkarlarının proje hedefleri arasında olmadığı paydaşlar. Bu paydaşlar, bir risk kaynağı olabilirler; bu yüzden ilişkilerin önemli olarak görülmesi ve dikkatli bir şekilde izlenmesi gerekir. Bu paydaşlar, projenin "önünü kesebilirler". Bunun mümkün olması durumunda, bu risk "öldürücü bir varsayım", yani projeye devam etmenin oldukça riskli olacağı anlamına gelen bir varsayım teşkil edebilir.

D Çeyreği : Düşük öncelikte olan, fakat sınırlı düzeyde izleme ve değerlendirme gerektirebilecek paydaşlar. Bu paydaşların, proje faaliyetleri ve yönetiminde rol oynama olasılıkları yoktur.

Etki/Önem Matrisi Örneği

YÜKSEK ÖNEM/DÜŞÜK ETKİ		YÜKSEK ÖNEM/ETKİ	
1.	2, 3	11	10
	6 5	8	12 9
7	4	13.	
		14	6
DÜŞÜK ÖNEM/ETKİ		DÜŞÜK ÖNEM/YÜKSEK ETKİ	

PAYDAŞLAR

1 Bütün çocuklar	8 Özel elektrik şirketleri
2 Çalışan Çocuklar	9 Sağlık çalışanları
3 Trafoların yakınında yaşayan sokak çocukları	10 STK'lar
4 Kadınlar	11 Ulusal hükümet
5 Hamile kadınlar	12 Toplum liderleri
6 Çiftçiler	13 Dini liderler
7 Tüccarlar	14 Ulusal medya

3. Adım: Uygun Paydaş Katılımını Belirleme

- a Paydaş Tablosunu baz alarak, girişim döngüsünün farklı aşamalarında bütün kilit paydaşların oynaması gereken rolü açıklığa kavuşturmak amacıyla bir **Özet Katılım Matrisi** çiziniz.
- b Paydaşlarla ayrı ayrı üstlenmeleri gereken roller hakkında, yani matriste hangi noktalara yerleştirilecekleri üzerine görüşünüz.

Özet Katılım Matrisi

Katılım Türü	Bilgilendirme	Danışma	Ortaklık	Kontrol
Girişimdeki Aşama				
Tespit				
Planlama				
Uygulama & İzleme				
Değerlendirme				

Bu aşamada da formatta büyük değişiklikler yaşanabilir. Fakat, sürecin girişim için bir iletişim stratejisi taslağı oluşturma görevini üstlenmesi gerekir. Böylece, kilit paydaşlara (özellikle de, genelde sesleri pek duyulmayan ötekileştirilmiş veya savunmasız gruplara) yönelik yapılan taahhütlerin devam etmesi sağlanır.

C2: STEP ANALİZİ

STEP ANALİZİ

STEP Analizi; dinamik ve stratejik bir planlama aracı olup, herhangi bir girişimin başlangıcında kullanılabilir ve girişimin içinde bulunduğu koşulların gözden geçirilmesini kolaylaştırır. STEP Analizi; Sosyolojik, Teknolojik, Ekonomik ve Politik Analiz kavramının kısaltması olup, UUP geliştirilmesi ile alakalı öne çıkan değişim ve trendleri değerlendirmeye yarayan bir davet niteliğindedir.

STEP analizi sayesinde;

- Potansiyel fon sağlayıcılarının ulusal öncelikleriyle veya gündemleriyle eşleşmesini sağlamak amacıyla UUP'nin gözden geçirme stratejisi, pozisyonu ve istikameti için sağlam bir çerçeve oluşturulur.
- Paydaşların, sürecin erken aşamalarında çevre planlamasına katkıda bulunacak şekilde sorunların önemini tartışmalarını sağlar.
- Temel teknik, sosyal, ekonomik ve politik yönler arasında erkenden bağlantı kurulması sağlanır.
- Farklı paydaşların çıkarları ve motivasyonları belirlenir.

Özellikle de farklı algılar arasında üçgenler oluşturmak ve bu algıları doğrulamak amacıyla, örneğin bir araya gelen farklı meslek grupları veya müşterilerle servis sağlayıcıları, vs. gibi çok geniş yelpazedeki farklı paydaş grupları arasında STEP analizi gerçekleştirmek oldukça faydalıdır.

STEP Analizi Nasıl Yapılır?

STEP analizi şablonu, genellikle Sosyolojik, Teknolojik, Ekonomik ve Politik olmak üzere her biri bir STEP başlığından oluşan bir tablo şeklinde verilir. Bu tablo, durumu bizim isteyeceğimiz gibi değil, gerçekte olduğu şekilde yansıtır.

Sosyolojik	Teknolojik
Ekonomik	Politik

1. Adım: Paydaşlar, UUP'nin yürütüleceği şartlar kapsamındaki bütün eğilimler hakkında beyin fırtınası yapar. Bu kutucuklar içerisinde, sosyal ve paydaş analizlerin, Yoksulluk Azaltma Stratejisi Planlarının, Katılımcı Yoksulluk Analizlerinin ve Çevre Denetimlerinin sonuçları yazılabilir. Böylece, bu araç sayesinde, Ulusal Uygulama Planlarının nihai olarak planlanmasından önce belirli bir politika bağlamında farklı seçenekler belirlenebilir.

2. Adım: Listelenen maddelerin gerçekten önemli olduğunu gösteren bütün kanıtlara dikkat ederek listeleri gözden geçiriniz. Kapsama alınmasına artık gerek olmadığını düşündüğünüz maddeleri silerek listeleri kontrol ediniz.

3. Adım: Her bir kutucukta KOK'lar ile eğilim ve değişimler arasındaki bağlantıları tespit ediniz. Fon sağlayıcılar veya ortaklarla müzakerelerde, ulusal uygulama planını desteklemek amacıyla bu bağlantılar ne şekilde kullanılabilir veya fayda sağlar?

C3: SOSYAL RİSK ANALİZİ

Sosyal risk, yapılacak müdahalenin eşitsizlik durumu ve/veya sosyal çatışma yaratması, bu durumları güçlendirmesi veya derinleştirilmesi; kilit paydaşların tavır ve eylemlerinin kalkınma hedefini altüst edebilme ya da kalkınma hedefi veya buna ulaşmanın yollarının kilit paydaşlarca sahiplenilmeme olasılığıdır. Bu tür riskler, ilgili ülkenin sosyo-kültürel, siyasi, operasyonel veya endüstriyel bağlamından dolayı ortaya çıkabilir. Genellikle bu tür risk grupları beş ayrı kategoride gruplandırılabilir: savunmasızlık, ülke riskleri, siyasi ekonomi riskleri, kurumsal riskler ve dış kaynaklı riskler.

Dünya Bankası 2006 Sosyal Analizde Temel Terimler Sözlüğü

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTSOCIALANALYSIS/>

SOSYAL RİSK ANALİZİ

Sosyal risk analizi, sosyal grupların riskleri azaltılabileceği ve dışarıdan gelen şoklara dayanabileceği eşikleri ve sınırları belirlemek amacıyla, başta en yoksullar ve en savunmasızlar olmak üzere genel nüfusa yönelik var olan bütün önemli risklerin değerlendirmesini kolaylaştırmak amacıyla kullanılan bir araçlar bütünüdür. Bu analiz türü, KOK'ların insan sağlığı ve çevre üzerindeki etkisi ile herhangi bir koşulda sebep olacağı tehdidin boyutlarını irdeleyen Teknik Risk Analizinden farklıdır (Sözleşme, Ek E'ye bakınız).

Sosyal risk analizi sayesinde;

- Eşitsizliklerin ve/veya sosyal çatışmaların yaratılması, güçlendirilmesi veya derinleştirilmesi yoluyla, önerilen KOK azaltma girişimlerinden olumsuz olarak etkilenebilecek kişi ve gruplar belirlenir.
- Riskler, sağlık ve güvenlik hususlarında yerel algı anlaşılır.
- Etkilenecek insanların inanç sistemleri, eğitimleri, kimlikleri ve dünya görüşlerinin önemi kavranır.
- Yerel toplulukların çevredeki KOK risklerini nasıl algıladığı belirlenir.
- UUP'nin etkilenecek kişi veya kurumların savunmasızlığına karşı duyarlılığı iyileştirilir.
- Savunmasız ve dezavantajlı gruplar üzerindeki olumsuz sosyal ve ekonomik etkiler azaltılır veya umulacağı şekilde tamamen ortadan kaldırılır.
- Riskler belirlenerek azaltılır. Örneğin, KOK'ların sağlık ve geçim kaynaklarına zarar verdiği bireylerin çıkarlarının, statükoda ekonomik çıkarları olanlar tarafından engellenmesinin önüne geçmek amacıyla paydaşlar arasındaki olası ilgi ve beklenti ihtilafları belirlenir.
- Süreç açısından faydalı ittifakların oluşması sağlanır.
- Bilgilerin anlaşılır bir şekilde ve zamanında kamuoyuyla paylaşılması sağlanır.
- Fon sağlama imkanları artar.
- Azaltma tedbirlerine özel bir vurgu yaparak, kimyasal yönetim stratejileri ve girişimlerinin başarılı bir şekilde uygulanması sağlanır.

Sosyal risk analizi; ideal olarak, ulusal uygulama planı için yapılacak ilk hazırlığın bir parçası olarak ve yine planın uygulanmasından önce gerçekleştirilmesi gereken yinelemeli bir süreçtir. Bu şekilde, kimyasalların ve bu kimyasalları azaltmak veya ortadan kaldırmak için tasarlanan faaliyetlerin sosyal ve ekonomik etkilerinin paydaşlarla birlikte araştırılması mümkün olur. Analizin, önceliklendirme aşamasında ve UUP'ye eklenmesi gereken azaltıcı tedbirlere yapılacak özel vurgularda önemli bir etkisi olabilir.

Sosyal Risk Analizi Nasıl Yapılır?

Not: Bu yöntemler, teknik risk değerlendirmeleri (Sözleşmenin E Eki'nde belirtilen rehber) tamamlar nitelikte olup, sosyal risk değerlendirmesinden önce etkilenen alanların mekansal haritalandırılmasının yapıldığını varsayar.

1. Adım: Savunmasızlık ve Nüfusun, Çiftçilerin, Tüketicilerin ve İşçilerin Maruziyet Algıları Analizi

Bu adım, en iyi C1'de açıklanan paydaş analizi sırasında bir takım sorular sorarak yürütülür. Sorular, grupların algılarıyla alakalı olacak ve mümkün olduğunca üçgen bağlantılar kurarak (diğer araçları kullanarak iki defa kontrol ederek), örneğin C4'teki diğer danışma araçlarını kullanarak düzenlenecektir.

a Aşağıdakileri öğrenmek amacıyla soru yöneltiniz:

- Risk kapsamına giren yaklaşık kişi sayısı ve türü;
- Grupların direnci: Değiştirmeleri gerektiğini düşündükleri ne gibi seçenekler var şeklinde bireylerin kendilerine mahsus savunmasızlıkları nelerdir? Örneğin; KOK kullanımında ne tür eğilimleri var ve bu eğilimlerin bozulmasının onlar için anlamı nedir?
- Daha önceden gerçekleştirilen müdahalelerle alakalı olarak bölgede yaşayan insanların deneyimi;
- KOK'ların ortadan kaldırılmasının kamuoyu tarafından nasıl algılandığı;
- Mevcut uygulamaların alternatiflerinin bedelini ödeme isteği ve ödeyebilme gücü.

b Paydaş grupların risk algılarını listelemek amacıyla aşağıda C4'te gösterildiği şekilde bir sıralama yapınız.

2. Adım: Etkilenen nüfusun maruz kalacağı risk düzeyini değerlendiriniz.

Değerlendirilmesi ve olasılık (gerçekleşme olasılığı nedir) ile etki (gerçekleşirse etkisi ne olur) seviyesinin belirlenmesi amacıyla, paydaş grupların maruz kalabileceği risklerin her biri için paydaşlarla birlikte bir tablo hazırlayınız. Bu riskler, birçok şekilde değerlendirilebilir; fakat genelde Yüksek (Y), Orta (O) ve Düşük (D) riskli olarak belirtilir. Azaltıcı tedbirlerin, faaliyet olarak UUP'ye eklenmesi gerekir.

Sosyal Risk Matris Tablosu

Paydaş Grubu	KOK Yönetim Eylemlerinin Potansiyel Riskleri	Olasılık	Etki	Azaltıcı Tedbir	Risk Yönetimi Öncelik Düzeyi
Etnik azınlık grubu	Gübre satarak kazanılan geçim kaynağının kaybı	Y	Y	Küçük işletme projesi	Yüksek
Çalışan Çocuklar	Gelir yitimi	D	O	Mesleki eğitim ve öğretim verilmesi	Yüksek
Kadınlar	Gelir yitimi - sıtmaya olan duyarlılığın artması	O	Y	Özel sektör/hükümet alternatifler önerir	Yüksek
Çiftçiler	Makul fiyatlı gübre bulunmaması	Y	Y		Yüksek

C4: DANIŞMA ARAÇLARI

DANIŞMA ARAÇLARI, paydaşların kendilerini etkileyen sosyo-ekonomik meselelerle alakalı bakış açılarının saptanabileceği önemli yöntemlerdir. Kullanılan tekniklerin tamamı, özel ilgi gruplarında kullanılması tasarlanan Katılımcı Değerlendirme araçları olmakla birlikte, içerik olarak da oldukça görseldir. Bazıları daha çok toplum bazlı, bazılarıysa siyasi düzeyde kullanılabilir türdendir. Bu teknikler; değerlendirme, temel bilgi toplama, planlama, uzatma, izleme ve değerlendirme süreçleri için faydalıdır.

Danışma araçları sayesinde;

- Sosyo-Ekonomik Değerlendirmenin erken aşamalarında paydaşlar sürece dahil edilir.
- Yerel bilgi düzeyine vurgu yapılarak, yerel insanların kendi değerlendirmelerini, analizlerini ve seçenek tercihlerini yapmaları sağlanır.
- Çok farklı çevrelerden gelen özel ilgi grupları sürece dahil edilir; böylece, kalkınma planlamasına toplumun sahip çıkmasının temeli atılmış olur.
- Paydaşlar arasında bilgi paylaşımı, analiz ve eylem faaliyetleri kolaylaşır.
- Kalkınma uygulayıcılarının, hükümet görevlilerinin ve yerel toplumun, bağlama uygun programlar planlanması ve alternatif seçenekler hakkında karar alınması sürecinde beraber çalışmaları sağlanır.
- Yoksulluk ve başta pestisitler olmak üzere KOK'ların etkisi arasındaki etkileşim anlaşılır.
- Bilgilerin geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak amacıyla nitel verilerin üçgen bağlantılarının kurulması sağlanır.
- Farklı paydaşlara uyan bilgi planlarının planlanması ve yürütülmesi sağlanır.

C4.1 Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler ; Sosyo-Ekonomik Değerlendirme ekipleri ile Sosyo-Ekonomik Değerlendirmeye dahil olan katılımcıları arasında sürekli olarak iyi ve çift taraflı bir iletişim gerektiğinden, UUP'nin herhangi bir döneminde uygulanan toplumsal danışma tekniklerinin esasını oluşturur. Anket veya araştırmalara odaklanmayan yarı yapılandırılmış görüşmeler, ele alınması gereken konulardan oluşan bir kontrol listesi aracılığıyla kilit bilgi sağlayıcıları ile konuşan oldukça deneyimli insanlar tarafından gerçekleştirilir. Bu kişiler, katılımcının rahatsız hissetmemesini sağlayarak soru sorar, tartışır, sorgular ve sosyal riskler (C2), bireylerin gerçek gündemleri (C1) ve yaşam kaynakları (C5) gibi meselelerin köküne inmeye çalışır. Verilecek cevapların üçgenlemesi, C4'te verilen diğer araçlar kullanılarak yapılabilir.

C4.2 Haritalar; hem tanımlayıcı hem de teşhisle alakalı bilgilerin toplanmasında kullanılacak oldukça değerli bir araçtır. Haritalama uygulamaları çok amaçlı olup, UUP döngüsünün planlama, öngörme, gözden geçirme ve değerlendirme aşamalarında kullanılabilir. İnsanları sürece dahil olmaları konusunda motive etmek amacıyla süreç başında kullanılması faydalıdır. Örneğin, KOK kirliliğinin fiziksel boyutu konusunda, benzer sosyal çevrelerden gelen kişileri bir araya getirerek bir ortak akıl oluşturmak mümkün olabilir. Farklı grupların bir araya gelmesiyle ise algı farklılıkları oluşabilir. **Sosyal haritalar**, insanların yaşam alanlarının yerlerini, kendi aralarındaki ilişkileri ve nispi zenginlik ve yoksulluk oranlarıyla alakalı faktörleri gösterdiği nesnelere. Sağlık haritalaması, farklı koşullarda yaşayan insanların nerede yaşadıklarını göstermek ve algılanan sağlık riskleri ile tedavi kaynaklarını vurgulamak amacıyla semboller kullanılan bir tür sosyal haritadır. Bu tür bir harita, özellikle de, yoksulluk ile pestisitlerin etkisi arasındaki etkileşimi anlama sürecinde faydalı olur. Yine bu tür bir harita, daha yoksul insanların kirliliğin görüldüğü alanlara daha yakın yaşayıp yaşamadığı ve kontamine olan bir sahadan bu nüfusun toptan taşınmasının etkilerini azaltma hususunda hangi makamların sürece dahil olması gerektiği gibi değişikliklerle alakalı olarak savunmasızlık

sorunlarının tespitinde yardımcı olur.

C4.3 Kesit Gezileri, SED ekibinin ilgili sahada yürüyüşe çıkarak genel bir fikir edinmesini sağlar. Bu geziler, toplum üyelerinin çevrenin kendine has özelliklerini gösterebilmelerini veya ekibin dikkatini bu yöne çekmelerinin yanı sıra, ekibin gezerken fark ettikleri hususlar konusunda gayriresmi olarak hususi sorular sorabilmelerini sağlar. Bu tür bir gezi, özellikle de, KOK'ların devamlı olarak kullanımının kökünü kazımak, yerelde mevcut olan ve/veya geniş ölçekli araştırmalarda görünmesi kolay olmayan KOK kullanım uygulamalarını anlamak, KOK azaltım faaliyetlerinin beklenmedik etkilerini görebilmek, vb. gibi konularda faydalıdır.

C4.4 Matris Sıralama, Niceleme ve Puanlama

Bu araçlar, bireylerin veya grupların tahminleri, bilgileri, kriterleri, tercih sıralamaları ve belirli bir konu hakkındaki tercihlerini (KOK kullanımının etkileri veya bir pestisidin paydaşların geçim kaynakları açısından önemi gibi) öğrenme teknikleridir. Bu teknikler, katılımcı bir planlama ve Seçenekler Analizi için oldukça faydalıdır. Aynı zamanda, daha odaklı ve doğrudan sorulara yöneltecek bilgiler üreterek Yarı Yapılandırılmış (gayriresmi) Görüşmeleri de tamamlar.

Bu teknikler, kısmen nicel bir şekilde gerçekleri sunmasının yanı sıra, yerel halkın plancılar, araştırmacılar ve dışarıdan sürece katılan diğer kişilere göre genelde farklılık gösteren değerlendirmelerini, algılarını, tercihlerini ve sıralamalarını gösterir.

- Sıralama, nesnelere birbirlerine göre bir sıraya sokma eylemidir.
- Puanlama, belirli bir kriter ölçeğine göre nesnelere bir sayı vermektir.
- Bir görüşmenin parçası olarak veya ayrı bir uygulama olarak kullanılabilir.

C4.1 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Nasıl Yapılır?

Bu süreçte üç temel faaliyet söz konusudur:

- **Gözlem:** Gözleri açık tutarak, gözlemlenen bütün bilgileri anlama.
- **Sohbet:** Diyalog; insanlarla konuşma ve onları dinleme.
- **Kayıt:** Daha sonra tam olarak yazıya geçirecek şekilde, çok belli etmeden not alma.

1. Adım : Bir kontrol listesi veya rehber hazırlayınız.

Ekip halinde, ziyaret konusu husus(lar)la alakalı sorulardan oluşan bir kontrol listesi hazırlayınız. Bu liste, SED ekibinin paydaş çıkarları, öncelikleri, risk algıları, gelir kaynakları, vb. gibi bilgileri saptamak amacıyla belirli bir sahaya gitmesi durumunda oldukça kapsamlı olabilir. Bununla birlikte, asıl amaç, görüşmeyi yapacak kişilerin değişebilecek konulara hazırlıklı olmaları ve sıkı bir programı takip etmemeleri amacıyla resmi bir görüşmeden ziyade iki taraflı bir konuşma veya akıcı bir "sohbet" gerçekleştirmektir.

2. Adım : Gayriresmi görüşmeyi gerçekleştiriniz.

SED ekiplerinin şu hususları göz önünde bulundurmaları gerekir:

- Bilgi sağlayıcılarının ihtiyaç ve fikirlerine karşı duyarlı olma;
- Dikkatli bir şekilde dinleme;
- KİM? NE? NE ZAMAN? NEREDE? NEDEN? NASIL? ile başlayan açık uçlu sorular sorma;
- Cevapları dikkatli bir şekilde irdeleme;
- Hakim cevapları: Bu verilen cevaplar gerçek mi, kişisel fikir mi yoksa söylenti mi?

- Çapraz kontrol yöntemiyle cevapları doğrulama;
- Görüşme devam ettikçe yeni fikir ve sorular geliştirme.

3. Adım Görüşme sonrası kayıt ve doğrulama

Görüşmeden sonra, ekibin verilen cevapları ve gözlemleri kapsamlı bir şekilde kaydetmeleri ve sonrasında diğer bilgi sağlayıcılarının cevapları ile üçgenlemeleri/çapraz kontrol etmeleri gerekmektedir. Şu halde yarı yapılandırılmış görüşmeden edinilen bilgiler; C1, C2, C5, vb. gibi diğer analizlerle bütünleştirilebilir.

C4.2 Sosyal Harita Nasıl Çizilir?

1. Adım: Haritayı çizme.

Paydaşlar, eldeki malzemeleri (kağıt olabilir, fakat kuma çizmek isterseniz bir çubuk da kullanabilirsiniz) kullanarak ilgili bölgedeki mevcut/var olan durumun bir haritasını çıkarırlar. Bunu yaparken, alanın genel bir taslağını ortaya çıkarmakla işe başlanır ve şu noktalar işaretlenir:

- tali ve normal yollar
- yerleşim yerleri / siteler
- kilit altyapısal tesisler - su temini, din merkezleri, okullar, sağlık ocağı, ambar, değirmen, tarımsal tedarikçiler, fabrikalar, vb.

2. Adım: Sosyal farklılaşmayı ekleme

Paydaşlar, sonraki aşamada haritalama sebebine bağlı olarak haritaya farklı ayrıntılar ekler.

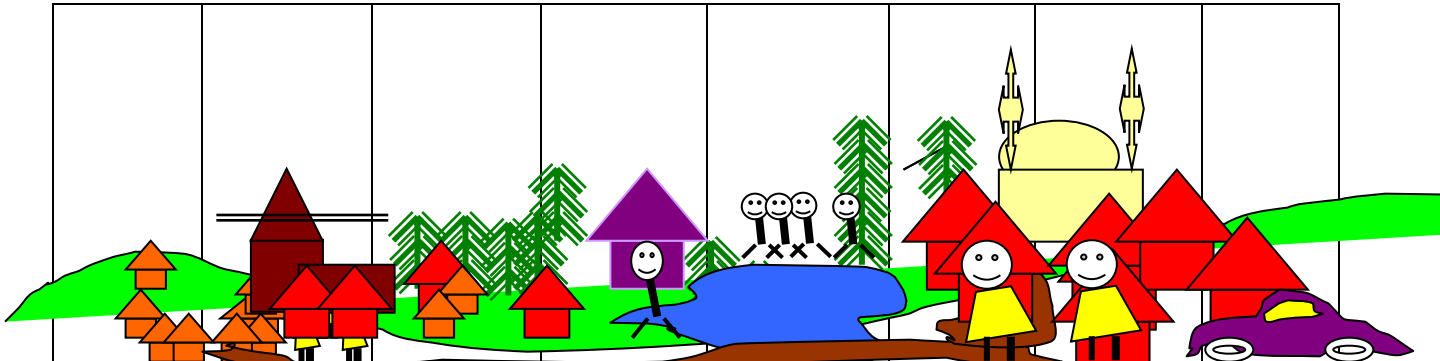
Örneğin;

- Nüfus: yetişkin/erkek/kadın ve çocuk sayısı; okul yaşındaki çocukların hane başına düşen oranı
- Sağlık: kronik hastalığı olan kişilerin, aşılanmış çocukların, aile planlaması olanların, hastaneye gidenlerin yaşadığı evlerin konumu
- Sosyo-Ekonomik Statü: zengin ve yoksul ailelerin, en uçtaki çiftçilerin, tıp alanında çalışan erkek/kadınların konumu
- Hangi kişilerin hangi yerel kaynakları kullanabileceğini, örneğin hangi alanda yaşayan insanların yerel zahireyi kullandığını, hangi kişilerin kimyasal tarım maddesi satan mağazalardan ürün satın alabileceğini ve bu ürünün yerel zahirede satılıp satılmadığını belirtiniz.

C4.3 Kesit Gezisi Nasıl Yapılır?

- 1. Adım:** Kesitte belirtilmesi gerekecek, örneğin arazi kullanımı, tesisler, eski KOK stokları olabilecek mağazaların konumları, potansiyel KOK üreticileri veya bu üreticilerden geriye kalanlar, sorunlar, fırsatlar gibi faktörlerin neler olabileceğine karar veriniz.
- 2. Adım:** Takip edilecek rotayı kararlaştırınız.
- 3. Adım:** Rota üzerinde insanlarla görüşerek kesit boyunca yürüyünüz. Gözlem yapınız, soru sorunuz, dinleyiniz, not alınız, ayırt edici özellikleri çiziniz.
- 4. Adım:** Kesiti çiziniz, fakat çok fazla ayrıntıya yer vermeyiniz. Bu işlem, belirli bir topluluk ile/tarafından da yapılabilir.
- 5. Adım:** İlerleyen birincil araştırmalar sırasında diğer topluluk üyeleriyle birlikte kesit bilgilerini çapraz olarak kontrol ediniz.

KESİT GEZİSİ ŞEMASI ÖRNEĞİ

Fiziksel Kaynaklar (Altyapı) Köyün bu ucundaki yerleşimler kötü durumda	Maden ekipmanları nispeten güvenli durumda	Yol bakımı kötü durumda	Konut varlığı daha fazla Okul		Yol durumu daha iyi	Konutlar en iyi köyün bu ucunda konumlanmış	Modern arabalar
Doğal Kaynaklar		Kereste amaçlı ormanlar	Çim/çayır	Balık barındıran göl Su kaynağı			
Sosyal Kaynaklar	Köyün en yoksul kesiminde yaşlılara bakmakla görevli bir kadın grubu oluşturulmuş Kilise		Sendika temsilcisi bir erkek - siyasi güç var Okulun toplanma noktası	Balıkçılar son havadislerden konuşmak için buluşuyorlar Kadınlar su almaya geliyor		Cami	
İnsan Kaynakları		Madende çalışan bir erkekle görüşüldü.	Okulda işine kendi aday olan öğretmenler	Balıkçılık becerilerine sahip erkekler	Üniversite eğitimine sahip kadınlar	Kuran kursu	

		Tüm hayatı boyunca madende çalışmış. Marangozluk becerisi edinmek istiyor.	var, fakat yeterli değil. Okula gitme oranı: Erkeklerde %78, kadınlarda %62		işletme alanında çalışıyor.		
Mali Kaynaklar	Güzel bir kilise Kötü/zayıf bir konut yerleşimi					Pahalı, yeni cami	Zenginlik belirtileri

C4.4

İkili Sıralama

- Maddeler, çiftler halinde karşılaştırılır - DDT kullanımı, DDT varlığı, mahsuller, altyapı, toprak türü, vb.
- Maddeler, kartlara veya kağıt parçalarına yazılır. Muhataplara maddelerden ikisi veya iki kağıt parçası/kart verilir. Birisini seçmeleri ve tercihlerinin sebebini açıklamaları istenir.
- Mümkün olan bütün çiftlerin bitmesine kadar devam edilir.
- Sonrasında, verilen sebeplere göre bütün türlerin sıralanmasından sonra cevapları kaydetmek için basit bir matris kullanılabilir.

Matris Sıralama/Puanlama – SED ekibi, belirli konular veya meseleler söz konusu olduğunda neyin iyi neyin kötü olduğunu sorar. Eşit olmayan konu veya meseleleri karşılaştırmak zor olacağından, çiftlerin karşılaştırılması yöntemi yerine bu yöntem kullanılabilir. Bu yöntemde, aşağıdaki adımlar takip edilebilir:

- a Herhangi bir birey veya grup seçiniz.
- b İnsanlardan, kendileri için önemli olan ve hakkında birçok bilgiye sahip olduğu belirli bir nesne sınıfı (ağaç türleri, mahsul çeşitleri, sebzeler, pestisitler, vb.) veya daha önceki etkileşimlerde tanımlanan KOK'larla alakalı bir endişe konusu seçmelerini isteyiniz.
- c Bunlar arasından en önemli gördüklerini belirtmelerini isteyiniz. Liste, 2'den 7'ye veya 9'a kadar herhangi bir şey olabilir.
- d Muhatapların maddeleri değerlendirdiği veya maddeler arasında ayırım yapmada kullandığı ölçütleri meydana çıkarınız. Örneğin; bu maddelerin neresi iyi veya neresi kötü? Neden kullanışlılar? Neden bu kişiler bu maddeleri bu şekilde değerlendiriyor?
- e Bütün ölçütleri listeleyiniz. Tamamı olumlu olacak şekilde, olumsuz ölçütleri (örn. zararlılara karşı savunmasız) olumlu ölçütlere (zararlılara karşı savunmalı)

dönüştürünüz. Genel sıralamanızın geçerli olabilme umudu olması durumunda bunu yapmak çok önemlidir; genel de yapılmamaktadır.

f Nesnelere üstte, ölçütler yanda olacak şekilde bir matris çiziniz.

g Her bir ölçüt için maddeler sıralanabilir veya puanlanabilir.

- Sıralama için, her bir ölçüt karşısında hangi nesnenin en iyi durduğunu kendinize sorunuz. Elde altı nesne olması durumunda aşağıdaki dizi kullanılabilir:
 - Hangisi en iyi?
 - Hangisi ondan sonra en iyi?
 - Hangisi en kötü?
 - Hangisi ondan sonra en kötü?
 - Kalan iki nesneden hangisi daha iyi?

Sıralama söz konusu olduğunda, genelde her bir maddeye kendi sırası verilir; fakat muhatapların belirli bir ölçütle alakalı olarak iki madde arasında ayırım yapamaması durumunda, her iki maddeye de, örneğin 2= şeklinde aynı sıralama verilir. Bu durumda bir sonraki sıralanan madde 4 olacaktır. Her bir ölçüt için verilen sıralamaları doğrudan matrise kaydediniz.

- Puanlama söz konusu olduğunda ise uygun bir ölçek oluşturunuz. Örneğin:

- 1=oldukça faydalı; her gün kullanılır
- 2=çok faydalı; haftada bir kez kullanılır
- 3=yeterli derecede faydalı; ayda bir kez kullanılır
- 4=çok faydalı değil; yalnızca arada bir kullanılır
- 5=hiç faydalı değil; neredeyse hiç kullanılmaz

Puanlamada, birçok maddeye aynı puan verilebilir ve bazı maddelere de hiç puan verilmeyebilir.

h Muhataba, "Elinizde yalnızca bu iki seçeneğe birisi olsa, hangisini seçerdiniz?, Daha sonra hangisi gelirdi?" şeklinde sorular yönelterek nihai bir tercih yapılmasını sağlayınız. Verilen cevapları kaydediniz.

i Daha sonra, muhatapla birlikte, bir şekilde sıralamaları veya puanları toplayabilir, bu sonucu da verdikleri "nihai tercih"le karşılaştırabilirsiniz. **Bu aşamada oldukça dikkatli olunuz. Çünkü bazı koşullarda, tamamen yanlış veriler elde edebilirsiniz.** Bazense değerlerin toplamı geçerli olabilir. Ölçütlerin birbirleriyle "örtüştüğü" durumlarda, değerlerin çarpılması daha geçerli sonuç verebilir. Bazı durumlarda her iki durum da geçerli olmayabilir. Bu danışma tekniklerinin ilkelerinden birinin de **uygun belgisizlik** olduğunu unutmayınız. Genellikle genel eğilimler veya yaklaşık

taahminleri öğrenmeye çalışırız. Gerekli olmadığında veya özellikle de geçerli
olamayabileceği bir durumda bir taahmin kılıfı uydurmayınız!

C5: GEÇİM KAYNAKLARI ANALİZİ

Geçim kaynakları, herhangi bir bireyin sahip olduğu toplam yaşam yollarıdır. Bunların arasında, kendi sağlığımız ile çevremizdekilerin sağlığı, eğitimimiz (insan sermayesi), ağlarımız ve gerek kendi grubumuz içerisinde gerekse kendi ilgi grubumuz ile diğerleri arasında etki yaratma kabiliyetimizin yanı sıra sahip olduğumuz mali kaynaklar, fiziksel altyapı ve doğal olgular (mali, fiziksel ve doğal sermaye) da dahil olmak üzere, birey olarak bize sunulan kaynaklar da bulunmaktadır. Amaçlarımıza ulaşabilme yeteneğimiz, bu yolda bilerek veya bilmeyerek seçtiğimiz stratejilere, bu stratejiler de bir takım farklı unsurlara bağlıdır. Birçoğumuz için, seçilen stratejiler, yukarıda da bahsedildiği üzere bireyin ulaşabildiği kaynaklara bağlıdır. Bununla birlikte, bu stratejiler aynı zamanda, bireylerin bir anda kendilerini bulduğu savunmasızlık (şoka, örneğin zehirlenmeye, maruz kalma), stres (güvensiz istihdam), olumlu veya olumsuz eğilim (sıtma kontrolü) ve bu yapılar (makamlar, polis teşkilatı gibi kurumlar, ülke refah sistemi) ile süreçler (yasalar, politikalar ve uygulamaları) tarafından sağlanan yardım veya yaratılan engelin derecesi bağlamı tarafından da değişikliğe uğratılmaktadır. Bu şekilde, geçim kaynaklarının bir sistem olduğu söylenebilir. Sistemin bir parçasının değişmesi durumunda (örn. yasa değişikliği veya belirli bir kimyasalın yaygın kullanımdan çıkarılması), sistem genelinde izi görünür bir etki söz konusu olacaktır.

Sürdürülebilir geçim kaynakları, bireyin şok ve stresleri atlatabileceği ve bireyin hayattaki tutkularını ifade eden refahına ulaşması çabasına devam edebileceği bir sistemdir.

Geçim Kaynakları Analizi; farklı paydaş gruplarının geçim kaynakları ile bu kaynakları şekillendiren belli başlı etkilerin anlaşılması için daha ayrıntılı bilgi toplama konusunda yardımcı olur. Geçim kaynakları analizi; paydaş analizi, danışma araçları, STEP analizi vb. gibi diğer araç ve yöntemlerle birlikte, yukarıda belirtilen "sistem"e benzeyen bir kontrol listesi kullanılarak gerçekleştirilir. Özellikle de KOK yönetim perspektifi açısından, alternatif yönetim seçeneklerini öngörmeye çalışırken, zamanla gelişen farklı eğilimleri keşfetmek ve bu değişikliklere insanların nasıl uyum sağladığını anlamak amacıyla statik bir görüntüden daha fazlasını yakalayabilmek önem arz eder. ([DFID sürdürülebilir geçim kaynakları kılavuzu, sayfa 3.1, 2000, www.Livelihoods.org](#))

Geçim Kaynakları Analizi sayesinde;

- Politikadaki değişikliklerin, gerekli olan değişimlere uyum sağlamas sürecinde savunmasız paydaşları nasıl etkileyebileceği anlaşılır.
- Geçim kaynakları "sistem"inde yaşanacak bir "darboğaz"ın hangi noktalarda belirli paydaşlar için yoksullaşma, risk artışı ve savunmasızlıkla sonuçlanabileceği görülür.
- "Sistem"de yapılacak bir azaltma veya kalkındırma faaliyetinin net fayda üretebileceği noktalar belirlenir.
- Kötü uygulanan iyi yasaların, yoksul ve/veya savunmasız gruplar üzerinde yarattığı farklı etkiler anlaşılır.
- Teklif edilen bir değişikliğin (örn. politikanın) etkisi öngörülür.

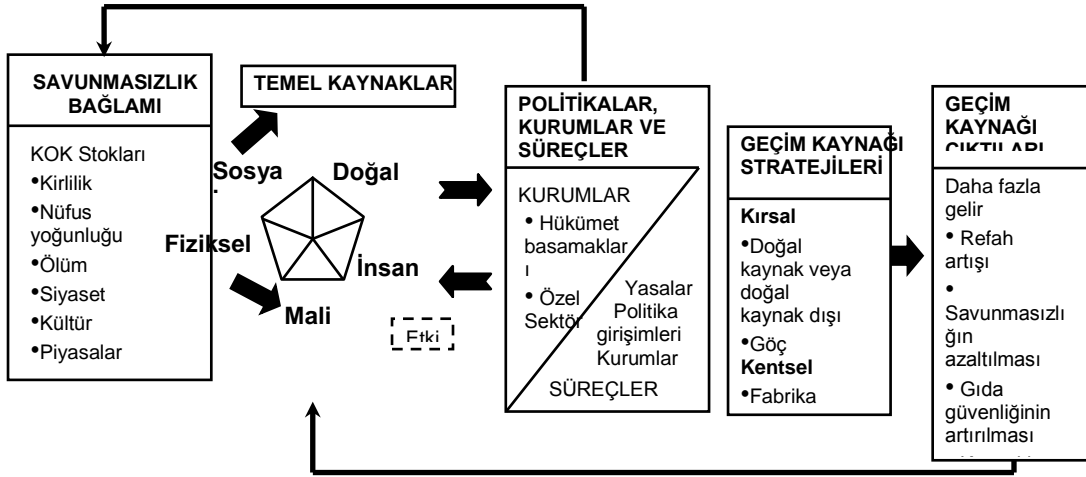
Geçim kaynakları analizi, UUP döngüsünün planlama, öngörme, izleme ve öğrenme dönemlerinde kullanılacak önemli bir araçtır. Geçim kaynakları analizinin benzersiz bir yönü, politika yapıcılara toplumda halihazırda bulunan kaynakların üzerine ekleme yapma fırsatı vermesidir. Yine bu analiz sayesinde, kilit payda olarak kaynak kullanım verimliliğini almak yerine, bireyler analizin merkezine konulmaktadır. Erken aşamada, temel oluşturma sürecinde yapılacak bir geçim kaynakları analizi, KOK'ların üretim veya kullanım uygulamalarıyla ilgili risk konusu meselelerle alakalı kaynakları, süreçleri, politikaları ve stratejileri saptayabilir. Bu sürecin, geçim kaynağı stratejileriyle alakalı mevcut şok ve stresleri ortaya çıkarması muhtemeldir. Geçim kaynakları analizi daha

sonra yapılacak risk analizine bilgi sağlamış olur.

Daha sonraki seçenek analizleri aşamasında ise geçim kaynakları analizi, savunmasız gruplara yardımcı olacak veya engel teşkil edecek politika değişikliklerini saptamada yardımcı olabilir. Yine bu analiz sayesinde, KOK azaltma politikasının ne kadar iyi uygulandığına da bağlı olarak, savunmasız bir topluluğa yardımcı olacak veya daha fazla engel teşkil edecek çevresel unsurlar da değerlendirilebilir. Bu durumun bir örneği, alternatif oluşturmadan bir KOK pestisidinin kullanımını yasaklamaktır. Temel kaynakların azaltılması ve açlık, vb. gibi durumlarla savunmasızlık durumunun artırılması sebebiyle oluşacak bir dizi tepkisel olay haritalandırılabilir. Daha sonra, sürecin olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak üzere azaltma faaliyetleri planlanabilir.

1. Adım: SED ekibi, sosyal risk analiz sorularını (C3), diğer danışma araçlarını (C4) ve paydaş analizini (C1) kullanarak sorular tasarlar ve aşağıda verilen şekildeki gibi bir geçim kaynakları modelinin oluşturulmasını sağlayacak cevapları ortaya çıkarırlar. SED'in veya UUP döngüsünün herhangi bir aşamasında bu tür bir model kullanılabilir. Analiz konusu değişebilir ve analizin ele aldığı paydaşlar da değiştirilebilir.

Sürdürülebilir Geçim Kaynağı Çerçevesi

Carney, Diana (ed.) (1998), *Sustainable Rural Livelihoods; What contribution can we make?*, DFID, London.

2. Adım:

Geçim kaynağı analizleri tablo örnekleri: UUP döngüsünün Birinci, İkinci ve Üçüncü Dönemleri

**Birinci Dönem Temel Durumda GEÇİM KAYNAKLARI MATRİSİ Örneği -
KOK pestisitleri ve yakacak oduna bağlı yaşayan kırsal topluluk**

Kaynaklar	Kaynak seviyesi ve türü	Politika ve kültürel çevre	Savunmasızlık
İnsan Kaynakları	Özellikle kadınlar arasında düşük vasıf ve beceri düzeyleri (yalnızca öğretmenler ve ilköğretim sonrası eğitim alan az sayıda birey)	Okula gitmek paralı	Kötü sağlık oranları yüksek - solunum hastalıkları, kanser, anne ölümü, bebek ölümü ve doğum bozuklukları oranları yüksek
Sosyal Kaynaklar	Güçlü aile bağları	Güçlü kültürel bağlar Politikalar bu durumu doğrudan etkilemiyor	Kente göç dolayısıyla, yukarıda bahsedilen durumlardan mustarip kişilere yardım edecek ve çiftçiliğe devam edecek çok az kişi kalıyor
Mali Kaynaklar	Mevcut nakit düzeyi düşük Bazı zararlı sorunlarına karşı KOK kimyasalları içerebilecek pestisitler gibi tarımsal girdilere harcanıyor Kıt sezonda parayla gıda alınıyor (gıda alımı sınırlı)	Kimyasal şirketlerin varlığı aşıkâr; insanları genel anlamda pestisit kullanmaları için teşvik ediyor	Hastalık veya mahsul zararları, paydaşların mücadele kabiliyetlerini azaltıyor
Doğal Kaynaklar	Yakacak odun Mahsuller, tarlalar, su, güneş ışığı	Tarım Bakanlığı reform sürecinden geçiyor. Köylerde nadiren danışmanlar görülüyor; fakat görüldüklerinde, hibrit tohumlukların kullanılması, zararlı kontrolünde geleneksel değil kimyasal girdilerin kullanılması gibi geleneksel "çağdaş" tavsiyeler veriyorlar.	Eğilim: araziyi kayıt altına almak gerekli, yoksa kaybetme riskini alıyorlar. Fakat, kayıt altındayken de vergi ödemek ve kayıtlı arazi kullanımına göre işlemek zorundalar. Girdiler kullanılmayınca, mahsuller gelişmiyor - açlık baş gösteriyor.
Fiziksel Kaynaklar	Konaklama - geleneksel malzemelerden yapılmış, çok az kurşun çatı var	Kullanım sertifikalarını kayıt altına alma teşvik ediliyor.	Kullanım sertifikaları olan kayıtlı evlerden alınan vergiler, hastalık, girdi olmaması gibi sebeplerle mahsul zarar gördüğünde insanları borca sürüklüyor.

**Birinci Dönem veya İkinci Dönem Seçenekler Analizinde GEÇİM KAYNAKLARI
MATRİSİ Örneği -**

**KOK pestisitlerinin kullanımını yasaklama seçeneği - uygulamaya müteakip 5 yıl
içerisinde**

Kaynaklar	Kaynak seviyesi ve türü	Politika ve kültürel çevre Çevre	Savunmasızlık
İnsan Kaynakları	Düşük vasıf ve beceri seviyeleri Nüfusun geneline oranlandığında okulu terk edenlerin sayısı daha az Kente olan göç artıyor	Okula gitmek paralı	Pestisit kirliliğinden dolayı oluşan olumsuz sağlık koşulları oranı biraz daha düşük (5 yıl önceki temel duruma göre) - solunum hastalıkları, kanser, doğum bozuklukları devam ediyor; özellikle de kıt sezonda, hastalık, verimli olunmayan gün sayısı artıyor
Sosyal Kaynaklar	Aile bağları bozuluyor	Güçlü kültürel bağlar	Kente göç dolayısıyla, yukarıda bahsedilen durumlardan musdarip kişilere yardım edecek ve çiftçiliğe devam edecek çok az kişi kalıyor
Mali Kaynaklar	Piyasada halen mevcut olan daha pahalı, yasal girdilere harcanan nakit para düzeyi daha düşük	Kimyasal şirketlerin varlığı halen aşık; insanları genel anlamda pestisit kullanmaları için teşvik ediyor	Mahsul zararı oranları daha yüksek ve toplulukta dolaşımda daha az para var. "Kıt sezon" mortalite ve morbidite oranları daha yüksek. Düşük mahsul oranları, artan açlık ve düşük verimlilik sebebiyle borç düzeyinde artış.
Doğal Kaynaklar	Yakacak odun Mahsuller, tarlalar, su, güneş ışığı	Politikalar halen hibrit tohumlukların kullanımı ile zararlı kontrolünde gelenekselin üstüne kimyasal girdiler kullanılmasını teşvik ediyor.	Mahsul verimi daha düşük ve hasat sonrası zararlı istilasını görüyor. Kıt sezon süresi daha uzun.
Fiziksel Kaynaklar	Konaklama - geleneksel malzemelerden yapılmış, çok az kurşun çatı var	Kullanım sertifikalarını kayıt altına alma teşvik ediliyor.	Kullanım sertifikaları olan kayıtlı evlerden alınan vergiler; hastalık, girdi olmaması veya hasat sonrası zararlı istilasını gibi sebeplerle mahsul zarar gördüğünde insanları borca sürüklüyor.

= Açlık parlama noktaları ile bu durumun insan kaynakları ve artan savunmasızlık durumunda yaratacağı etkilerden kaçınmak amacıyla ne tür azaltıcı tedbirler alınması gereklidir?

**Üçüncü veya Dördüncü Dönemde GEÇİM KAYNAKLARI MATRİSİ Örneği -
Uygulamadan 5 yıl sonra, azaltıcı eylem projeleri (küçük ölçekli yeni kırsal işletmeler,
verimli sobalar ve geleneksel pestisit artırma uygulamaları) yürürlükteyken
izleme/gözden geçirme ve öğrenme**

Kaynaklar	Kaynak seviyesi ve türü	Politika ve kültürel çevre Çevre	Savunmasızlık
İnsan Kaynakları	Düşük vasıf ve beceri seviyeleri Nüfusun geneline oranlandığında okulu terk edenlerin sayısı daha az Kente olan göç artıyor	Okula gitmek paralı	KOK'lara atfedilen sağlık sorunlarında artış (yeni, iyileştirilmiş bir temel veri toplama stratejisi değerlendirmesi); solunum hastalıkları devam ediyor
Sosyal Kaynaklar	Aile bağları bozuluyor	Güçlü kültürel bağlar	Kente göç dolayısıyla, yukarıda bahsedilen durumlardan mustarip kişilere yardım edecek ve çiftçiliğe devam edecek çok az kişi kalıyor
Mali Kaynaklar	Proje katılımcıları için mevcut nakit oranları daha yüksek	Kimyasal şirketlerin varlığı halen aşık; insanları genel anlamda pestisit kullanmaları için teşvik ediyor	Mahsul zararı oranları daha yüksek, fakat toplulukta dolaşımda daha fazla para var. "Kıt sezon" mortalite ve morbidite oranları daha düşük. Düşük mahsul oranları, artan açlık ve düşük verimlilik sebebiyle borç düzeyinde artış.
Doğal Kaynaklar	Yakacak odun - yemek pişirme birimi başına daha az kullanılıyor Mahsuller, tarlalar, su, güneş ışığı	Politikalar, hibrit tohumlukların kullanımı ile zararlı kontrolünde gelenekselin üstüne kimyasal girdiler kullanılmasını artık teşvik etmiyor.	Mahsul verimi ve hasat sonrası zararlı istilası sabit. Kıt sezon süresi daha uzun.
Fiziksel Kaynaklar	Konaklama - geleneksel malzemelerden yapılmış, çok az kurşun çatı var	Kullanım sertifikalarını kayıt altına alma teşvik ediliyor.	Kullanım sertifikaları olan kayıtlı evlerden alınan vergiler; hastalık, girdi olmaması veya hasat sonrası zararlı istilası gibi sebeplerle mahsul zarar gördüğünde insanları borca sürüklüyor.

C6 MALİYET-FAYDA ANALİZİ

MALİYET-FAYDA ANALİZİ

Maliyet-fayda analizi (MFA), karmaşık politika meseleleri hakkında karar vermekle görevli kişiler tarafından kullanılan analitik bir yaklaşımdır. Maliyet-fayda analizi, temel olarak bir eylemin maliyetinin o eylemin faydaları ile karşılaştırmasına dayanan bir kavramdır. Bu analiz, bazı insanların yapılan değişiklikten kazanç sağladığını, fakat aynı zamanda zarara uğrayan, yani değişiklikten dolayı refah düzeyleri düşecek kişilerin kayıplarını telafi etme (azaltıcı eylemler) olasılığı da olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

MFA sayesinde;

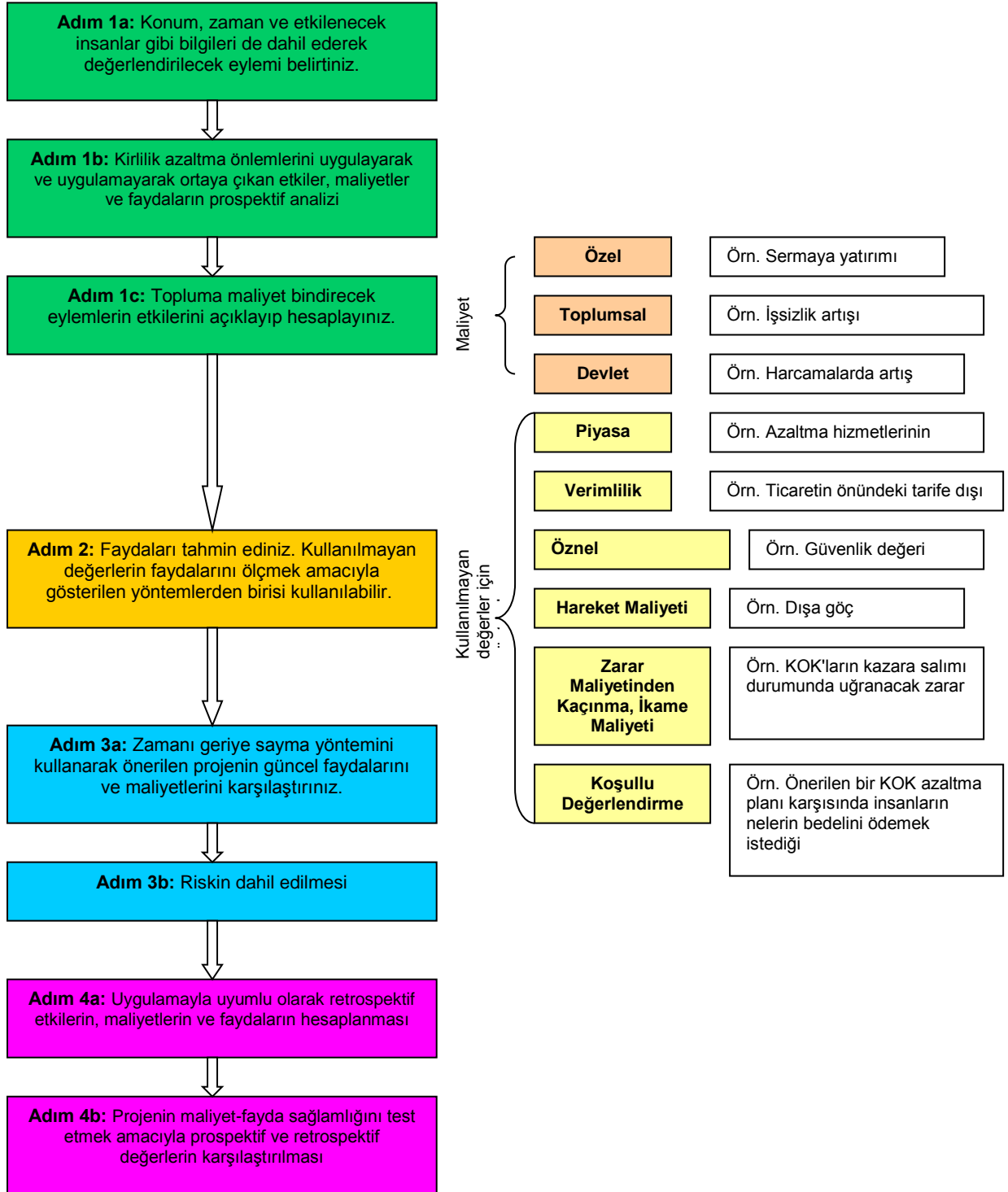
- Karmaşık karar alma süreçlerine mantıklı bir şekilde yaklaşılabilir.
- Süreç basitleşir.
- Tüm girdiler (maliyetler) ve pozitif etkiler (faydalar) tek bir para ölçüsüne indirgenir.

Bununla birlikte, değerlerin dönüştürülmesi süreçleri basit değildir ve rakamlara indirgeme işlemi, dikkatli bir şekilde kullanılıp diğer analiz ve kanıt kaynaklarıyla dengelenmedikçe, aldatıcı bir kesinlik anlayışı ortaya çıkarabilir.

KOK'ların aşamalı olarak ortadan kaldırılması sürecinde Maliyet-Fayda Analizi nasıl yapılır?

MFA, dört adımda gerçekleştirilebilir (bkz. Şekil 1). Maliyet-fayda analizi, doğası gereği, birçok farklı tercih ve hesap içeren teknik bir alıştırma değildir. Proje veya karar ne kadar karmaşıkta, temel değişkenlerin tespit edilmesi ve ölçülmesi ile bu değerlerin uygun bir şekilde analiz edilmesi işlemlerine o kadar dikkat edilmelidir. Projenin özellikleri ne olursa olsun, maliyet-fayda analizinin teknik doğası, uygulamanın karar verme sürecinin yerine geçmek için değil yalnızca sürece bilgi sağlaması adına yürütüldüğü gerçeğini gölgede bırakmamalıdır.

Şekil 1: Maliyet-Fayda Analizinde Yürütülecek Dört Adım

King ve Mazzotta (2006)'dan alınmıştır.

Adım 1a: Eylemi belirtiniz

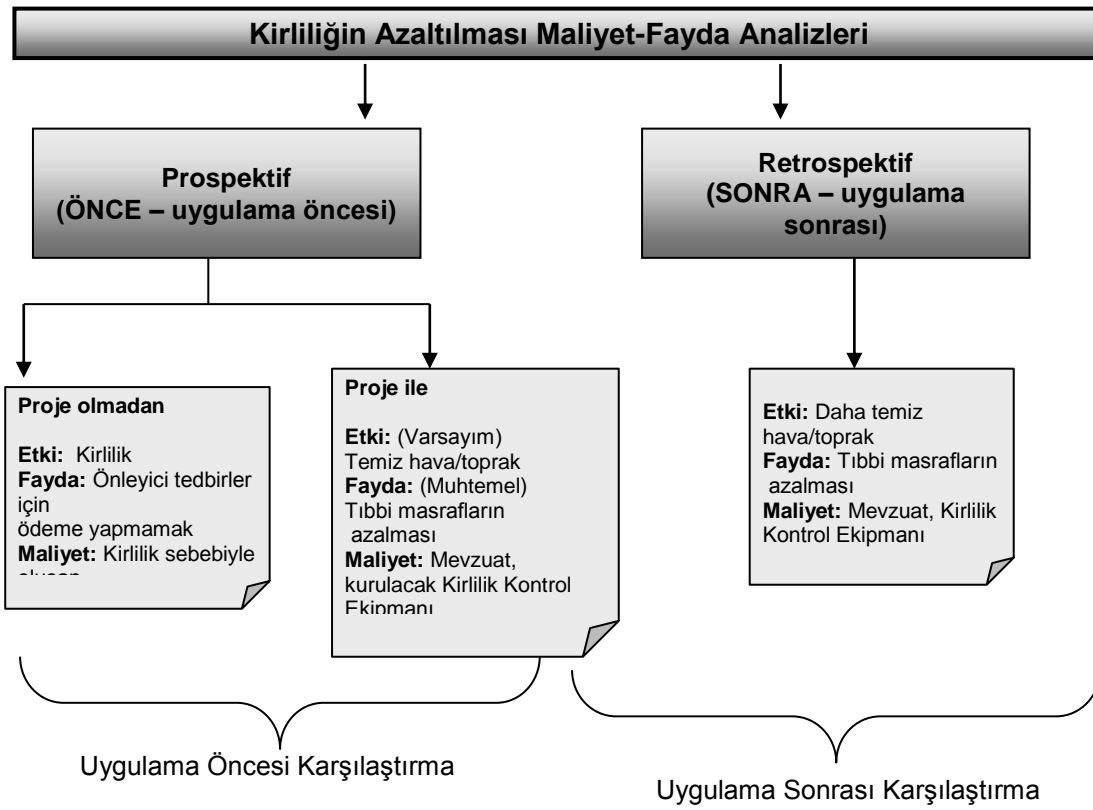
Kapsamın belirlenmesine yönelik yapılan bir çalışmanın, hiçbir değişiklik yapılmadan teoride var olan temel durumun gösterilmesi amacıyla yapılması gerekmektedir. Bu temel durumda, olası değişik veya değişikliklerden etkilenecek mekanlar, iş yerleri, piyasa ve insanlar yer alır.

Adım 1b: Etkilerin prospektif analizi (önceden veya uygulama öncesi) (bkz. Şekil 2)

Maliyet-fayda analizinde projenin *etkisi*, projeye *birlikte* ortaya çıkacak durum ile proje *olmadan* mevcut olan durum arasındaki *farktır*. Bu yüzden, teklif edilen bir projenin değerlendirilmesinde yapılacak analiz, her ikisinin de mantık çerçevesinde mukayese edilebilmesi amacıyla, yalnızca projeye ortaya çıkacak durumu değil aynı zamanda proje olmadan ortaya çıkan durumun da tahminini yapmalıdır.

Projeye ortaya çıkacak durumun faydalarının toplamı, uygulamanın maliyetlerinden daha ağır basıyorsa, bu durumda kirlilik azaltma projesinin ekonomik olarak yapmaya değer olduğu söylenebilir.

Şekil 3: MFA Yöntemleri

(Voorhees ve ark., 2001'den alınmıştır)

"Proje olmadan" senaryosunda, kirliliğin etki düzeyi bir maliyet olarak hesaplanmalı, kirliliğin azaltılması ekipmanının satın alınmaması dolayısıyla yapılmayan harcama da bir fayda olarak kaydedilmelidir. Buradaki maliyet, kirliliğe maruz kalmaktan dolayı ortaya çıkan sağlık sorunlarına yönelik yapılan toplam cari gider olabilir.

Buna karşılık, "proje ile" senaryosunda, daha temiz bir çevrenin yarattığı etkiler fayda olarak değerlendirilmeli, kirliliğe daha az maruz kalınmasından dolayı tıbbi giderlerde yaşanacak

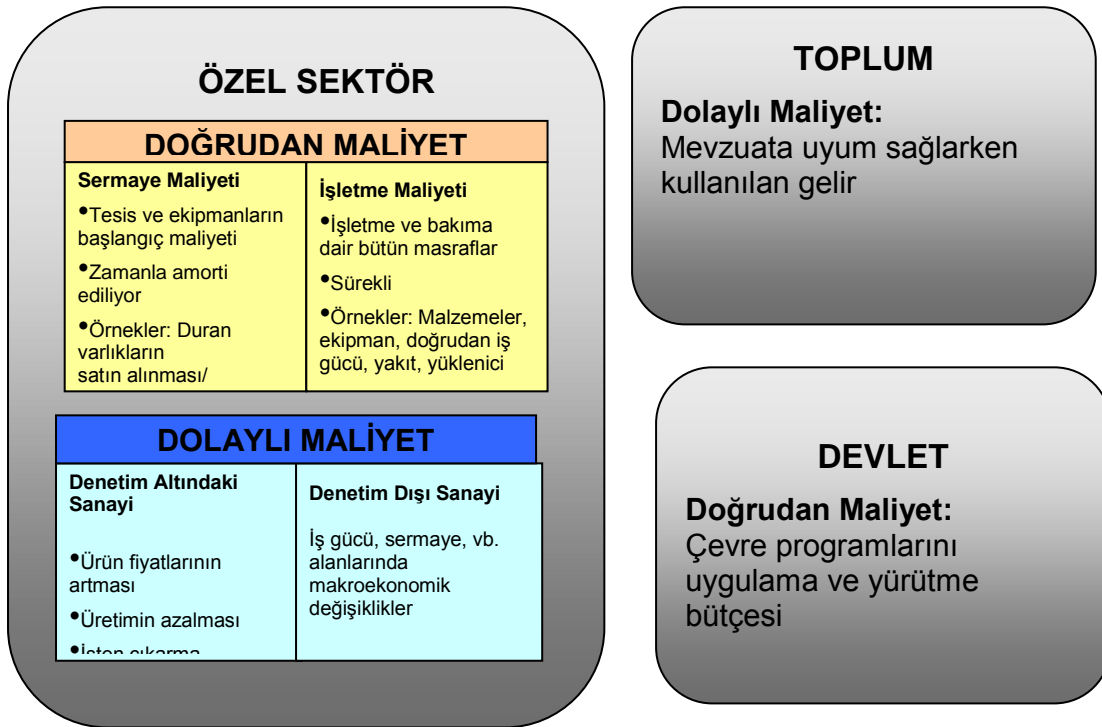
azalma da fayda olarak hesaplanmalıdır. Mevzuatın uygulanması ve kirlilik kontrol ekipmanının kurulması ise maliyet olarak değerlendirilecektir.

Açıkçası, maliyetleri üstlenecek veya faydalardan yararlanacak paydaşların aynı olma ihtimali yoktur. Burada biraz da, ödeme yapma isteği veya elde edilecek faydalardan feragat etme isteği dikkate alınmalıdır. Savunmasız gruplar, faydalardan feragat etme isteksizliklerini belirtecek durumda değildir; zengin gruplar ise ekonomik çıkarlarını çok iyi koruyup, maliyetleri üstlenme isteksizliklerini belirtebilirler. Bu durum, özellikle de, "kirleneni öder" ilkesinin uygulanmasında önem arz eder.

Adım 1c: Maliyetin hesaplanması

Kirlilik/zehirlenme/geçim kaynakları savunmasızlıklarının maliyeti; özel, sivil toplum ve devlet olmak üzere bütün ekonomik sektörlerde kendini belli eder. Bu maliyetler, mevzuatın ya doğrudan ya da dolaylı etkileri olarak karşımıza çıkabilir (bkz. Şekil 3).

Şekil 3: Ekonomik Sektöre Göre Maliyet Kategorileri

Adım 2: Çevre mevzuatıyla alakalı hem kullanılan hem de kullanılmayan değerlerin fayda değerlendirmesi

Herhangi bir politikanın fayda ve maliyetleri belirlendiğinde, atılacak bir sonraki adım, bu bileşenleri ortak bir birimle (ölçü birimi) ifade etmektir. Bu alanda en sık kullanılan birim ise dolar veya yerel para birimidir (Sunstein, 2000). Daha sonra, projeye alakalı bütün fayda ve maliyetler, parasal değerleri ile gösterilmelidir. Birçok bileşen için bu işlem doğrudan yapılabilir (Frank ve Sunstein, 2001). Bununla birlikte, bazı programlarda, parasal değerler ile doğrudan ifade edilemeyecek olan fayda veya maliyetler oluşabilir. Bu tür durumlarda, proje maliyet veya faydalarına eş düşecek parasal değer (fayda veya maliyetlerin muhatapları olan faydalanıcılara sorulduğunda eşdeğer olduğunu belirttikleri para toplamı olarak düşünülür) belirlenmesi gerekir (King ve Mazzotta, 2006).

Şekil 4: Fayda Değerlendirme Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Yöntem	Uygulama Alanı	Tanım ve Önem	Sınırlama ve Kısıtlamalar
Piyasa Değeri Yöntemi	Özellikle ürün ve hizmetlerin doğrudan kullanım değerlerinde.	Ticari piyasalardaki fiyat yoluyla değer tahmini yapılır (arz-talep kuralı).	Piyasa sorunları (ödenekler, şeffaflık olmaması) ve uygulanan politikalar, piyasa değerini bozuyor.
Zarar Maliyetinden Kaçınma, Yerine Koyma veya İkame Maliyeti Yöntemi	Dolaylı Kullanım Değerleri: çevre koruması, kontaminasyondan kaçınma, kirlilik kontrolü, kaynak koruma...	Organik kirleticilerin veya herhangi başka bir kirleticinin ortadan kaldırılmasının değeri, arıtma tesisi inşa edilmesi ve işletilmesi maliyeti göz önüne alınarak tahmin edilebilir (ikame maliyeti). KOK kontrolünün değeri, kaçınılan zararların maliyeti düşünülerek hesaplanabilir.	Kaçınılan zararların veya ikamelerin değerinin, asıl faydaya eş olduğu varsayılır. Fakat, dış kaynaklı birçok koşul, asıl beklenen faydanın değerini değiştirebilir. Bu nedenle de bu yöntemle yapılan tahminler düşük veya yüksek çıkabilir. Sigorta şirketleri, bu yöntemle oldukça ilgilenirler.
Hareket Maliyeti Yöntemi	Yerleşme ve Göç	Belirli bir sahanın rekreasyonel değeri, insanların kirleticileri ortadan kaldırmak için ödemeye hazırlıklı olduğu ve kontamine olmayan bir sahaya yerleşmek için harcayacakları para miktarı üzerinden hesaplanır.	Bu yöntem yalnızca bir tahmin verir. İlgili alandan veya alana taşınmadaki tek sebep söz konusu saha olamayabileceğinden, tahminlerin fazla olabilme olasılığı yüksektir. Bu yöntem aynı zamanda birçok nicel veri kullanılmasını gerektirir.
Öznel Değerlendirme (Hedonik) Fiyatlandırması Yöntemi	Dolaylı Kullanılan, Gelecekte Kullanılan ve Kullanılmayan Değerlerin bazı yönlerinde	Bu yöntem, kontaminasyon seviyesinin yerel olarak pazarlanan malların fiyatını etkilemesi durumunda kullanılır. Temiz hava, güvenli iş koşulları ve rekreasyonel faaliyetler, güvenlik hissiyatını ve refah düzeyini artıracaktır.	Bu yöntem yalnızca insanlarda algılanan faydalara ödeme yapma isteğini uyandırır. İnsanların, çevresel nitelik ile sağlayacakları faydalar arasındaki bağın farkında olmamaları durumunda, ilgili değer fiyata yansıtılmayacaktır. Bu yöntemde veri yoğunluğu çok fazladır.
Koşullu Değerlendirme Yöntemi	Kullanılmayan değerler	Bu yöntemde, insanlara doğrudan, belirli KOK kontrol tedbirleri için ne kadar para ödemeye istekli oldukları sorulur. Genelde, kullanılmayan değerleri tahmin etmenin tek yolu budur. Bu yönteme aynı zamanda "belirtilen tercih yöntemi" de denir.	Görüşme tekniklerinde birçok farklı önyargı kaynağı bulunmaktadır. Yine, insanların görüşmelerde belirttikleri miktarları sonradan gerçekten ödeyip ödemeyecekleri konusunda da bir uyuşmazlık vardır. Bu yöntem, piyasa dışı değerlendirme yöntemlerinin en tartışmalı olanıdır; fakat aynı zamanda piyasa alımlarını içermeyen, ekosistemlerin kullanılmayan değerlerine parasal değer atamanın nadir yollarından birisidir.

Koşullu Tercih Yöntemi	Çevresel mal ve hizmetlerin tamamında	İnsanlara, ekosistem veya çevresel hizmet dizileri arasından değiş tokuş yapmalarını istemeye dayanan tahmini değerler	Maliyet niteliğini içeren değiş tokuşlardan yola çıkarak bir yargıya varılmasından dolayı, ödeme yapma isteği doğrudan sorulmamaktadır. Karar vericilerin politika seçeneklerini sıralamaları için çok iyi bir yöntemdir.
Fayda Transferi Yöntemi	Genelde ekosistem hizmetlerinde, özelde ise rekreasyonel kullanımlarda	Ekonomik değerler, halihazırda tamamlanan çalışmalardan edinilen mevcut fayda tahminlerinin başka bir mekan veya bağlama aktarılması yoluyla tahmin edilir.	Genelde, belirli bir saha için yeni ve bütüncül bir ekonomik değerlendirme yapmanın çok pahalıya mal olması durumunda kullanılır. Bu yöntem, kesinlik açısından, yalnızca ilk çalışma seviyesinde olabilir. Yalnızca gayrisafi özellikleri aynı olan sahalarda dışdeğerleme (ekstrapolasyon) yapılabilir.
Verimlilik Yöntemi	Su, toprak, havada var olma gibi belirli çevresel mal ve hizmetlerde	Ticari olarak pazarlanan malların pazarlanabilmesine katkıda bulunan çevresel ürün ve hizmetlerde (örn. ticaretin önündeki tarife dışı engeller) ekonomik değerlerin tahmin edilmesinde kullanılır.	Metodolojisi net ve açıktır; veri gereksinimleri sınırlıdır. Fakat, yalnızca bazı mal ve hizmetlerde kullanılabilir.

Kaynak: Lambert (2006) & Voorhees ve ark. (2001)'dan uyarlanmış ve değiştirilmiştir.

Yukarıdaki şekilde özetlenen Fayda Değerlendirme yaklaşımında, bütünlük sağlaması adına her bir bağlam için çok geniş yelpazede farklı teknikler verilmiştir. Bu teknikler paralel değildir; malların doğasına (yani, piyasa/piyasa dışı, ölçülebilir), sosyo-ekonomik yapıya (örn. muhtemel değişikliklerden etkilenecek oran veya nüfus) ve ilgili konunun çevresine (yani, kirlilik/risk seviyesi, vb.) göre seçilmesi gereken bir ya da birden fazla yöntemler kombinasyonundan ibaret olan birbirinden ayrı tekniklerdir.

Mallarla alakalı öznel tercihlerin gösterilebilmesi için de Ödeme İsteği (WTP) ve Kabul İsteği (WTA) endeksleri kullanılmalıdır. Ödeme isteği yöntemi, sosyal tercihleri öğrenmede kullanılan bir çalışmadır. Bu yöntemde, kapsamlı olarak yaşama değer biçilmeye çalışılır. Hava, su ve ekosistem kalitesi gibi piyasa dışı mal ve hizmetlerin parasal değerlendirmeleri ise, bir kişinin belirli bir düzeyde mal veya hizmet elde etmek için ödemeye razı olduğu maksimum para miktarı olarak tanımlanan ödeme isteği ile tahmin edilir. Kabul isteği ise bir kişinin belirli bir ürün veya hizmeti kaybetmektense feragat etmeye hazır olduğu fayda miktarıdır.

Adım 3a: Net faydanın hesaplanması için zaman indirgeme oranının hesaplanması

Her projenin faydaları, paraya karşılık zaman değeriyle ayarlanmalıdır. Zamanın sürece dahil edilmesi, analizin karmaşıklığını artırır; çünkü gelecekte belirli bir noktadaki maliyet veya faydaların parasal değeri, bugünkü maliyet ve faydaların aynı parasal değeriyle doğrudan karşılaştırılmaz. Bu nedenle, ortak bir birime dayalı karşılaştırmalar yapılmasını gerektiren

maliyet-fayda analizinde, gelecekteki maliyet ve faydaları mevcut eşdeğerleriyle ifade etmek amacıyla "indirgeme(discounting)" denilen bir süreç kullanılır (Watkins, tarih yok). Bu işlem, her bir gelecek zaman dönemi için maliyet ve faydaların indirgenmesi ve mevcut değerlerini bulmak için toplanması yoluyla gerçekleştirilir. Enflasyon oranı, faizler ve diğer makroekonomik faktörler göz önüne alındığında, faydaların değerini ayarlamak için bir indirgeme oranı belirlenmelidir. Örneğin, yıllık yüzde onluk bir indirgeme oranıyla, on yıl içerisinde bir doların mevcut değeri 37 sent olacaktır; elli yıl içerisinde ise 0.67 sent olacaktır. Genelde, zaman çerçevesi uzadıkça, indirgeme oranı artar ve herhangi bir yılın toplam net faydaya olan etkisi azalır (King ve Mazzotta, 2006).

Adım 3b: Net maliyet-fayda akışını öğrenmek amacıyla risk değerlerinin dahil edilmesi

Risk unsurlarının analize dahil edilmesi, gelecekteki fayda değerlerini analiz etmek ve özellikle de olası farklı projeler arasında karşılaştırma yapmak için önem arz eder. Örneğin, bir projede yıpranma payı daha yüksek olan bir ekipman veya çevresel tehlikelere maruz kalma oranı daha yüksek olan bir arazi bulunabilir. Bu tür faktörler söz konusu olduğunda, uygulamadan sonra çıkabilecek "beklenmedik maliyetler"le birlikte risk maliyetini bütçeye dahil etmek zorunluluk arz eder.

Maliyet-fayda akışına risk de eklendiğinde net fayda kriterinin pozitif bir rakam olması durumunda projenin ekonomik anlamda yapılmaya değer olduğu söylenebilir. Net fayda kriteri daha yüksek olan seçenekler göz önüne alındığında (maliyet ve faydaların toplamı olarak), iki ya da daha fazla proje arasından tercih yapmak çok daha kolay ve net olmaktadır.

Adım 4a: Uygulamayla uyumlu olarak, süreç sonrasında (Retrospektif) etki, maliyet ve faydaların hesaplanması (Şekil 1)

Bu adım, Prospektif Analizin "proje ile" senaryosuna benzemekte, fakat tahmin edilenlerden ziyade gerçek etkileri temsil etmektedir. Bu yüzden, uygulamadan sonra oluşacak, örneğin daha temiz çevre etkisi, uygulama sonrası etki olacaktır; maruziyetin azaltılması dolayısıyla azalan tıbbi masraflar da fayda olacaktır. Dahil edilen maliyetler de politika değişikliği ve kirlilik kontrol ekipmanının kurulması olmalıdır.

Adım 4b: Projenin maliyet-fayda sağlamlığını test etmek amacıyla prospektif ve retrospektif değerlerin karşılaştırılması

Öngörülen ve gerçek maliyet-fayda değerlerinin karşılaştırılması, projenin gerçek anlamda test edilmesi anlamına gelmektedir. Bütün dış faktörlerin değişmeden kalması durumunda, aşağıdaki eşitlikler uygulanır:

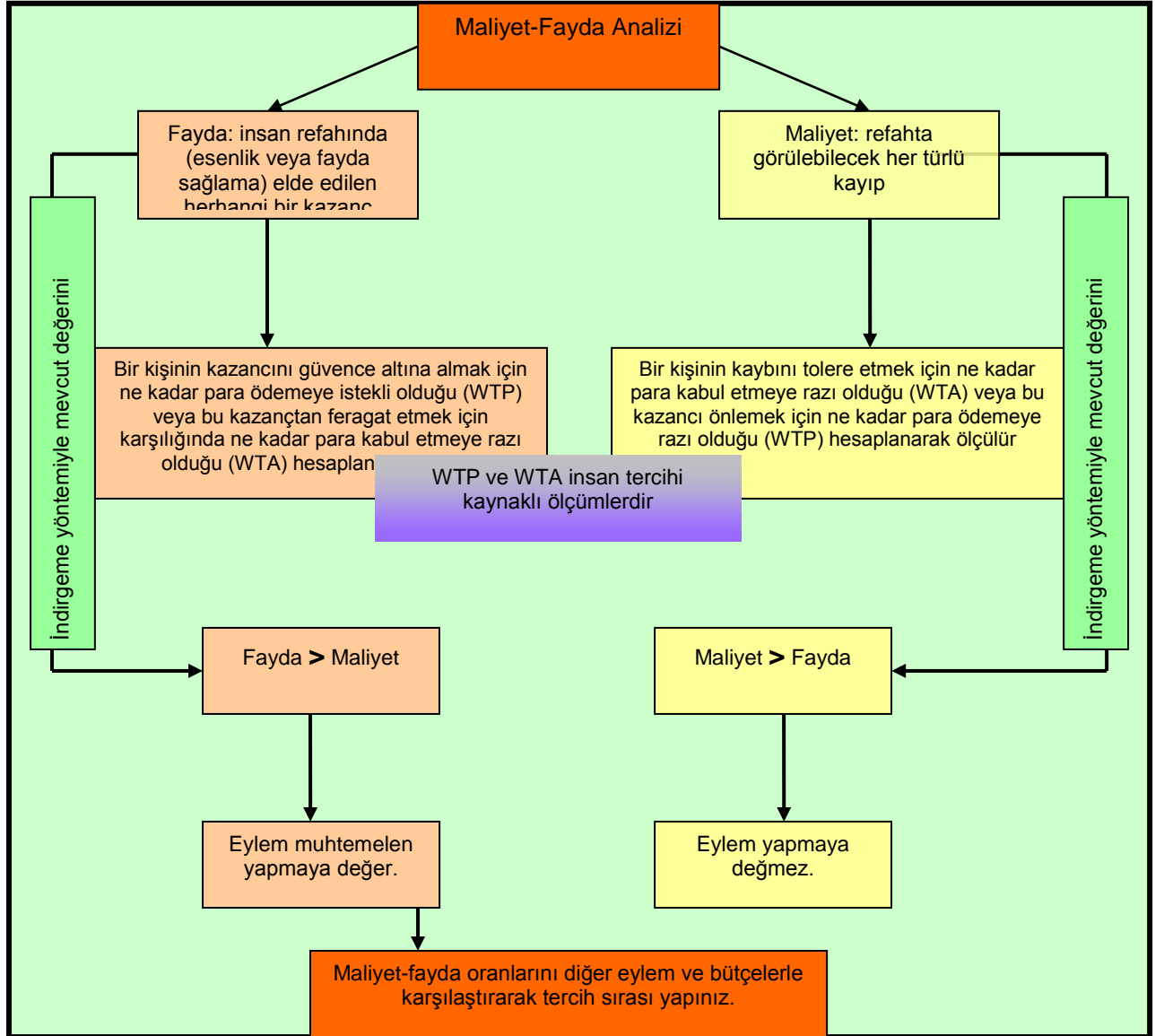
$$\text{"Proje olmadan" maliyet} = \text{"Proje ile" fayda}$$

$$\text{"Proje olmadan" fayda} = \text{"Proje ile" maliyet}$$

Gerçek maliyetlerin öngörülen maliyetlerden yüksek olması durumunda, plana tekrar dönülmesi ve bütçede beklenmedik maliyetlere daha gerçekçi bir Şekilde yer verilmesi gerekecektir. Gerçek maliyetlerin düşük olması durumu ise yalnızca Prospektif analiz sırasında maliyetlerin olduğundan fazla, faydalarınsa olduğundan az hesaplanmasından kaynaklanabilir.

Aşağıdaki Őemada, başlangıç aşamasından uygulamaya kadar MFA yöntemlerinin özü verilmiştir.

Şekil 5: Maliyet-Fayda Analizinin Özü

C7 SORUNLAR VE SEÇENEKLER ANALİZİ

SEÇENEKLER ANALİZİ

SED verilerinin tamamının toplanmasından sonra, yasaklanan KOK'ların azaltılması/ortadan kaldırılması amacıyla çeşitli kimyasal yönetim seçeneklerini ve tasarım girişimlerini ölçüp tartma süreci başlar. Seçenekler Analizi; ön kavram ve fikirlerin filtrelenmesi, daha iyi bir anlayış kazanılması, paydaşların süreci sahiplenmesi ve yararlı önerileri ayırarak uygunsuz olanları reddetmesini sağlayan, Stockholm Sözleşmesi UUP döngüsü sürecinde yer alan bir araçlar topluluğudur. Seçenekler Analizi, karar verme sürecinde son yargıya varılmasını sağlayan bir mekanizmadır.

Sorun Analizi

Sorun analizi gerçekleştirmenin bir yolu bir **sorun ağacı** çizilmesidir. Bu işlem, asıl itibarıyla, odadaki problemi sebep ve sonuçlarıyla birlikte haritalandırmadan ibarettir. Ağacın çizilmesinden sonra, bir hiyerarşi oluşur ve odadaki problem zincirin veya sebep-sonuç halkasının üstüne veya altına hareket ettirilebilir.

Hedefler veya Vizyon Ağacı. Geriye veya ileriye bakmaktansa ya da olumsuz olarak düşünmektense, gelecekte arzu edilebilecek bir durum hayal edilir.

Sorun ve Hedef Analizi sayesinde;

- Resmin tamamı anlaşılır.
- Paydaşların süreci sahiplenme duygusu artar.
- Daha fazla paydaşa bilgi ve karar verme gücü verilmesi durumunda şeffaflık ve hesap verebilirlik artar.
- Paydaşların ihtiyaç ve çıkarları gözetildiğinden eşitlik durumu iyileştirilir.
- Ölçeğin veya yanıtların oluşması sağlanır.

SWOT Analizi

SWOT Analizi; karar verilmesi gereken bir durumda güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditleri belirlemek amacıyla yapılan dinamik bir stratejik planlama aracıdır. KOK'ların azaltılması ve sosyo-ekonomik analiz için oldukça faydalı bir araçtır.

SWOT analizi sayesinde;

- Kilit paydaşlarla çalıştay yapılması kolaylaşır.
- Teknik ve sosyal risk değerlendirmeleri süzgeçten geçirilir.
- Seçenekler analizi kapsamında seçenekler süzgeçten geçirilir.

SWOT analizi, KOK azaltma planlarının stratejisini, pozisyonunu ve doğrultusunu gözden geçirmek amacıyla iyi bir çerçeve (dört başlık) sunar. Bu analiz sayesinde, her bir seçenek sırasıyla değerlendirilip, önemine göre her bir kutucukta farklı yönler sıralanır. Bu sayede de seçeneklerin sağlamlığı çapraz olarak kontrol edilmiş olur.

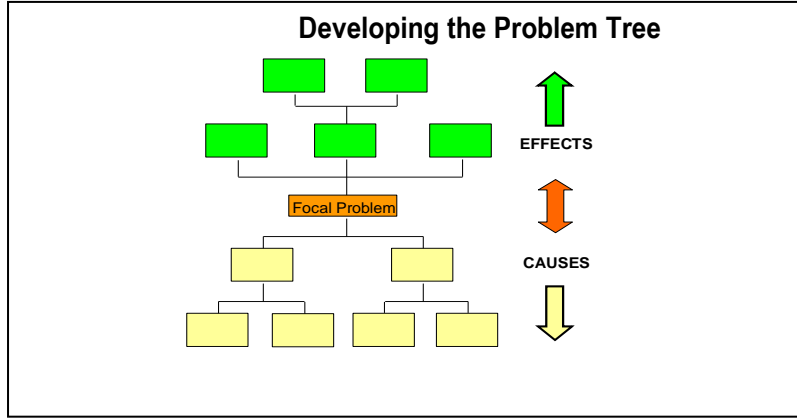
Karar Matrisleri

Karar Matrisleri, karar vericilerin SED sırasında toplamış olduğu bütün bilgileri özetlemesini ve önceliklendirmesi ile mantıksal çerçeve analizine geçiş sürecinde bir yöntem belirlemelerini sağlar. Karar matrisleri şu hususlardan oluşur:

- Kilit bir dizi soru etrafında yürütülen görüşmeler;
- Kalıcı Organik Kirleticiler eylem özet dokümanı;
- Özet karar dokümanı.

Nihai kararın kilit bir unsuru da yanıtların orantılı olması gerekliliğidir.

C7.1 Sorun Ağacı Nasıl Çizilir?

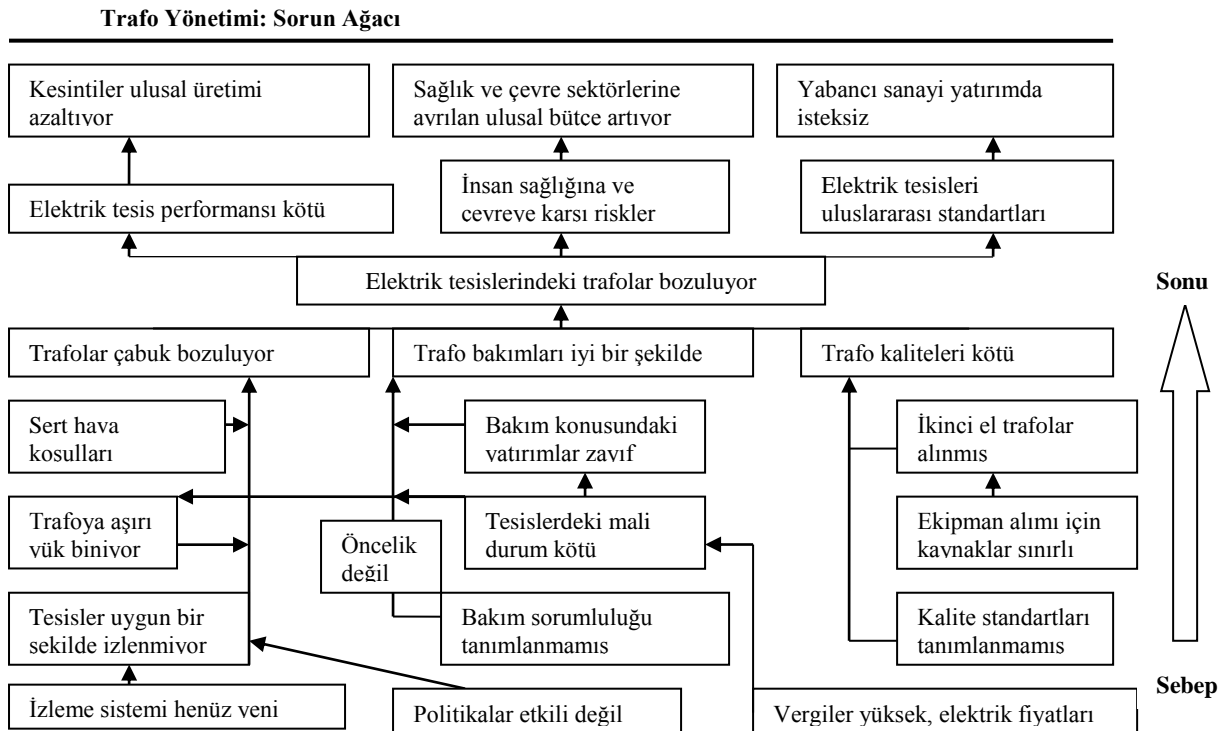
1. Adım: Ele alınacak odaktaki sorun hakkında görüşün ve bir karara varınız. Bu sorunu yukarıda gösterildiği şekilde şemanın/kağıdın ortasına yerleştiriniz.

2. Adım: Sorunun **doğrudan sebeplerini** tespit edip belirleyiniz. Bunları, odaktaki sorunun altındaki ilk sütunlara yerleştiriniz.

3. Adım: Sebeplerin her birini ele alıp, "ama neden?" şeklinde sorular yönelterek daha alt seviye sütunları doldurunuz. İlişkileri göstermek adına bağlantı çizgileri çizerek ilgili faktörleri yazınız.

4. Adım: Sonuçlar için de aynı süreci tekrar ediniz (odaktaki sorunun yukarisına). Bunu yaparken, sorunun doğrudan/ani etkileri ile başlayıp, onların üzerine de orta vadeli/uzun vadeli etkileri belirtiniz.

Aşağıda bir sorun ağacı örneği gösterilmiştir:

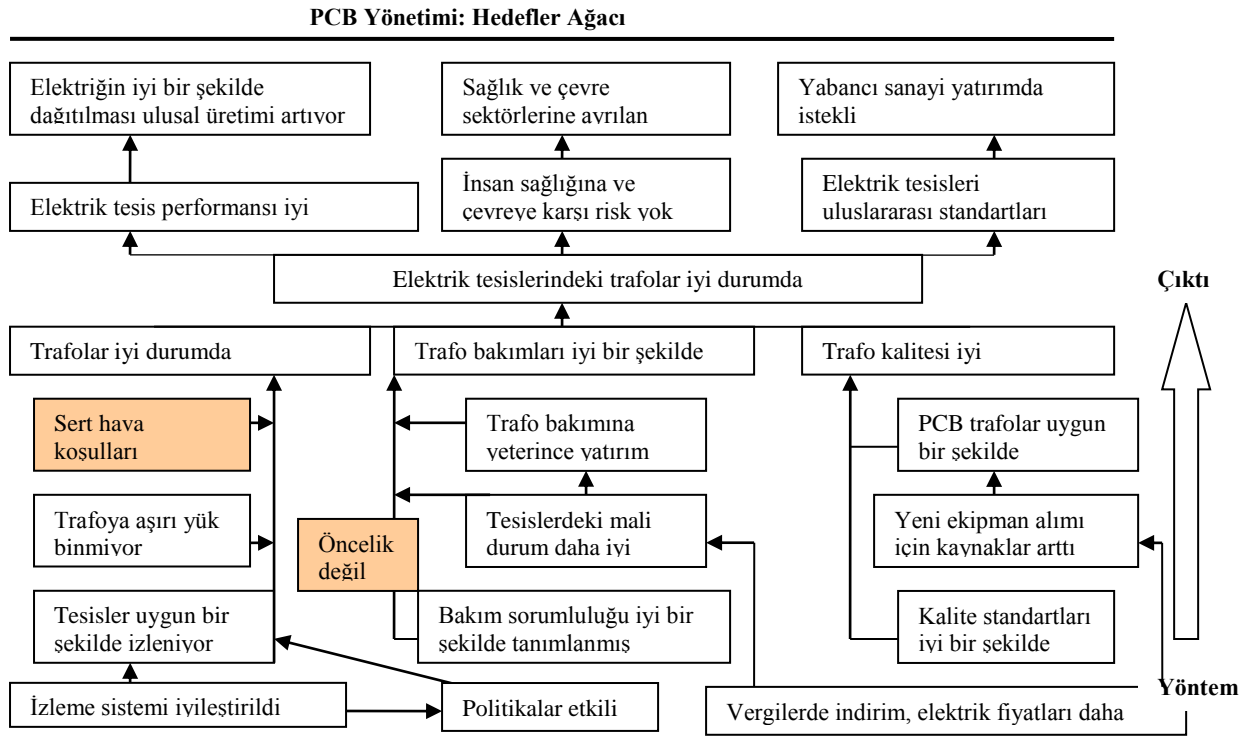
Bu düzeyde hazırlanabilecek bir sorun ağacı, potansiyel yönetim seçeneklerinin masaya yatırılması için KOK'ların herhangi bir alt grubuna dair uygulamalar, riskler ve etkiler hakkında bilgi toplamak amacıyla kullanılabilir. Daha alt sırada gelen bir sorun ağacı da sorunun belirli bir yönü üzerinde daha ayrıntılı durur.

C7.2 Hedefler Analizi Nasıl Yapılır?

1. Adım: Sorun ağacı belirlendikten sonra yapılacak şey, sorun ağacının unsurlarını olumlu ve istenilen koşullara dönüştürmektir. Odaklanılan sorun, artık kilit bir hedef halini almaktadır (Mantıksal çerçeve terimiyle, Hedef veya Amaç; C8'de daha ayrıntılı olarak değinilmiştir).

2. Adım: Stratejik planlamada kullanılacak unsurları araştırınız. Yukarıdaki sorun ağacında odaklanılan sorun olarak belirtilen mesele, artık sorunun ele alınmasında kullanılacak hedeflerle alakalı bir konuma gelmiştir. Sorun ele alınır, etkilerde değişiklikler görülmeye başlanacaktır. Bu yüzden, seçenekler ağacında, ilerlemeyle alakalı potansiyel göstergelere dair faydalı fikirler yer alacaktır.

Aşağıda, yukarıdaki "Sorun Ağacı" temel alınarak hazırlanan bir "Hedefler Ağacı" örneği verilmiştir:

C7.3 SWOT Analizi Nasıl Yapılır?

1. Adım: Şablonu oluşturunuz. SWOT analizi, normalde, Güçlü Yönler, Zayıf Yönler,

Fırsatlar ve Tehditler olmak üzere SWOT'un dört başlığının her biri için bir bölüm oluşturmak suretiyle toplamda dört bölümden oluşan bir şema şeklinde gerçekleştirilir.

SWOT Şablonu

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
FIRSATLAR	TEHDİTLER

2. Adım: Paydaşlar, belirli bir eylem rotasının bütün güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri hakkında beyin fırtınası yaparlar. Bunu yaparken de şu soruları sorarlar: Bu faaliyetin/seçeneğin güçlü ve zayıf yönleri neler? Hangi fırsatlar ve hangi tehditler ortaya çıkıyor? Bu kutucukların içerisine, C6 - Maliyet-Fayda Analizleri, C1 - Sosyal ve Paydaş Analizleri ve SED'de kullanılan herhangi başka bir aracın sonuçları yazılabilir. Böylece, KOK azaltma eylemleri nihai olarak planlanmadan önce seçenekleri nihai hale getirmede yardımcı olabilir.

Terimlere bakılacak olursa:

- *güçlü yön*, bir şeyi başarılı bir şekilde yerine getirmek için kullanılabilir (örn. beceri veya kaynak);
- *zayıf yön*, eylemden başarılı bir sonuç alınması olasılığını düşürür;
- *fırsatlar*, fayda sonuçları alınmadan önce UUP ekibi ve muhtemelen başkaları tarafından eyleme geçilmesini gerektirir;
- *tehditler*, eyleme geçilmezse paydaşlara zarar verecektir.

3. Adım: Listelenen maddelerin gerçekten var olduğunu gösteren bütün kanıtlara dikkat ederek listeleri gözden geçiriniz. Kapsama alınmasına artık gerek olmadığını düşündüğünüz maddeleri silerek listeleri kontrol ediniz.

4. Adım: Listelediğiniz güçlü yönleri önem sırasına göre sıralayınız. Her bir maddenin sıralamasını uygun sütuna yazınız (1 = en önemli, 2 = ikinci en önemli, vs.). Aynı şekilde, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditleri de sıralayınız.

C7.4 Karar Matrisleri Nasıl Kullanılır?

Aslında, Hedefler Ağacında Odaklanılan Hedefin altında sıralanan hedefler Seçenekleri özetlemektedir (C7.2).

1. Adım: Katılımcılarla birlikte farklı seçenekleri değerlendirmede kullanılacak kriterleri belirleyiniz. Buradaki kilit faktörler arasında şunlar yer alabilir³;

- Genel hedeflerle uyum düzeyi
- Beklenen faydalar neler? Bunlar kimlere fayda sağlayacak?
- Başarı imkan ve olasılığı nedir?
- Riskler ve varsayımlar? Bu riski/riskleri kimler taşıyor?
- Sosyal kriterler - maliyet ve faydalar, geçim kaynakları meseleleri, sosyo-kültürel kısıtlamalar; sosyal maliyeti kimin taşıdığı
- Çevre kriterleri - çevresel maliyet ve kazanımlar neler?
- Teknik kriterler - uygunluk, kaynak bulunması, piyasa faktörleri
- Kurumsal kriterler - kapasite, kapasite oluşturma, teknik yardım
- Ekonomik kriterler - ekonomik dönüşler, maliyet etkililiği
- Mali kriterler - masraflar, nakit akışları, finansal sürdürülebilirlik, döviz ihtiyaçları

2. Adım: Sonuçları, genel risk sıralamasına göre belirli paydaşlar ve alternatiflere odaklanan aşağıdaki gibi bir özet eylem tablosu üzerinde belirtiniz.

³ Sartorius, R. (Social Impact) in DFID Tools for Development (Birleşik Krallık Uluslararası Kalkınma Bakanlığı (DFID) Kalkınma Araçlarında Sosyal Etki)

KALICI ORGANİK KİRLETİCİLER ÖZET EYLEM TABLOSU

Kalıcı Organik Kirleticiler Ailesi/Eylem	Kalıcı Organik Kirleticiler Yükümlülüğü	Diğer Devlet Politikaları ve Taahhütleriyle Arasındaki Bağ	Uzun veya Kısa Vadeli	Fon Desteği
Paydaş Grubu	Etki		Risk Düzeyi	Azaltma Alternatifleri
	Fayda	Maliyet		
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				

3. Adım: Bu tablonun sonuçlarını, aşağıda gösterilene benzeyen ve bütün seçenekleri özetleyen bir tabloya aktarınız.

KALICI ORGANİK KİRLETİCİLER ÖZET KARAR TABLOSU

	Kalıcı Organik Kirleticiler Eylem Alternatifi	Uzun veya Kısa Vadeli	Eylemin Olumsuz Etkileyeceği Paydaşlar (Hükümetin Üstleneceği Masraflar Dahil)	Nasıl?	Azaltıcı Tedbirler	Eylemin Olumlu Etkileyeceği Paydaşlar	Nasıl?	Ortaklar	Olası Fon Sağlayıcı	Sözleşme Referansı	Diğer Devlet Politikaları ve Taahhütleriyle Arasındaki Bağ	Puan (?)
1												
2												
3												
4												
5												

C8 MANTIKSAL ÇERÇEVELER ANALİZİ

MANTIKSAL ÇERÇEVELER ANALİZİ

Mantıksal Çerçeve Analizi; bir projeyi veya bir faaliyet grubunu ortak, tek bir amaç etrafında organize etmek amacıyla kullanılan oldukça etkili ve faydalı bir araçtır. Bu araç; KOK azaltım programını planlama, izleme ve değerlendirme işlemleri için bir temel teşkil eder. Bu kapsamda oluşturulması gereken toplam 16 kutucuk bulunmaktadır. Bu da en iyi kilit paydaşların seçimleri doğrultusunda yapılır. Yalnızca danışmanların olduğu bir odada yapılmamalıdır.

Mantıksal çerçeve analizi sayesinde;

- Kilit paydaşların ortak bir süreç geçirmeleri sağlanır.
- Yapılacak müdahalenin mantık çerçevesine oturtulması ve kolay anlaşılması sağlanır.
- Projelerin fon sağlayıcılar/bağışta bulunanlar tarafından kolayca anlaşılması ve değerlendirilmesi sağlanır.
- SED'den elde edilen önemli kilit bilgilere besleme sağlanır.
- Gelecekte arzu edilebilecek bir durum öngörülür.
- İzleme ve öğrenme aşamaları gündemleri oluşturulur.
- Henüz diğer analizlerde ele alınmayan beklenmedik sonuçlar, risk ve varsayım potansiyeli analiz edilir

.Buradan başlayınız (Faaliyetlerden BAŞLAMAYINIZ!)

Ön Adımlar Mantıksal çerçeveye başlamadan önce uygun ve orantılı süreçleri tamamlayınız; örn. paydaş, sorun, hedefler ve seçenekler analizleri.

Adım 1: Etkiyi/Hedefi belirleyiniz

Hangi ulusal veya sektör düzeyi önceliklere katkıda bulunuyoruz? Proje sonucunda kısmen de olsa yoksulların hayatlarında hangi uzun vadeli faydalar edilecek? Birkaç müdahalenin Hedefi aynı olabilir.

Adım 2: Sonucu belirleyiniz

Ulaşmaya çalıştığımız ani değişiklikler neler? Neden müdahale gerekiyor? Çıktıların kullanımı, kavranması ve uygulanması sonucunda başkaları davranışlarını nasıl değiştirecek? Kalkınma koşulları, Çıktıların tamamlanması sürecini nasıl iyileştirecek? Sonucu, tek ve öz bir ifadeyle sınırlayınız.

Adım 3: Çıktıları belirleyiniz

Planlanan faaliyetlerin ölçülebilir nihai sonuçları neler olacak? Gerekli kaynaklar göz önüne alındığında, proje hangi ürün veya hizmetlerden doğrudan sorumlu olacak?

Adım 4: Faaliyetleri tanımlayınız

Çıktıları edinmek amacıyla aslında ne yapılması gerekiyor? Her bir Çıktıyı elde etmek amacıyla ne yapılması gerektiğini gösteren bir özet şeklinde yazınız (ayrıntılı bir çalışma planı değil).

MANTIKSAL ÇERÇEVE

Amaçlar	Göstergeler / Hedefler	Veri Kaynakları	Varsayımlar
Etki			Sonuç-Etki Koşulları
Sonuç			Çıktı-Sonuç Koşulları
Çıktılar			Faaliyet-Çıktı Koşulları
Faaliyetler			Ön Koşullar

Adım 7: Tasarım mantığını tekrar kontrol ediniz ; örn. koşullar uygun olursa ve faaliyetleri gerçekleştirecek, çıktıları elde edecek miyiz? 1. ila 4. sütunlar için de aynı işlemi uyguladıktan sonra, bir sonraki sayfaya, 8. Adıma geçiniz.

Adım 6d

Sonuca ulaşıldıktan sonra, Etki/Hedefte katkıda bulunmak amacıyla hangi koşullara ihtiyaç var?

Adım 6c

Edinilen çıktılarla birlikte, Sonuca ulaşmak için ne tür koşullara ihtiyaç var?

Adım 6b

Tamamlanan Faaliyetlerden sonra, Çıktıları edinmek için ne tür koşullara ihtiyaç var?

Adım 6a

Faaliyetlerin başarılı bir şekilde tamamlanması için hangi koşulların mevcut olması gerekiyor?

Sağlam bir risk analizi yapınız.

Her bir seviyede, başarıyı engelleyebilecek unsurları kendinize zorarak riskleri belirleyiniz. Her bir riskin ciddiyetini ve olasılığını değerlendirip, azaltıcı tedbirleri alın. Proje dahilinde planlanan azaltıcı tedbirleri 1. Sütuna ekleyerek riskleri idare ediniz. Geriye kalan koşullar da 4. Sütundaki Varsayımlardır. Varsayımlarla Riskleri karıştırmayınız.

Adım 5: 1. Sütunu takip eden dikey mantık çizgisini kontrol ediniz.
Sebep-sonuç ilişkisini kontrol etmek için "eğer... ise/o zaman..." testini uygulayınız.
Listelenen Faaliyetler gerçekleştirilir ise, o zaman belirtilen Çıktıya ulaşılacak mı?
Planlanan şeyler, gerekli ve yeterli mi? Çok mu fazla yoksa çok mu az faaliyet planlıyoruz? Bu şekilde, 1. Kolonda bunları uygulayınız.

Adım 6: Her bir seviyedeki varsayımları belirtiniz.
Proje tasarımında Varsayımları belirlemek amacıyla sağlam bir risk analizi yapınız.

Adım 8: Performans Göstergelerini ve Veri Kaynaklarını/Kanutları belirtiniz.

Her iki sütunu da beraber tamamlayınız.

Göstergeler, yöntem; Hedefler ise edinilecek çıktılardır. Göstergeleri belirleyerek başlayınız; Hedefleri, yeterli temel veriye ve paydaş sahiplenmesine sahip olduğunuz zaman belirleyiniz. Gösterge ve Hedefleri; Kalite, Miktar ve Zaman açısından belirleyiniz.

Kanutlar ise genellikle veri toplama sürecinden edinilen belge ve çıktılar şeklinde düzenlenir. Halihazırda bazı kaynaklar da mevcut olabilir. Proje kapsamında planlanan ve kaynakları belirtilen verileri, 1. Sütunda Faaliyetler olarak belirtiniz.

Amaçlar

Göstergeler / Hedefler

Veri Kaynakları

Varsayımlar

Etki	
Sonuç	
Çıktılar	

Adım 8a: Etki göstergeleri/hedefleri

Projenin katkı sunduğu, halihazırda olan/gelecekte yaşanacak etki değişikliklerinin göstergeleri ne olacak? Yalnızca erken işaretleri olsa da, proje ömrü boyunca yaşanacak değişiklikleri dahil ediniz.

Adım 8a: Etki göstergeleri/hedefleri

Etki değişikliklerini bildirmek için ne tür kanutlar kullanılacak? Bunları kim, ne zaman toplayacak?

Adım 8b: Sonuç göstergeleri/hedefleri

Projenin sonunda, Sonuca ulaşıldığının göstergesi ne olacak? Bu husus, proje tamamlandıktan sonra değerlendirme yapıldığında kilit unsuru olacaktır.

Adım 8b: Sonuç veri kaynakları

Sonuç değişikliklerini bildirmek için ne tür kanutlar kullanılacak? Bunları kim, ne zaman toplayacak?

Adım 8c: Çıktı göstergeleri/hedefleri

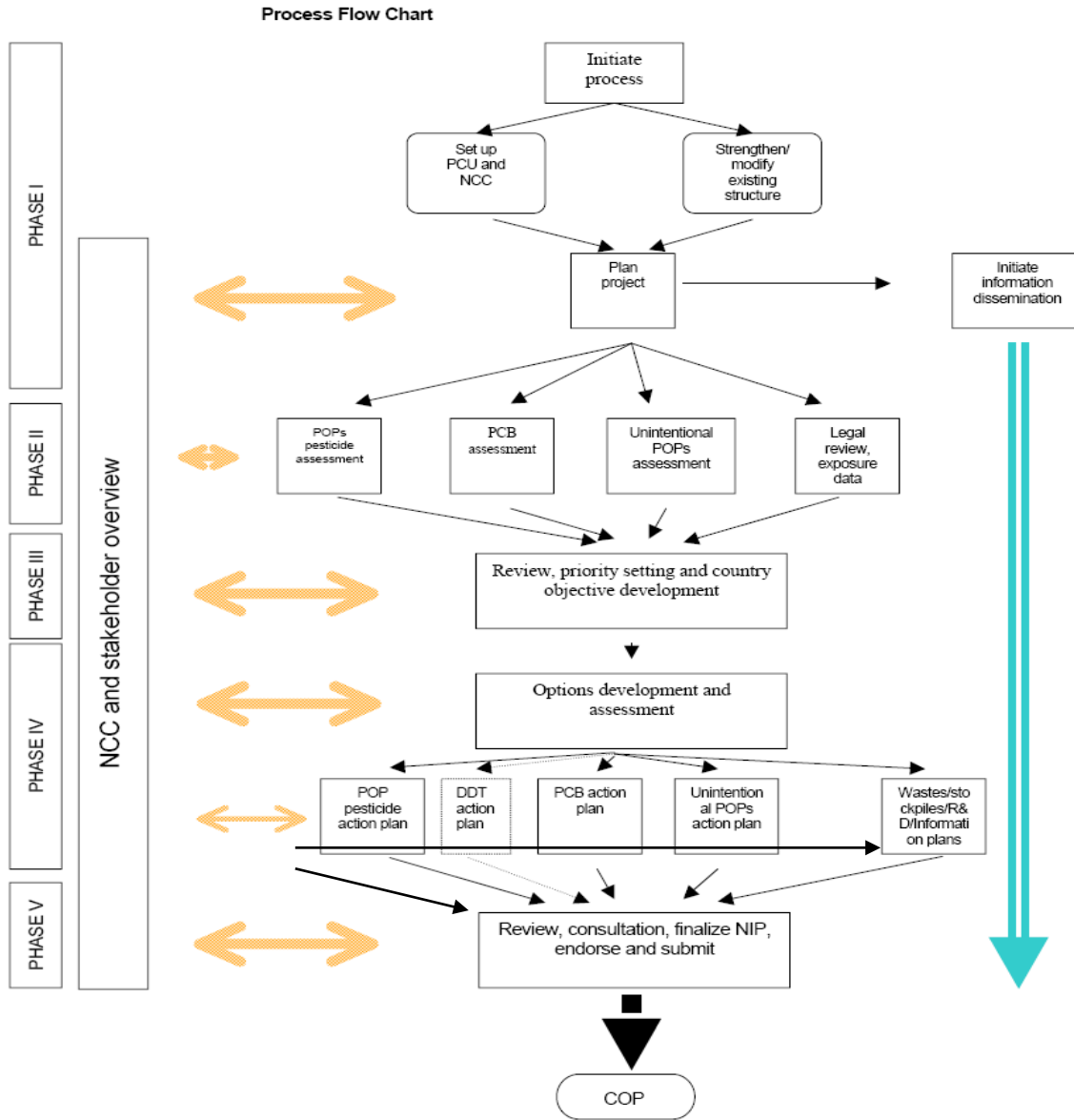
Çıktıların elde edilip edilmediğinin göstergesi ne olacak? Tamamlanan Çıktıların, projeyi Sonuca götürüp götürmediğinin göstergesi ne olacak? Bu göstergeler/hedefler, projenin görev tanımını oluşturmaktadır.

Adım 8c: Çıktı veri kaynakları

Çıktıların elde edildiğini bildirmek için ne tür kanutlar kullanılacak? Bunları kim, ne zaman toplayacak?

Faaliyetler		<p>Adım 8d: Faaliyet göstergeleri/hedefleri Faaliyetlerin başarılı olup olmadığının göstergesi ne olacak? Başarılı Faaliyetlerin Çıktuları sağlayıp sağlamadığını hangi kilit taşları gösterecek? Bu kesimde, proje girdilerinin özeti ve bütçe de bir madde olarak (diğerlerinin yanı sıra) yer alacak mı?</p>	<p>Adım 8d: Faaliyet veri kaynakları Faaliyetlerin tamamlandığını bildirmek için ne tür kanıtlar kullanılacak? Bunları kim, ne zaman toplayacak? Bu kesimde, proje hesaplarının bir özeti de bir madde olarak (diğerlerinin yanı sıra) yer alacak.</p>		
-------------	--	--	---	--	--

Ek A

KAYNAKÇA

Anglo American – Socio-Economic Assessment Manual

Anglo-American (2003) Socio-Economic Assessment Toolbox, Anglo-American, UK

Anderson, M.B. and Woodrow, P.J. (1998) Rising from the ashes: development strategies in times of disaster, ITDG Publishing, London, UK

EPA (2004) Toolkit for Assessing Potential Allegations of Environmental Injustice, United States Environmental Protection Agency, USA

EPA (2003) Beyond RCRA; Waste and Materials in the year 2020, United States Environmental Protection Agency, USA

Feng, H and Swann, I. (1998). Responsible Care and persistent organic pollutants management by industry. Accessed on 23.10.06 at http://www.chem.unep.ch/pops/pops_inc/proceedings/bangkok/rampy2/sld013.htm

Frank, R and Sunstein, C (2001) Cost-Benefit Analysis and Relative Position, *University of Chicago Law Review*, Vol. 68, No. 2, Spring 2001, pp. 323–374.

Hussen, Ahmed (2004) *Principles of Environmental Economics, 2e*. New York, NY: Routledge

King, D and Mazzotta, M (undated) *Ecosystem Valuation*, <http://www.ecosystemvaluation.org/>, accessed on 17th October, 2006

Lambert, A (2006) Payment for Environmental Services: Some Thoughts, Conservation Finance Alliance, Vol 2 Number 2

National Centre for Environmental Decision Making Research (NCEDR) (2006) NCEDR Interactive, <http://www.ncedr.org/default.html>, accessed on 19th October, 2006

OECD (1999) Guidance for Conducting Retrospective Studies on Socio-Economic Analysis, OECD Environmental Health and Safety Publications, No 11, Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

OECD (1999) Indicators for the Second Cycle of Environmental Performance Reviews; Discussion Paper, OECD Working Group on the State of the Environment, Paris, France

OECD (2000) FRAMEWORK FOR INTEGRATING SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS IN CHEMICAL RISK MANAGEMENT DECISION MAKING OECD Environmental Health and Safety Publications, Series on Risk Management No. 13, Paris, France

Pearce, D (1998) Cost Benefit Analysis and Environmental Policy, *Oxford Review of Environmental Policy*, Vol. 14, No. 4.

- Provention Consortium (2004) Measuring Mitigation – Methodologies for assessing natural hazard risks and the net benefits of mitigation – a scoping study, Provention Consortium, Geneva, Switzerland
- Sartorius, R (Ed) 2000. Tools for Development. DFID. London
- Sunstein, C (2000) Cost-Benefit Default Principles, *Working Paper* 00–7, Washington, DC: AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies, October 2000.
- Turner, R. (1993) *Environmental Economics: An Elementary Introduction*, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- UNEP (2001) Stockholm Convention on persistent organic pollutants (persistent organic pollutants) – text and annexes, UNEP, Switzerland
- UNEP(2001) Ridding the world of persistent organic pollutants: a guide to the Stockholm Convention on persistent organic pollutants
- UNEP (2002) PIC –Rotterdam Convention on the prior informed consent procedure for certain hazardous chemicals and pesticides in international trade – text and annexes – UNEP, Switzerland
- UNITAR(2004) Thematic workshop on synergies for capacity building under international agreements addressing chemicals and waste management, Final Report October 2004, UNITAR, Switzerland
- UNITAR (2006) Action Planning Guidance Notes
- Voorhees, A; Sakai, R; Araki, S and Sato, H (2001) Cost-Benefit Analysis Methods for Assessing Air Pollution Control: Programs in Urban Environments — A Review, *Environmental Health and Preventive Medicine* No. 6, 63-73.
- Watkins, T (undated) An Introduction to Cost-Benefit Analysis, San Jose State University, <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/cba.htm>, accessed on 17th October, 2006
- Winpenny, J (1991) Values for the Environment: A Guide to Economic Appraisal. London: Overseas Development Institute, Her Majesty's Stationery Office.
- World Bank PSIA Manual
- World Bank/ICCM SE Manual